

ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

1924
ΠΛΟ

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

ΠΕΡΙ

ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΩΝ

Τεύχος α'—Κείμενον

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ

28—'Εν ὁδῷ Σταδίου—28

1924

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is written in a cursive script and appears to be a list or a set of instructions. The words are difficult to decipher due to the cursive and the bleed-through, but some legible fragments include "Dagabon", "valencia", "m. as", "m. as", "m. as", and "m. as".

1. Τί τις ἂν ἔχοι εἰπεῖν περὶ τῆς τῶν ἐλευθέρων παιδῶν ἀγωγῆς καὶ τίνοι χρώμενοι σπουδαῖοι τοὺς τρόπους ἂν ἀποβαῖεν, φέρε σκεψώμεθα.

2. Βέλτιον δ' ἴσως ἀπὸ τῆς γενέσεως ἄρξασθαι πρῶτον. Τοῖς τοίνυν ἐπιθυμοῦσιν ἐνδόξων τέκνων γενέσθαι πατράσιν ὑποθείμην ἂν ἔγωγε μὴ ταῖς τυχούσαις γυναῖξι συνοικεῖν· τοῖς γὰρ μητρόθεν ἢ πατρόθεν οὐκ εὖ γεγονόσιν ἀνεξάλειπτα παρακολουθεῖ τὰ τῆς δυσγενείας ὀνειδη παρὰ πάντα τὸν βίον καὶ πρόχειρα τοῖς ἐλέγχειν καὶ λοιδορεῖσθαι βουλομένοις· καὶ σοφὸς ἦν ἄρ' ὁ ποιητής, ὅς φησιν,

*«ὅταν δὲ κρηπίς μὴ καταβληθῆ γένους
ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοῖς ἐκγόνοις».*

Καλὸς οὖν παρρησίας θησαυρὸς εὐγένεια, ἣς δὴ πλεῖστον λόγον ποιητέον τοῖς νομίμου παιδοποιίας γλιχομένοις. Καὶ μὲν δὴ τὰ φρονήματα τῶν ὑπόχαλκον καὶ κίβδηλον ἐχόντων τὸ γένος σφάλλῃσθαι καὶ ταπεινοῦσθαι πέφυκε καὶ μάλ' ὀρθῶς ὁ λέγων ποιητής φησιν

*«δουλοῖ γὰρ ἄνδρα, κἂν θρασύπλαγχνός τις ᾖ,
ὅταν συνῃδῆ μητρὸς ἢ πατρὸς κακὰ».*

Ὡσπερ ἀμέλει μεγαλαυχίας ἐμπιμπλάνται καὶ φρουάγματος οἱ γονέων διασήμων. Διόφαντον γοῦν τὸν Θεμιστοκλέους πολλάκις λέγουσι φάναι καὶ πρὸς πολλοὺς, ὡς, ὅ,τι ἂν αὐτὸς βούληται, τοῦτο καὶ τῷ δήμῳ συνδοκεῖ τῷ τῶν Ἀθηναίων· ἃ μὲν γὰρ αὐτὸς ἐθέλει, καὶ ἡ μήτηρ· ἃ δ' ἂν ἡ μήτηρ, καὶ Θεμιστοκλῆς· ἃ δ' ἂν Θεμι-

στοκλῆς, καὶ πάντες Ἀθηναῖοι. Πάνυ δ' ἄξιον ἐπαινεῖν καὶ Λακεδαιμονίους τῆς μεγαλοφροσύνης, οἵτινες Ἀρχίδαμον τὸν βασιλέα ἑαυτῶν ἐξημίωσαν χρήμασιν, ὅτι μικρὰν τὸ μέγεθος γυναῖκα γάμφ λαβεῖν ὑπέμεινε, ὑπειπόντες ὡς οὐ βασιλέας, ἀλλὰ βασιλείδας παρασχεῖν αὐτοῖς διανοοῖτο.

3. Καὶ περὶ μὲν τῆς γενέσεως τοσαῦτα εἰρήσθω μοι περὶ δὲ τῆς ἀγωγῆς καὶ δὴ λεκτέον.

4. Καθόλου μὲν εἰπεῖν, ὁ κατὰ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν λέγειν εἰώθαμεν, ταῦτό καὶ κατὰ τῆς ἀρετῆς φατέον ἐστίν, ὡς εἰς τὴν παντελεῖ δικαιοπραγίαν τρία δεῖ συνδραμεῖν, *φύσιν* καὶ *λόγον* καὶ *ἔθος*. καλῶ δὲ λόγον μὲν τὴν μάθησιν, ἔθος δὲ τὴν ἄσκησιν. Εἰσὶ δ' αἱ μὲν ἀρχαὶ τῆς φύσεως, αἱ δὲ προκοπαὶ τῆς μαθήσεως, αἱ δὲ χρήσεις τῆς μελέτης, αἱ δ' ἀκρότητες πάντων. Καθ' ὅ δ' ἂν λειψθῇ τούτων, κατὰ τοῦτ' ἀνάγκη χωλὴν γίνεσθαι τὴν ἀρετὴν· ἢ μὲν γὰρ φύσις ἄνευ μαθήσεως τυφλόν, ἢ δὲ μάθησις δίχα φύσεως ἑλλίπες, ἢ δ' ἄσκησις χωρὶς ἀμφοῖν ἀτελής. Ὡσπερ δ' ἐπὶ τῆς γεωργίας πρῶτον μὲν ἀγαθὴν ὑπάρχει δεῖ τὴν γῆν, εἶτα δὲ τὸν φυτουργόν ἐπιστήμονα, εἶτα τὰ σπέρματα σπουδαῖα, τὸν αὐτὸν τρόπον γῆ μὲν ἔοικεν ἢ φύσις, γεωργῶ δ' ὁ παιδεύων, σπέρματι δ' αἱ τῶν λόγων ὑποθῆκαι καὶ τὰ παραγγέλματα. Ταῦτα πάντα διατεινόμενος ἂν εἶποιμ' ὅτι συνῆλθε καὶ συνέπνευσεν εἰς τὰς τῶν παρ' ἅπασιν ἀδομένων ψυχάς, Πυθαγόρου καὶ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος καὶ τῶν ὅσοι δόξης ἀειμνήστου τετυγῆκασιν. Εὐδαίμον μὲν οὖν καὶ θεοφιλές, εἴ τω ταῦτα πάντα θεῶν τις ἀπέδωκεν· εἰ δὲ τις οἶεται τοὺς οὐκ εὖ πεφυκότας, μαθήσεως καὶ μελέτης τυχόντας ὀρθῆς πρὸς ἀρετὴν, οὐκ ἂν τὴν τῆς φύσεως ἐλάττωσιν εἰς τοῦνδεχόμενον ἀναδραμεῖν, ἴστω πολλοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ παντὸς διαμαρτάνων· φύσεως μὲν γὰρ ἀρετὴν διαφθείρει ῥαθυμία.

φραυλότητα δ' ἐπανορθοῖ διδαχή· καὶ τὰ μὲν ῥάδια τοὺς ἀμελοῦντας φεύγει, τὰ δὲ χαλεπὰ ταῖς ἐπιμελείαις ἀλίσκεται. Καταμάθοις δ' ἄν, ὡς ἀνύσιμον πρᾶγμα καὶ τελεσιουργὸν ἐπιμέλεια καὶ πόνος ἐστίν, ἐπὶ πολλὰ τῶν γιγνομένων ἐπιβλέψας· σταγόνες μὲν γὰρ ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσι, σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς ταῖς ἐπαφαῖς τῶν χειρῶν ἐκτριβονται, οἱ δ' ἀρμάτειοι τροχοὶ τόνῳ καμψθέντες, οὐδ' ἄν εἴ τι γένοιτο, τὴν ἐξ ἀρχῆς δύναιντ' ἀναλαβεῖν εὐθυωρίαν· τὰς γε μὴν καμπύλας τῶν ὑποκριτῶν βακτηρίας ἀπευθύνειν ἀμήχανον, ἀλλὰ τὸ παρὰ φύσιν τῷ πόνῳ τοῦ κατὰ φύσιν ἐγένετο κρεῖττον. Καὶ μόνα ἄρα ταῦτα τὴν τῆς ἐπιμελείας ἰσχὺν διαδεικνυσιν; οὐκ, ἀλλὰ καὶ μυρὶ' ἐπὶ μυρίοις. Ἀγαθὴ γῆ πέφυκεν ἀλλ' ἀμεληθεῖσα χερσεύεται, καὶ ὅσῳ τῇ φύσει βελτίων ἐστὶ, τοσοῦτ' ἄλλο μᾶλλον ἐξαργηθεῖσα δι' ἀμέλειαν ἐξαπόλλυται· ἀλλ' ἐστὶ τις ἀπόκριτος καὶ τραχυτέρα τοῦ δένδρου· ἀλλὰ γεωργηθεῖσα παρατίκα γενναίους καρποὺς ἐξήνεγκε. Ποῖα δὲ δένδρα οὐκ ὀλιγορρηθέντα μὲν στρεβλὰ φύεται καὶ ἄκαρπα καθίσταται, τυχόντα δ' ὀρθῆς παιδαγωγίας ἔγκαρπα γίνεσθαι καὶ τελεσφόρα; ποῖα δὲ σώματος ἰσχὺς οὐκ ἐξαμβλοῦται καὶ καταφθίνει δι' ἀμέλειαν καὶ τρυφήν καὶ καχεξίαν; τίς δ' ἀσθενὴς φύσις οὐ τοῖς γυμνασαμένοις καὶ καταθλήσασιν πλεῖστον εἰς ἰσχὺν ἐπέδωκε; τίνες δ' ἵπποι καλῶς πωλοδαμνηθέντες οὐκ εὐπειθεῖς ἐγένοντο τοῖς ἀναβάταις; τίνες δ' ἀδάμαστοι μέιναντες οὐ σκληραύχενες καὶ θυμοειδεῖς ἀπέβησαν; καὶ τί δεῖ τᾶλλα θαυμάζειν, ὅπου γε τῶν θηρίων τῶν ἀγριωτάτων ὀρῶμεν πολλὰ καὶ τιθασευόμενα καὶ χειροῆθη γιγνόμενα τοῖς πόνοις; Εὐ δὲ καὶ ὁ Θετταλὸς ὁ ἐρωτηθεὶς, τίνες εἰσὶν οἱ ἠπιώτατοι Θετταλῶν, ἔφη «οἱ παυόμενοι πολεμεῖν». Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; καὶ γὰρ τὸ ἦθος ἔθος ἐστὶ πολυχρόνιον καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ἔθικὰς ἄν τις λέγη, οὐκ ἄν τι πλημμελεῖν δόξειεν. Ἐνὶ

δὲ περὶ τούτων ἔτι παραδείγματι χρησάμενος ἀπαλλάξομαι τοῦ ἔτι περὶ αὐτῶν μηκύνειν. Λυκοῦργος γὰρ ὁ τῶν Λακεδαιμονίων νομοθέτης δύο σκύλακας τῶν αὐτῶν γονέων λαβὼν οὐδὲν ὁμοίως ἀλλήλοις ἤγαγεν, ἀλλὰ τὸν μὲν λίχνον ἀπέφηνε καὶ σινάμωρον, τὸν δ' ἐξιχνεύειν καὶ θηρᾶν δυνατόν. Εἰτά ποτε τῶν Λακεδαιμονίων εἰς ταῦτο συνειλεγμένων «μεγάλη τοι ὁπὴ πρὸς ἀρετῆς κῆρσιν ἔστιν, ἄνδρες», ἔφησε, «Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἔθη καὶ παιδεῖαι καὶ διδασκαλίαι καὶ βίων ἀγωγαὶ καὶ ἐγὼ ταυτ' ὑμῖν αὐτίκα δὴ μάλα ποιήσω φανερά». Εἶτα προσαγαγὼν τοὺς δύο σκύλακας διαφῆκε καταθεῖς εἰς μέσον λοπάδα καὶ λαγῶν κατευθὺ τῶν σκυλάκων· καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τὸν λαγῶν ἤξεν, ὁ δ' ἐπὶ τὴν λοπάδα ὤρμησε. Τῶν δὲ Λακεδαιμονίων οὐδέλω συμβαλεῖν ἐχόντων τί ποτ' αὐτῷ τοῦτο δύναται καὶ τί βουλόμενος τοὺς σκύλακας ἐπεδείκνυεν, «οὔτοι γονέων», ἔφη, «τῶν αὐτῶν ἀμφοτέρω, διαφόρου δὲ τυχόντες ἀγωγῆς ὁ μὲν λίχνος, ὁ δὲ θηρευτῆς ἀποβέβηκε». Καὶ περὶ μὲν ἐθῶν καὶ βίων ἀρκεῖται ταῦτα.

δ. Περὶ δὲ τροφῆς ἐχόμενον ἂν εἶη λέγειν. Δεῖ δέ, ὡς ἐγὼ ἂν φαίην, αὐτὰς τὰς μητέρας τὰ τέκνα τρέφειν καὶ τούτοις τοὺς μαστοὺς ὑπέχειν· συμπαθέστερόν τε γὰρ θρέψουσι καὶ διὰ πλείονος ἐπιμελείας, ὡς ἂν ἔνδοθεν καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὀνύχων ἀγαπῶσαι τὰ τέκνα. Αἱ τίτθαι δὲ καὶ αἱ τροφοὶ τὴν εὖνοιαν ὑποβολιμαίαν καὶ παρέγγραπτον ἔχουσιν, ἅτε μισθοῦ φιλοῦσαι. Δηλοῖ δὲ καὶ ἡ φύσις, ὅτι δεῖ τὰς μητέρας ἂ γεγεννήκασιν αὐτὰς τιτθεύειν καὶ τρέφειν· διὰ γὰρ τοῦτο παντὶ ζῴῳ τεκόντι τὴν ἐκ τοῦ γάλακτος τροφήν ἐχορήγησε. Σοφὸν δ' ἄρα καὶ ἡ πρόνοια· διττοὺς ἐνέθηκε ταῖς γυναιξὶ τοὺς μαστοὺς, ἵνα, καὶ εἰ δίδυμα τέκοιεν, διττὰς ἔχοιεν τὰς τῆς τροφῆς πηγὰς. Χωρὶς δὲ τούτων εὐνοώστεραι ταῖς τέκνοις γίνονται ἂν καὶ φιλητικώτερα. Καὶ μὰ Δεῖ οὐκ

ἀπεικότως· ἢ συντροφία γὰρ ὡσπερ ἐπιτόνιον ἐστὶ τῆς
εὐνοίας· καὶ γὰρ τὰ θηρία τῶν συντρεφομένων ἀποσπώ-
μενα ταῦτα ποθοῦντα φαίνεται. Μάλιστα μὲν οὖν, ὅπερ
ἔφην, αὐτὰς πειρατέον τὰ τέκνα τρέφειν τὰς μητέρας·
εἰ δ' ἄρ' ἀδυνάτως ἔχοιεν ἢ διὰ σώματος ἀσθένειαν (γέ-
νοιτο γὰρ ἄν τι καὶ τοιοῦτον) ἢ πρὸς ἐτέρων τέκνων
σπεύδουσαι γενέσιν, ἀλλὰ τίς γε τίτιδας καὶ τὰς τροφούς
οὐ τὰς τυχούσας, ἀλλ' ὡς ἐνὶ μάλιστα σπουδαίας δοκι-
μαστέον ἐστί. Πρῶτον μὲν τοῖς ἡθεσιν Ἑλληνίδας ὡσπερ
γὰρ τὰ μέλη τοῦ σώματος εὐθύς ἀπὸ γενέσεως πλάττειν
τῶν τέκνων ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα ταῦτ' ὀρθὰ καὶ ἀστραβῆ
φύηται, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξ ἀρχῆς τὰ τῶν τέκνων ἡθη-
ρῦθμιζεν προσήκει· εὐπλαστον γὰρ καὶ ὑγρὸν ἢ νεότης
καὶ ταῖς τούτων ψυχαῖς ἀπαλαῖς ἔτι τὰ μαθήματα ἐντή-
κεται· πᾶν δὲ τὸ σκληρὸν χαλεπῶς μαλάττεται· καθάπερ
γὰρ σφραγίδες τοῖς ἀπαλοῖς ἐναπομάττονται κηροῖς,
οὕτως αἱ μαθήσεις ταῖς τῶν ἔτι παιδίων ψυχαῖς ἐναπο-
τυποῦνται. Καὶ μοι δοκεῖ Πλάτων ὁ δαιμόνιος ἐμμε-
λῶς παραινεῖν ταῖς τίτιδαις μηδὲ τοὺς τυχόντας μύθους
τοῖς παιδίοις λέγειν, ἵνα μὴ τὰς τούτων ψυχὰς ἐξ ἀρχῆς
ἀνοίας καὶ διαφθορᾶς ἀναπύμπλασθαι συμβαίη. Κινδυ-
νεύει δὲ καὶ Φωκυλίδης ὁ ποιητὴς καλῶς παραινεῖν λέγων

«*χρὴ παῖδ' ἔτ' ἐόντα*»

«*καλὰ διδάσκειν ἔργα*».

6. Οὐ τοίνυν οὐδὲ τοῦτο παραλιπεῖν ἀξιόν ἐστιν,
ὅτι καὶ τὰ παιδιά τὰ μέλλοντα τοῖς τροφίμοις ὑπηρετεῖν
καὶ τούτοις σύντροφα γίγνεσθαι ζητητέον πρῶτιστα μὲν
σπουδαῖα τοὺς τρόπους, ἔτι μέντοι Ἑλληνικὰ καὶ περί-
τρανα λαλεῖν, ἵνα μὴ συναναχρωννύμενοι βαρβάροις καὶ
τὸ ἦθος μοχθηροῖς ἀποφέρωνται τι τῆς ἐκείνων φου-
λότητος. Καὶ οἱ παροιμιαζόμενοι δὲ φασιν οὐκ ἀπὸ τρό-
που λέγοντες, ὅτι

«*ἂν χωλῶ παροιμήσης, ὑποσκάξιν μαθήσης*».

Χ. Ἐπειδὴν τοίνυν ἡλικίαν λάβωσιν ὑπὸ παιδαγωγοῖς τετάχθαι, ἔνταῦθα δὴ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐκτέον ἐστὶ τῆς τούτων καταστάσεως, ὡς μὴ λάθωσιν ἀνδραπόδοις ἢ βαρβάροις ἢ παλιμβόλοις τὰ τέκνα παραδόντες· ἐπεὶ νῦν γε τὸ γιγνόμενον πολλοῖς ὑπερκαταγέλαστόν ἐστι· τῶν γὰρ δούλων τῶν σπουδαίων τοὺς μὲν γεωργοὺς ἀποδεικνύουσι, τοὺς δὲ ναυκλήρους, τοὺς δ' ἐμπόρους, τοὺς δ' οἰκονόμους, τοὺς δὲ δανειστάς· ὅ,τι δ' ἂν εὐρωσιν ἀνδράποδον οἰνόληπτον ἢ λίχνον, πρὸς πᾶσαν πραγματείαν ἄχρηστον, τούτῳ φέροντες ὑποβάλλουσι τοὺς υἱούς. Δεῖ δὲ τὸν σπουδαῖον παιδαγωγὸν τοιοῦτον εἶναι τὴν φύσιν, οἷόσπερ ἦν ὁ Φοῖνιξ ὁ τοῦ Ἀχιλλέως παιδαγωγός. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κυριώτατον τῶν εἰρημένων ἔρχομαι φράσων· διδασκάλους γὰρ ζητητέον τοῖς τέκνοις, οἳ καὶ τοῖς βίοις εἰσὶν ἀδιάβλητοι καὶ τοῖς τρόποις ἀνεπίληπτοι καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἄριστοι· πηγὴ γὰρ καὶ ῥίζα καλοκαγαθίας τὸ νομίμου τυχεῖν παιδείας· καὶ καθάπερ τὰς χάρακας οἱ γεωργοὶ τοῖς φυτοῖς παρατιθέασιν, οὕτως οἱ νόμιμοι τῶν διδασκάλων ἐμμελεῖς τὰς ὑποθήκας καὶ παραινέσεις παραπηγνύουσι ταῖς νέοις, ἵν' ὀρθὰ τούτων βλαστήσῃ τὰ ἦθη. Νῦν δὲ τίς οὐκ ἂν καταπτύσαιε τῶν πατέρων ἐνίων, οἵτινες, πρὶν δοκιμάσαι τοὺς μέλλοντας διδάσκειν, δι' ἄγνοιαν ἀνθρώποις ἀδοκίμοις καὶ παρασήμοις ἐγγχειρίζουσι τοὺς παῖδας. Καὶ οὐπω τοῦτ' ἐστὶ καταγέλαστον, εἰ δι' ἀπειρίαν αὐτὸ πράττουσιν, ἐκεῖνο δ' ἐσχάτως ἄτοπον· τὸ ποῖον; ἐνίστε γὰρ εἰδότες τὴν ἐνίων τῶν παιδευτῶν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν, ὅμως τούτοις ἐπιτρέπουσι τοὺς παῖδας, οἳ μὲν ταῖς τῶν ἀρεσκευομένων ἠττώμενοι κολακείαις, εἰσὶ δ' οἳ καὶ δεομένοις χαριζόμενοι φίλοις, παρόμοιον ποιοῦντες, ὡσπερ ἂν εἴ τις τῷ σώματι κάμνων, τὸν σὺν ἐπιστήμῃ δυνηθέντ' ἂν σῶσαι παραλιπών, φίλῳ χαριζόμενος τὸν δι' ἀπειρίαν ἀπολέσαντ' ἂν αὐτὸν προέλοιτο,

ἰσοβίαια κερᾶγμα
εἶναι. ~~██████████~~

ἢ ναύκληρον τὸν ἄριστον ἀφείς τὸν χείριστον δοκιμά-
σειε φίλου δεηθέντος. Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες, πατήρ τις
καλούμενος πλείω λόγον τῆς τῶν δεομένων ποιεῖται χά-
ριτος ἢ τῆς τῶν τέκνων παιδείσεως; εἴτ' οὐκ εἰκότα πολ-
λάκις Σωκράτης ἐκεῖνος ὁ παλαιὸς ἔλεγεν, ὅτι, εἴπερ
ἄρα δυνατὸν ἦν, ἀναβάντα ἐπὶ τὸ μετεωρότατον τῆς πό-
λεως ἀνακραγεῖν μέρος, «ὦ ἄνθρωποι, ποῖ φέρεσθε, οἴτι-
νες χρημάτων μὲν κτήσεως πέρι πᾶσαν ποιεῖσθε σπου-
δὴν, τῶν δ' υἱέων, οἷς ταῦτα καταλείπετε, μικρὰ φρον-
τίζετε;» Τούτοις δ' ἂν ἔγωγε προσθείην, ὅτι οἱ τοιοῦτοι
πατέρες παραπλήσιον ποιοῦσιν, οἷον εἴ τις τοῦ μὲν ὑπο-
δήματος φροντίζοι, τοῦ δὲ ποδὸς ὀλιγώρως ἔχοι. Πολ-
λοὶ δ' εἰς τοσοῦτο τῶν πατέρων προβαίνουνσι φιλαργυ-
ρίας ἅμα καὶ μισοτεκνίας, ὥσθ', ἵνα μὴ πλείονα μισθὸν
τελέσειαν, ἀνθρώπους τοὺς μηδενὸς τιμίους αἰροῦνται
τοῖς τέκνοις παιδευίας, εὐωνον ἀμαθίαν διώκοντες. Ἦι
καὶ Ἀριστιππος οὐκ ἀκόμψως, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἀστείως
ἐπέσκηψε τῷ λόγῳ πατέρα νοῦ καὶ φρενῶν κενόν· ἐρω-
τήσαντος γάρ τινος αὐτὸν πόσον αἰτοίη μισθὸν ὑπὲρ
τῆς τοῦ τέκνου παιδείσεως, «χιλίας» ἔφησε «δραχμάς»·
τοῦ δ' «Ἡράκλεις» εἰπόντος, «ὡς ὑπέρολυ τὸ αἴτημα.
δύναμαι γὰρ ἀνδράποδον χιλίων πρίασθαι»· «τοιγαροῦν»,
εἶπε, «δύο ἔξεις ἀνδράποδα, καὶ τὸν υἱὸν καὶ ὃν ἂν
πρίη». Τὸ δ' ὅλον πῶς οὐκ ἄτοπον τῇ μὲν δεξιᾷ συνε-
θίζειν τὰ παιδιά δέχεσθαι τὰς τροφάς, κἂν εἰ προτεί-
νειε τὴν ἀριστεράν, ἐπιτιμᾶν, μηδεμίαν δὲ ποιεῖσθαι
πρόνοιαν τοῦ λόγων ἐπιδεξίων καὶ νομίμων ἀκούειν;
Τὶ οὖν συμβαίνει τοῖς θαυμαστοῖς πατράσιν, ἐπειδὴν
κακῶς μὲν θρέψωσι, κακῶς δὲ παιδεύσωσι τοὺς υἱεῖς, ἐγὼ
φράσω· ὅταν γὰρ εἰς ἄνδρας ἐγγραφέντες τοῦ μὲν ὑγιαί-
νοντος καὶ τεταγμένου βίου καταμελήσωσιν, ἐπὶ δὲ τὰς
ἀτάκτους καὶ ἀνδραποδώδεις ἡδονὰς ἑαυτοὺς κρημνί-
σωσι, τότε δὴ μεταμέλονται τὴν τῶν τέκνων προδεδω-

κότες παιδεῖαν, ὅτ' οὐδὲν ὄφελος, τοῖς ἐκείνων ἀδική-
μασιν ἀδημονοῦντες· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν κόλακας καὶ πα-
ρασίτους ἀναλαμβάνουσιν, ἀνθρώπους ἀσήμους καὶ κα-
ταράτους καὶ τῆς νεότητος ἀνατροπέας καὶ λυμεῶνας,
οἱ δὲ κατοψοφαγοῦσιν, οἱ δ' εἰς κύβους καὶ κόμους ἔξο-
κέλλουσι· φιλοσοφία δ' ὁμιλήσαντες οὗτοι οὐ τοιούτοις
ἴσως πράγμασιν ἑαυτοὺς ἂν καταπειθεῖς παρέσχοντο·
Συνελὼν τοίνυν ἐγὼ φημι (καὶ χρησιμολογεῖν μᾶλ-
λον ἢ παραινεῖν δόξαιμ' ἂν εἰκότως), ὅτι ἐν πρώτον καὶ
μέσον καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιον, ἀγωγή σπου-
δαία καὶ παιδεία νόμιμός ἐστι καὶ ταῦτα φορὰ καὶ συ-
νεργὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν φημί. Καὶ τὰ
μὲν ἄλλα τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπινα καὶ μικρὰ καὶ οὐκ ἀξι-
οσπούδαστα καθέστηκεν· εὐγένεια καλὸν μὲν, ἀλλὰ προ-
γόνων ἀγαθόν· πλοῦτος δὲ τίμιον μὲν, ἀλλὰ τύχης κτῆμα,
ἐπειδὴ τῶν μὲν ἔχόντων πολλάκις ἀφείλετο, τοῖς δ' οὐκ
ἐλπίσασαι φέρουσα προσήνεγκε, καὶ ὁ πολὺς πλοῦτος
σκοπὸς ἔκκειται τοῖς βουλομένοις βαλλάντια τοξεύειν,
κακούργοις οἰκέταις καὶ συκοφάνταις, καὶ τὸ μέγιστον,
ὅτι καὶ τοῖς πονηροτάτοις μέτεστι· δόξα γε μὴν σεμνὸν
μὲν, ἀλλ' ἀβέβαιον· κάλλος δὲ περιμάχητον μὲν, ἀλλ'
ὀλιγοχρόνιον· ὑγίειά δὲ τίμιον μὲν, ἀλλ' εὐμετάστατον·
ἰσχὺς δὲ ζηλωτὸν μὲν, ἀλλὰ νόσφ' εὐάλωτον καὶ γῆρα·
τὸ δ' ὄλον εἴ τις ἐπὶ τῇ τοῦ σώματος ῥόμῃ φρονεῖ,
μαθέτω γνώμης διαμαρτάνων· πόστον γὰρ ἐστὶν ἰσχὺς
ἀνθρωπίνῃ τῆς τῶν ἄλλων ζῴων δυνάμεως; λέγω δ'
οἶον ἑλεφάντων καὶ ταύρων καὶ λεόντων· παιδεία δὲ
τῶν ἐν ἡμῖν μόνον ἐστὶν ἀθάνατον καὶ θεῖον· Καὶ δύο
τὰ πάντων ἐστὶ κυριώτατα ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει, νοῦς
καὶ λόγος· καὶ ὁ μὲν νοῦς ἀρχικός ἐστὶ τοῦ λόγου, ὁ
δὲ λόγος ὑπηρετικός τοῦ νοῦ, τύχῃ μὲν ἀνάλωτος, συ-
κοφαντία δ' ἀναφαίρετος, νόσφ' δ' ἀδιάφθορος, γῆρα
δ' ἀλύμαντος· **μόνος γὰρ ὁ νοῦς παλαιούμενος ἀνηβᾷ,**

καὶ ὁ χρόνος τὰλλα πάντ' ἀφαιρῶν, τῷ γήρα προσ-
τίθησι τὴν ἐπιστήμην· ὃ γε μὴν πόλεμος χειμάρρου
δίκην πάντα σύρων καὶ πάντα παραφέρων μόνην οὐ δύ-
ναται παιδεῖαν παρελέσθαι. Καὶ μοι δοκεῖ Σίλλων ὁ
Μεγαρεὺς φιλόσοφος ἀξιομνημόνευτον ποιῆσαι ἀποκρι-
σιν, ὅτε Δημήτριος ἐξανδραποδισάμενος τὴν πόλιν εἰς
ἔδαφος κατέβαλε καὶ τὸν Σίλλωνα ἤρετο μή τι ἀπο-
λωλεκῶς εἶη· καὶ ὅς, «οὐ δῆτα», εἶπε· «πόλεμος γὰρ οὐ
λαφυραγωγεῖ ἀρετὴν». Σύμφωνας δὲ καὶ συμφδὸς καὶ
ἡ Σωκράτους ἀποκρίσις ταύτῃ φαίνεται· καὶ γὰρ οὗτος
ἔρωτήσαντος αὐτόν μοι δοκεῖ Γοργίου ἦν ἔχει περὶ τοῦ
μεγάλου βασιλέως ὑπόληψιν καὶ εἰ νομίζει τοῦτον εὐδαί-
μονα εἶναι, «οὐκ οἶδ'», ἔφησε, «πῶς ἀρετῆς καὶ παιδείας
ἔχει», ὡς τῆς εὐδαιμονίας ἐν τούτοις, οὐκ ἐν τοῖς τυχη-
ροῖς ἀγαθοῖς κειμένης.

9. Ὡς περ δὲ παραινῶν τῆς παιδείας τῶν τέχνων μηδὲν
ποιεῖσθαι προὔργιαίτερον, οὕτως αὖ πάλιν φημί δεῖν τῆς
ἀδιαφθόρου καὶ ὑγιαινούσης ἔχεσθαι, τῶν δὲ πανηγυρι-
κῶν λήρων ὡς πορρωτάτω τοὺς υἱεῖς ἀπάγειν· τὸ γὰρ
τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν τοῖς σοφοῖς ἐστὶν ἀπαρέσκειν·
μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ καὶ Εὐριπίδης λέγων

«ἐγὼ δ' ἄκομπος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον,
εἰς ἡλικας δὲ κώλιγους σοφώτερος·

οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς

φαῦλοι παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν».

Ὡρῶ δ' ἔγωγε τοὺς τοῖς συρφετώδεσιν ὄχλοις ἀρε-
στῶς καὶ κεχαρισμένως ἐπιτηδεύοντας λέγειν καὶ τὸν
βίον ὡς τὰ πολλὰ ἀσώτους καὶ φιληδόνους ἀποβαίνον-
τας· καὶ νῆ Δι' εἰκότως· εἰ γὰρ ἄλλοις ἡδονὰς παρα-
σκευάζοντες ἀμελοῦσι τοῦ καλοῦ, σχολῆ γ' ἂν τῆς ἰδίας
ἡδυπαθείας καὶ τρυφῆς ὑπεράνω τὸ ὀρθὸν καὶ ὑγιὲς ποι-
ήσαιντο ἢ τὸ σῶφρον ἀντὶ τοῦ τερπνοῦ διώξαιεν. Οἱ δ'
αὐτοσχέδιοι τῶν λόγων πολλῆς εὐχερείας καὶ ῥαδιουργ-

γίας εἰσὶ πλήρεις οὐθ' ὄθεν ἀρκτέον, οὐθ' ὅπου παυστέον ἐστὶν εἰδότες. Χωρὶς δὲ τῶν ἄλλων πλημμελημάτων, οἱ ἂν ἐκ τοῦ παραχρῆμα λέγωσιν, εἰς ἀμετρίαν δεινὴν ἐκπίπτουσι καὶ πολυλογίαν· σκέψις δ' οὐκ ἔῃ τῆς ἰκνουμένης συμμετρίας τὸν λόγον ἐκπίπτειν. Ὁ Περικλῆς, ὡς ἡμῖν ἀκούειν παραδέδοται, καλούμενος ὑπὸ τοῦ δήμου πολλάκις οὐχ ὑπήκουσε, λέγων ἀσύντακτος εἶναι· ὡσαύτως δὲ καὶ Δημοσθένης, ζηλωτῆς τῆς τούτου πολιτείας γενόμενος, καλούντων αὐτὸν τῶν Ἀθηναίων σύμβουλον ἀντέβαινε «οὐ συντέταγμα» λέγων. Καὶ ταῦτα μὲν ἴσως ἀδέσποτος ἐστὶ καὶ πεπλασμένη παράδοσις· ἐν δὲ τῷ κατὰ Μειδίου τῆν τῆς σκέψεως ὠφέλειαν ἐναργῶς παρίστησι· φησὶ γοῦν· «ἐγὼ δ' ἐσκέφθαι μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, φημί κοῦκ ἂν ἀρνηθεῖην, καὶ μεμελετηκέναι γ', ὡς ἐνῆν μάλιστ' ἐμοί· καὶ γὰρ ἂν ἄθλιος ἦν, εἰ τοιαῦτα παθὼν καὶ πάσχων ἡμέλουν ὦν περὶ τούτων ἔρεῖν ἔμελλον πρὸς ὑμᾶς». Τὸ δὲ δεῖν παντάπασιν ἀποδοκιμάζειν τῶν λόγων τὴν ἐτοιμότητα ἢ πάλιν αὐτὰυτὴν οὐκ ἐπ' ἀξίοις ἀσκεῖν οὐ φαίην ἂν ἔγωγε, ἀλλ' ὡς ἐν φαρμάκου μοῖρα τοῦτο ποιητέον ἐστί. Μέχρι δὲ τῆς τῶν ἀνδρῶν ἡλικίας οὐδὲν ἐκ τοῦ παρατυχόντος ἀξιώ λέγειν, ἀλλ' ὅταν τις ῥιζώσῃ τὴν δύναμιν, τότε τοῦτον τῶν καιρῶν καλούντων ἐλευθεριάζειν τοῖς λόγοις προσήκει· ὡσπερ γὰρ οἱ πολλὸν χρόνον δεθέντες, κἂν εἰ λυθεῖεν ὕστερον, ὑπὸ τῆς πολυχρονίου τῶν δεσμῶν συνηθείας οὐ δυνάμενοι βαδίζειν ὑποσκελίζονται, τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ πολλῶ χρόνῳ τὸν λόγον σφίγξαντες, κἂν εἴ ποτε ἐκ τοῦ παραχρῆμα δεήσειεν εἰπεῖν, οὐδὲν ἦτιον τὸν αὐτὸν τῆς ἐρμηνείας χαρακτῆρα φυλάττουσι. Τὸ δ' ἔτι παῖδας ὄντας ἔαν ἐπὶ καιροῦ λέγειν ματαιολογίας τῆς ἐσχάτης αἰτίου καθίσταται. Ζωγράφος φασὶν ἄθλιος Ἀπελλῆ δειξάς εἰκόνα «ταύτην», ἔφη, «νῦν γέγραφα»· ὁ δὲ «καὶ ἦν μὴ λέγῃς», εἶπεν, «οἷδ' ὅτι ταχὺ γέγραπται».

θαυμάζω δὲ πῶς οὐχὶ τοιαύτας πλείους γέγραφας». Ὡσπερ τοίνυν (ἐπανάγω γὰρ πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ λόγου ὑπόθεσιν) τὴν θεατρικὴν καὶ παρατράγῳδον, οὕτως αὖ πάλιν καὶ τὴν σμικρολογίαν τῆς λέξεως καὶ ταπεινώσιν παραινῶ διευλαβεῖσθαι καὶ φεύγειν· ἡ μὲν γὰρ ὑπέρογκος ἀπολίτευτός ἐστιν, ἡ δ' ἰσχνὴ λίαν ἀνέκπληκτος· καθάπερ δὲ τὸ σῶμα οὐ μόνον ὑγιεινόν, ἀλλὰ καὶ εὐεκτικόν εἶναι χρή, καὶ τὸν λόγον ὡσαύτως οὐκ ἄνοσον μόνον, ἀλλὰ καὶ εὖρωστον εἶναι δεῖ· τὸ μὲν γὰρ ἀσφαλὲς ἐπαινεῖται μόνον, τὸ δ' ἐπικίνδυνον καὶ θαυμάζεται. Τὴν αὐτὴν δὲ τυγχάνω γνώμην ἔχων καὶ περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ διαθέσεως· οὔτε γὰρ θρασὺν οὔτ' ἄτολμον καὶ καταπλήγα προσῆκεν εἶναι· τὸ μὲν γὰρ εἰς ἀναισχυντίαν, τὸ δ' εἰς ἀνδραποδωδίαν περιῖσταται· ἔντεχνον δὲ τὸ τὴν μέσῃ ἐν ἅπασιν τέμνειν ἐμμελές τε. Βούλομαι δ', ἕως ἔτι μέμνημαι τῆς παιδείας, ὡς ἔχω δόξης περὶ αὐτῆς εἰπεῖν, ὅτι τὸν μονόκωλον λόγον πρῶτον μὲν ἀμουσίας οὐ μικρὸν ποιοῦμαι τεκμήριον· ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἄσκησιν ἀψίκορον καὶ πάντῃ ἀνεπίμονον εἶναι νομίζω· μονωδία γὰρ ἐν ἅπασιν ἐστὶ πλήσμιον καὶ πρόσαντες, ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οἷον ἀκούσμασιν ἢ θεάμασιν.

10. Δεῖ τοίνυν τὸν παῖδα τὸν ἐλεύθερον μηδενὸς μηδὲ τῶν ἄλλων τῶν καλουμένων ἐγκυκλίων παιδευμάτων μήτ' ἀνήκοον μήτ' ἀθέατον εἶναι, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ παραδρομῆς μαθεῖν ὡσπερ εἰ γεύματος ἕνεκεν (ἐν ἅπασιν γὰρ τὸ τέλειον ἀδύνατον), τὴν δὲ φιλοσοφίαν πρὸςβέβειν. Διὸ δεῖ τῆς ἄλλης παιδείας ὡσπερ κεφάλαιον ποιεῖν τὴν φιλοσοφίαν· περὶ μὲν γὰρ τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν διττὰς εὖρον ἐπιστήμας οἱ ἄνθρωποι, τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν, ὧν ἡ μὲν τὴν ὑγίειαν, ἡ δὲ τὴν εὐεξίαν ἐντίθησι· τῶν δὲ τῆς ψυχῆς ἀρρωστημάτων καὶ παθῶν ἡ φιλοσοφία μόνη φάρμακόν ἐστι· διὰ

γὰρ ταύτην ἔστι καὶ μετὰ ταύτης γνῶναι τί τὸ συλλήβδην αἰρετόν, τί τὸ φευκτόν· πῶς θεοῖς, πῶς γονεῦσι, πῶς πρεσβυτέροις, πῶς νόμοις, πῶς ἄλλοτρίοις, πῶς ἄρχουσι, πῶς φίλοις, πῶς γυναιξί, πῶς τέκνοις, πῶς οἰκέταις χρηστέον ἔστι· ὅτι δεῖ θεοὺς μὲν σέβεσθαι, γονέας δὲ τιμᾶν, πρεσβυτέρους αἰδεῖσθαι, νόμοις πειθαρχεῖν, ἄρχουσιν ὑπέκχειν, φίλους ἀγαπᾶν, πρὸς γυναῖκας σωφρονεῖν, τέκνων στερκτικοὺς εἶναι, δούλους μὴ περιυβρίζειν· τὸ δὲ μέγιστον, μήτ' ἐν ταῖς εὐπραγίαις περιχαρεῖς, μήτ' ἐν ταῖς συμφοραῖς περιλύπους ὑπάρχειν, μήτ' ἐν ταῖς ἡδοναῖς ἐκλύτους εἶναι, μήτ' ἐν ταῖς ὀργαῖς ἐκπαθεῖς καὶ θηριώδεις· ἅπερ ἐγὼ πάντων τῶν ἐκ φιλοσοφίας περιγιγνομένων ἀγαθῶν πρεσβύτατα κρίνω· τὸ μὲν γὰρ εὐγενῶς εὐτυχεῖν ἀνδρός, τὸ δ' ἀνεπιφθόνως εὐηνίου ἀνθρώπου, τὸ δὲ τοῖς λογισμοῖς περιεῖναι τῶν ἡδονῶν σοφοῦ, τὸ δ' ὀργῆς κατακρατεῖν ἀνδρός οὐ τοῦ τυχόντος ἔστι· τελείους δ' ἀνθρώπους ἡγοῦμαι τοὺς δυναμένους τὴν πολιτικὴν δύναμιν μεῖξαι καὶ κερᾶσαι τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ δυεῖν, ὄντιον μεγίστιον ἀγαθοῖν, ἐπηβόλους ὑπάρχειν ὑπολαμβάνω τοῦ τε κοινωφελοῦς βίου πολιτευομένου, τοῦ τ' ἀκύμονος καὶ γαληνοῦ διατρίβοντος περὶ φιλοσοφίαν· τριῶν γὰρ ὄντων βίων, ὧν ὁ μὲν ἔκλυτος καὶ δοῦλος τῶν ἡδονῶν ζῳώδης καὶ μικροπρεπῆς ἔστιν, ὁ δὲ θεωρητικὸς τοῦ πρακτικοῦ διαμαρτάνων ἀνωφελῆς, ὁ δὲ πρακτικὸς ἀμοιρῆσας φιλοσοφίας ἄμουσος καὶ πλημμελής. Πειρατέον οὖν εἰς δύναμιν καὶ τὰ κοινὰ πράττειν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἀντιλαμβάνεσθαι κατὰ τὸ παρεῖκον τῶν καιρῶν· οὕτως ἐπολιτεύσατο Περικλῆς, οὕτως Ἄρχύτας ὁ Ταραντῖνος, οὕτω Δίων ὁ Συρακόσιος, οὕτως Ἐπαμεινώνδας ὁ Θηβαῖος, ὧν ἅτερος Πλάτωνος ἐγένετο συνουσιαστής. Καὶ περὶ μὲν παιδείας οὐκ οἶδ' ὅτι δεῖ πλεονα λέγοντα διατρίβειν· πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις χρήσιμον, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖόν ἔστι μηδὲ τῆς τῶν πα-

λαιῶν συγγραμμάτων κτήσεως ὀλιγώρως ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τούτων ποιεῖσθαι συλλογὴν κατὰ τὸ γεωργῶδες· τὸν γὰρ αὐτὸν τρόπον *ὄργανον τῆς παιδείας ἢ χρῆσις τῶν βιβλίων ἐστὶ* καὶ ἀπὸ τούτων ὡς ἀπὸ πηγῆς τὴν ἐπιστήμην τηρεῖν συμβέβηκεν.

11. Οὐ τοίνυν ἄξιον οὐδὲ τὴν τῶν σωμάτων ἀγωνίαν παρορᾶν, ἀλλὰ πέμποντας ἐς παιδοτρίβου τοὺς παῖδας ἱκανῶς ταῦτα διαπονεῖν, ἅμα μὲν τῆς τῶν σωμάτων εὐρυθμίας ἕνεκεν, ἅμα δὲ καὶ πρὸς ῥώμην· *καλοῦ γὰρ γήρως θεμέλιος ἐν παισὶν ἢ τῶν σωμάτων εὐεξία*. Καθάπερ οὖν ἐν εὐδία τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα προσῆκε παρασκευάζειν, οὕτως ἐν νεότητι τὴν εὐταξίαν καὶ τὴν σωφροσύνην ἐφόδιον εἰς τὸ γῆρας ἀποτίθεσθαι. Οὕτω δὲ δεῖ ταμιεύεσθαι τὸν τοῦ σώματος πόνον, ὡς μὴ καταξήρους γινομένους πρὸς τὴν τῆς παιδείας ἐπιμέλειαν ἀπαγορεύειν· κατὰ γὰρ Πλάτωνα *ὑπνοὶ καὶ κόποι μαθήμασι πολέμοιοι*. Καὶ τί ταῦτα; ἀλλ' ὅπερ πάντων ἐστὶ κυριώτατον τῶν εἰρημένων σπεύδω λέγειν· πρὸς γὰρ τοὺς στρατιωτικοὺς ἀγῶνας τοὺς παῖδας ἀσκητέον ἐν ἀκοντισμοῖς· αὐτοὺς καταθλοῦντας καὶ τοξείαις καὶ θήραις· τὰ γὰρ τῶν ἡττωμένων ἐν ταῖς μάχαις ἀγαθὰ τοῖς νικῶσιν ἄθλα πρόκειται, πόλεμος δ' ἐσκιατραφένην σωμάτων ἕξιν οὐ δέχεται, ἰσχνὸς δὲ στρατιώτης πολεμικῶν ἀγῶνων ἐθὰς ἀθλητῶν καὶ πολεμίων φάλαγγας διωθεῖ. Τί οὖν, ἂν τις εἴποι, σὺ δὲ δὴ περὶ τῆς ἔλευθέρων ἀγωγῆς ὑποσχόμενος παραγγέλματα δώσειν, ἔπειτα φανήν τῆς μὲν τῶν πενήτων καὶ δημοτικῶν παραμελῶν ἀγωγῆς, μόνοις δὲ τοῖς πλουσίοις ἐμμελεῖς τὰς ὑποθήκας διδόναι. Πρὸς οὓς οὐ χαλεπὸν ἀπαντῆσαι· ἐγὼ γὰρ μάλιστ' ἂν βουλοίμην πᾶσι κοινῇ χρήσιμον εἶναι τὴν ἀγωγὴν· εἰ δὲ τινες ἐνδεῶς τοῖς ἰδίοις πράττοντες ἀδυνατήσουσι τοῖς ἑμοῖς χρῆσθαι παραγγέλμασι, τὴν τύχην αἰτιάσθωσαν, οὐ τὸν ταῦτα συμβουλευόντα. Πει-

ρατέον μὲν οὖν εἰς δύναμιν τὴν κρατίστην ἀγωγὴν ποι-
εῖσθαι τῶν παίδων καὶ τοῖς πένησιν· εἰ δὲ μὴ, τῇ γε
δυνατῇ χρηστέον. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ τῷ λόγῳ παρεφορ-
τισάμην, ἵν' ἐφεξῆς καὶ τᾶλλα τὰ φέροντα πρὸς τὴν
ὀρθὴν τῶν νέων ἀγωγὴν συνάψω.

12. Κάκεινό φημι, δεῖν τοὺς παῖδας ἐπὶ τὰ καλὰ τῶν
ἐπιτηδευμάτων ἄγειν παραινέσεις καὶ λόγους, μὴ μὰ Δία
πληγαῖς μὴδ' αἰκισμοῖς· δοκεῖ γὰρ πού ταῦτα τοῖς δού-
λοις μᾶλλον ἢ τοῖς ἐλευθέροις πρέπειν· ἀποναρκῶσι γὰρ
καὶ φρίττουσι πρὸς τοὺς πόνους, τὰ μὲν διὰ τὰς ἀλγη-
δόνας τῶν πληγῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ τὰς ὕβρεις· ἔπαινοι δὲ
καὶ ψόγοι πάσης εἰσὶν αἰκίας ὠφελιμώτεροι τοῖς ἐλευ-
θέροις, οἳ μὲν ἐπὶ τὰ καλὰ παρορμῶντες, οἳ δ' ἀπὸ τῶν
αἰσχυρῶν ἀνείργοντες. Δεῖ δ' ἐναλλάξ καὶ ποικίλως χρῆ-
σθαι ταῖς ἐπιπλήξεσι καὶ τοῖς ἐπαίνοις, κίπειδάν ποτε
θρασύνονται, ταῖς ἐπιπλήξεσιν ἐν αἰσχύρῃ ποιεῖσθαι
καὶ πάλιν ἀνακαλεῖσθαι τοῖς ἐπαίνοις καὶ μιμεῖσθαι τὰς
τίτθας, αἵτινες, ἐπειδὴν τὰ παιδιά κλαυθμυρίσωσιν, εἰς
παρηγορίαν πάλιν τὸν μαστὸν ὑπέχουσι· δεῖ δ' αὐτοὺς
μὴδὲ τοῖς ἐγκωμίοις ἐπαίρειν καὶ φουσᾶν· χαυνοῦνται γὰρ
ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν ἐπαίνων καὶ θρύπτονται.

13. Ἦδη δὲ τινὰς ἐγὼ εἶδον πατέρας, οἷς τὸ λίαν
φιλεῖν τοῦ μὴ φιλεῖν αἴτιον κατέστη· τί οὖν ἐστὶν ὁ βού-
λομαι λέγειν, ἵνα τῷ παραδείγματι φωτεινότερον ποιήσω
τὸν λόγον; σπεύδοντες γὰρ τοὺς παῖδας ἐν πᾶσι τάχιον
πρωτεύουσαι πόνους αὐτοῖς ὑπερμέτρους ἐπιβάλλουσι, οἷς
ἀπαυδῶντες ἐκπίπτουσι καὶ ἄλλως βαρυνόμενοι ταῖς κα-
κοπαθείαις οὐ δέχονται τὴν μάθησιν εὐημέως· ὥσπερ γὰρ
τὰ φυτὰ τοῖς μετρίοις ὕδασι τρέφεται, τοῖς δὲ πολλοῖς
πνίγεται, τὸν αὐτὸν τρόπον ψυχὴ τοῖς μὲν συμμέτροις
αὔξεται πόνους, τοῖς δ' ὑπερβάλλουσι βαπτίζεται. Δοτέον
οὖν τοῖς παισὶν ἀναπνοὴν τῶν συνεχῶν πόνων, ἐνθυ-
μουμένους ὅτι πᾶς ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἄνεσιν καὶ σπουδὴν

διήρηται· και δια τοῦτ' οὐ μόνον ἐγρήγορσις ἀλλὰ και ὑπνος εὐρέθη, οὐδὲ πόλεμος ἀλλὰ και εἰρήνη, οὐδὲ χειμῶν ἀλλὰ και εὐδία, οὐδ' ἐνεργοὶ πράξεις ἀλλὰ και ἔορταί· συνελόντι δ' εἰπεῖν *ἡ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἐστὶν ἄρτυμα*. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ζώων μόνον τοῦτ' ἂν ἴδοι τις γιγνόμενον, ἀλλὰ και ἐπὶ τῶν ἀψύχων· και γὰρ τὰ τόξα και τὰς λύρας ἀνίεμεν, ἴν' ἐπιτεῖναι δυνηθῶμεν· καθόλου δὲ σφύζεται σῶμα μὲν ἐνδεῖα και πληρώσει, ψυχή δ' ἀνέσει και πόνῳ. "Ἄξιον δ' ἐπιτιμᾶν τῶν πατέρων ἐνίοις, οἵτινες παιδαγωγοῖς και διδασκάλοις ἐπιτρέψαντες τοὺς υἱεῖς αὐτοὶ τῆς τούτων μαθήσεως οὐτ' αὐτήκοοι γίνονται τὸ παράπαν οὐτ' αὐτόπται, πλεῖστον τοῦ δέοντος ἀμαρτάνοντες· αὐτοὺς γὰρ παρ' ὀλίγας ἡμέρας δεῖ δοκιμασίαν λαμβάνειν τῶν παιδῶν, ἀλλὰ μὴ τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἐν μισθωτοῦ διαθέσει· και γὰρ ἐκεῖνοι πλεονα ποιήσονται τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδῶν, μέλλοντες ἐκάστοτε διδόναι τὰς εὐθύνας. Κάνταῦθα δὴ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἱπποκόμου χάριεν, ὡς *οὐδὲν οὕτω παιίνει τὸν ἵππον, ὡς βασιλέως ὀφθαλμός*. Πάντων δὲ μάλιστα τὴν μνήμην τῶν παιδῶν ἀσκειν και συνεθίζειν· αὕτη γὰρ ὡσπερ τῆς παιδείας ἐστὶν ταμιεῖον και διὰ τοῦτο μητέρα τῶν Μουσῶν ἐμυθολόγησαν εἶναι τὴν Μνημοσύνην, αἰνιττόμενοι και παραδηλοῦντες ὅτι οὕτως οὐδὲν γεννᾶν και τρέφειν ὡς ἡ μνήμη πέφυκε· και τοίνυν ταύτην κατ' ἀμφοτέρῳ ἐστὶν ἀσκητέον, εἴτ' ἐκ φύσεως μνήμονες εἶεν οἱ παῖδες, εἴτε και τοῦναντίον ἐπιλήσμονες· τὴν γὰρ πλεονεξίαν τῆς φύσεως ἐπιρρώσομεν, τὴν δ' ἔλλειψιν ἀναπληρώσομεν· και οἱ μὲν τῶν ἄλλων ἔσονται βελτίους, οἱ δ' ἐαυτῶν· τὸ γὰρ Ἡσιόδειον καλῶς εἴρηται·

«εἰ γὰρ κεν και σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο και θαμὰ τοῦθ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα και τὸ γένοιτο».

Μὴ λανθανέτω τοίνυν μηδὲ τοῦτο τοὺς πατέρας, ὅτι τὸ μνημονικὸν τῆς μαθήσεως μέρος οὐ μόνον πρὸς τὴν *Πλουτάρχου «Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς»*. "Ἐκδοσις Β'. 2

παιδείαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τοῦ βίου πράξεις οὐκ ἐλαχίστην συμβάλλεται μοῖραν· ἢ γὰρ τῶν γεγενημένων πράξεων μνήμη τῆς περὶ τῶν μελλόντων εὐβουλίας γίγνεται παράδειγμα.

14. Καὶ μέντοι καὶ τῆς αἰσχρολογίας ἀπακτέον τοὺς υἱεῖς· «*λόγος γὰρ ἔργου σκιῇ*» κατὰ Δημόκριτον. Εἰτά γε μὴν ἐντευκτικούς αὐτοὺς εἶναι παρασκευαστέον καὶ φιλοπροσηγόρους· οὐδὲν γὰρ ὡς τὰ ἀνέντευκτα τῶν ἡθῶν ἐστιν οὕτως ἀξιολίπτον. Ἔτι τοίνυν οἱ παῖδες ἀμισεῖς γίγνονται ἂν τοῖς συνοῦσι μὴ παντελῶς ἐν ταῖς ζητήσεσιν ἀπαραχώρητοι γινόμενοι· οὐ γὰρ τὸ νικᾶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἡττᾶσθαι ἐπίστασθαι καλὸν ἐν οἷς τὸ νικᾶν βλαβερόν· ἐστὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ νίκη Καδμεία· ἔχω δὲ μάρτυρα τούτου Εὐριπίδην τὸν σοφὸν ἐπαγαγέσθαι λέγοντα

«*δουῖν λεγόντων, θάτέρου θυμουμένου,
ὁ μὴ ἀντιτείνων τοῖς λόγοις σοφώτερος*».

Ἄ τοίνυν τῶν εἰρημένων οὐδενὸς ἡττόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτηδευτέα τοῖς νέοις, καὶ δὴ λεκτέον· ταῦτα δ' ἐστὶ τὸ τὸν βίον ἀτύφωτον ἀσκεῖν, τὸ τὴν γλῶτταν κατέχειν, τὸ τῆς ὀργῆς ὑπεράνω γίνεσθαι, τὸ τῶν χειρῶν κρατεῖν. Τούτων ἕκαστον ἡλίκον ἐστὶ σκεπτέον· ἔσται δ' ἐπὶ παραδειγμάτων γνωριμώτερα· οἶον, ἴν' ἀπὸ τοῦ τελευταίου πρῶτον ἀρξωμαι, τὰς χειράς τινες ὑποσχόντες λήμμασιν ἀδίκους τὴν δόξαν τῶν προβεβιωμένων ἐξέχεαν· ὡς Γύλιππος ὁ Λακεδαιμόνιος τὰ σακκία τῶν χρημάτων παραλύσας φυχὰς ἀπηλάθη τῆς Σπάρτης. Τό γε μὴν ἀόργητον ἀνδρὸς ἐστὶ σοφοῦ· Σωκράτης μὲν γὰρ, λακτίσαντος αὐτὸν νεανίσκου θρασέος μάλα καὶ βδελυροῦ, τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὄρων ἀγανακτοῦντας καὶ σφαδάζοντας, ὡς καὶ διώκειν αὐτὸν ἐθέλειν, «*ἄρ'*» ἔφησε «*καὶ εἴ μ' ὄνος ἐλάκτισεν, ἀντιλακτίσαι τοῦτον ἠξιώσατ' ἂν*» ; οὐ μὴν ἐκεῖνός γε παντελῶς κατεπροῖξατο, πάντων δ' αὐ-

τὸν ὄνειδιζόντων καὶ λακτιστὴν ἀποκαλούντων ἀπήγγεατο.
Ἄριστοφάνους δέ, ὅτε τὰς Νεφέλας ἐξέφερε, παντοίως
πᾶσαν ὕβριν αὐτοῦ κατασκεδαννύντος καὶ τινος τῶν πα-
ρόντων «κᾶτα τοιαῦτ' ἀνακωμφοῦντος οὐκ ἀγανακτεῖς»
εἰπόντος, «ὦ Σώκρατες»; «μὰ Δ' οὐκ ἔγωγ'» ἔφησεν.
«ὡς γὰρ ἐν συμποσίῳ μεγάλῳ τῷ θεάτρῳ σκώπτομαι.»
Ἄδελφά τούτοις καὶ σύζυγα φανήσονται πεποηκότες
Ἄρχύτας ὁ Ταραντῖνος καὶ Πλάτων· ὁ μὲν γὰρ ἐπανελ-
θὼν ἀπὸ τοῦ πολέμου (στρατηγῶν δ' ἐτύγχανε), γῆν
καταλαβὼν κεχερσωμένην, τὸν ἐπίτροπον καλέσας αὐτῆς
«ὦμωξας ἄν» ἔφησεν, «εἰ μὴ λίαν ὠργιζόμεν». Πλάτων
δὲ δούλῳ λίχνῳ καὶ βδελυρῷ θυμωθεὶς, τὸν τῆς ἀδελ-
φῆς υἱὸν Σπεύσιππον καλέσας «τοῦτον» ἔφησε «ἀπελθὼν
κρότησον· ἐγὼ γὰρ πάνυ θυμοῦμαι». Χαλεπὰ δὲ ταῦτα
καὶ δυσμίμητα φαίη τις ἄν· οἶδα κἀγὼ· πειρατέον οὖν
εἰς ὅσον οἷόν τ' ἐστὶ τούτοις παραδείγμασι χρωμένους
τὸ πολὺ τῆς ἀκρατοῦς καὶ μαινομένης ὑφαιρεῖν ὀργῆς·
οὐδὲ γὰρ ἐς τᾶλλα ἐνάμιλλοι ταῖς ἐκείνων ἐσμέν οὔτ'
ἐμπειρίαις οὔτε καλοκαγαθίαις· ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἐκεί-
νων, ὥσπερ θεῶν ἱεροφάνται καὶ δαδοῦχοι τῆς σοφίας
ὄντες, ὅσα περ ἐστὶν ἐν δυνατῷ, ταῦτα μιμεῖσθαι καὶ
περικινεῖν ἐπιχειροῦμεν. Τὸ τοίνυν τῆς γλώττης κρατεῖν
(περὶ τούτου γάρ, ὥσπερ ὑπεθέμην, εἰπεῖν λοιπόν), εἴ
τις μικρὸν καὶ φαῦλον ὑπέληψε, πλεῖστον διαμαρτάνει
τῆς ἀληθείας· σοφὸν γὰρ εὐκαιρὸς σιγῆ καὶ παντὸς λό-
γου κρεῖττον· καὶ διὰ τοῦτό μοι δοκεῖ τὰς μυστηριώδεις
τελετὰς οἱ παλαιοὶ κατέδειξαν, ἵν' ἐν ταύταις σιωπᾶν ἐπι-
σθέντες ἐπὶ τὴν τῶν ἀνθρωπίνων μυστηρίων πίστιν τὸν
ἀπὸ τῶν θεῶν μεταφέρωμεν φόβον· καὶ γὰρ αὐ σιωπή-
σας μὲν οὐδεὶς μετενόησε, λαλήσαντες δὲ παμπληθεῖς·
καὶ τὸ μὲν σιγηθὲν ἔξειπεῖν ῥᾶδιον, τὸ δὲ ῥηθὲν ἀνα-
λαβεῖν ἀδύνατον. Μυρίους δ' ἔγωγ' οἶδ' ἀκούσας ταῖς
μεγίσταις συμφοραῖς περιπεσόντας διὰ τὴν τῆς γλώττης

ἀκρασίαν ὧν τοὺς ἄλλους παραλιπὼν ἑνὸς ἢ δυεῖν τύπου ἔνεκεν ἐπιμνηθῆσομαι. Θεόκριτος ὁ σοφιστής, Ἄλεξανδρου πορφυρᾶς ἐσθῆτας κελεύσαντος κατασκευάζειν τοὺς Ἑλληνας, ἵν' ἐπανελθὼν τὰ ἐπινίκια τοῦ πολέμου τοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων θύσειε, καὶ τῶν ἐθνῶν κατὰ κεφαλὴν εἰσφερόντων ἄργυρον, «πρότερον μὲν» ἔφησε «ἡμφορεσθήτουν, νῦν δ' ἥσθημαι σαφῶς ὅτι ὁ «*πορφύρεος*» Ὀμήρου «*θάνατος*» οὗτός ἐστιν»· ἐξ ὧν ἐχθρὸν ἐκτήσατο τὸν Ἄλεξανδρον. Ἀντίγονον δὲ τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων ἑτερόφθαλμον ὄντα τὴν πῆρῳσιν προφέρων εἰς οὐ μετρίαν ὀργὴν κατέστησε· τὸν γὰρ ἀρχιμάγειρον Εὐτροπίωνα γεγενημένον ἐν τάξει πέμψας παραγενέσθαι πρὸς αὐτὸν ἤξιον καὶ λόγον δοῦναι καὶ λαβεῖν· ταῦτα δ' ἀπαγγείλαντος ἐκείνου πρὸς αὐτὸν καὶ πολλάκις προσιόντος «εὖ οἶδ'» ἔφησεν «ὅτι ὠμόν με θέλεις τῷ Κῦκλωπι παραθεῖναι», ὀνειδίζων τὸν μὲν ὅτι πηρός, τὸν δ' ὅτι μάγειρος ἦν· κάκεινος «τοιγαροῦν» εἰπὼν «τὴν κεφαλὴν οὐχ ἔξεις, ἀλλὰ τῆς ἀθύροστομίας ταύτης καὶ μανίας δώσεις δίκην», ἀπήγγειλε τὰ εἰρημένα τῷ βασιλεῖ, ὁ δὲ πέμψας ἀνεῖλε τὸν Θεόκριτον. Παρὰ πάντα δὲ ταῦτα, ὅπερ ἐστὶν ἱεροπρεπέστατον, ἐθίζειν τοὺς παῖδας τῷ τάληθῆ λέγειν· *τὸ γὰρ ψεύδεσθαι δουλοπρεπὲς καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἄξιον μισεῖσθαι καὶ οὐδὲ μετρίοις δούλοις συγγνωστόν.*

15.

16. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς τῶν παίδων εὐταξίας εἴρηκα καὶ κοσμιότητος, καὶ ἐπὶ τὴν τῶν μειρακίων ἡλικίαν ἤδη μεταβήσομαι καὶ μικρὰ παντάπασιν λέξω· πολλάκις γὰρ κατεμεψάμην τοὺς μοχθηρῶν ἐθνῶν γεγονότας εἰσηγητάς, οἵτινες τοῖς μὲν παισὶ παιδαγωγοὺς καὶ διδασκάλους ἐπέστησαν, τὴν δὲ τῶν μειρακίων ὀρμὴν ἄφետον εἶασαν νέμεσθαι, δέον αὖ τοῦναντίον πλείω τῶν μειρακίων ποιεῖσθαι τὴν εὐλάβειαν καὶ φυλακὴν ἢ τῶν παι-

δων· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι τὰ μὲν τῶν παίδων πλημμελήματα μικρὰ καὶ παντελῶς ἔστιν ἰάσιμα, παιδαγωγῶν ἴσως ὀλιγοῦρα καὶ διδασκάλων παραγωγὴ καὶ ἀνηκου· στία· τὰ δὲ τῶν ἤδη νεανισκευομένων ἀδικήματα πολλὰκις ὑπερφυᾶ γίνεται καὶ σχέτλια, ἀμετρία γαστροῦ καὶ κλοπαὶ πατρῶων χρημάτων καὶ κύβοι καὶ κῶμοι καὶ πότοι· οὐκοῦν τὰς τούτων ὁρμὰς ταῖς ἐπιμελείαις δεσμεύειν καὶ κατέχειν προσῆκεν· ἀταμίευτον γὰρ τῶν ἡδονῶν ἡ ἀκμὴ καὶ σκιρτητικὸν καὶ χαλινοῦ δεόμενον, ὥσθ' οἱ μὴ τῆς ἡλικίας ταύτης ἐρρωμένως ἀντιλαμβάνόμενοι τῇ ἀνοίᾳ διδύσασιν ἐξουσίαν ἐπὶ τὰ ἀδικήματα. Ἔδει τοίνυν τοὺς ἔμφρονας πατέρας παρὰ τοῦτον μάλιστα τὸν καιρὸν φυλάττειν, ἐγρηγορέναι, σωφρονίζειν τοὺς μειρακίους διδάσκοντας, ἀπειλοῦντας, δεομένους, παραδείγματα δεικνύοντας τῶν διὰ φιληδονίαν μὲν συμφοραῖς περιπεσόντων, διὰ δὲ καρτερίαν ἔπαινον καὶ δόξαν ἀγαθὴν περιποιησαμένων· δύο γὰρ ταῦθ' ὡσπερ εἰ στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς ἔστιν, *ἐλπίς τε τιμῆς καὶ φόβος τιμωρίας*· ἡ μὲν γὰρ ὀρμητικωτέρους πρὸς τὰ κάλλιστα τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὁ δ' ὀκηηρούς πρὸς τὰ φαῦλα τῶν ἔργων ἀπεργάζεται.

17. Καθόλου δ' ἀπειργεῖν προσήκει τοὺς παῖδας τῆς πρὸς τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους συνουσίας· ἀποφέρονται γὰρ τι τῆς τούτων κακίας. Τοῦτο δὲ παρήγγειλε καὶ Πυθαγόρας αἰνίγμασιν, ἅπερ ἐγὼ παραθεῖς ἐξηγήσομαι· καὶ γὰρ ταῦτα πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν συμβάλλεται ὁσπὴν οὐκ ἔλαχίστην· οἷον *«μὴ γεύεσθαι μελανούρων»*, τουτέστι μὴ συνδιατρέβειν μέλασιν ἀνθρώποις διὰ κακοήθειαν· *«μὴ ξυγὸν ὑπερβαίνειν»*, τουτέστιν ὅτι δεῖ τῆς δικαιοσύνης πλεῖστον ποιῆσθαι λόγον καὶ μὴ ταύτην ὑπερβαίνειν· *«μὴ ἐπὶ χοίνικος καθίσαι»*, ἧτοι φεύγειν ἀργίαν καὶ προνοεῖν, ὅπως τὴν ἀναγκαίαν παρασκευάσομεν τροφήν· *«μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιὰν»* ἀντὶ τοῦ

προχείρως οὐ δεῖ συναλλάσσειν· «*μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον*», ὅτι δεῖ τὸν βίον ἐπιτηδεύειν ὡς μὴ δεῖν αὐτόν· «*πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν*» ἀντὶ τοῦ θυμούμενον μὴ ἐρεθίζειν· οὐ γὰρ προσῆκεν, ἀλλ' ὑπέκειν τοῖς ὀργιζομένοις· «*μὴ ἐσθίειν καρδίαν*», ἦτοι μὴ βλάπτειν τὴν ψυχὴν ταῖς φροντίσιν αὐτὴν κατατρώχοντα· «*κυνάμων ἀπέχεσθαι*», ὅτι οὐ δεῖ πολιτεύεσθαι· κυναιμενταὶ γὰρ ἦσαν ἔμπροσθεν αἱ ψηφοφορίαι, δι' ὧν πέρας ἐπετίθεσαν ταῖς ἀρχαῖς· «*σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν*»· ἐπισημαίνει γὰρ ὅτι εἰς πονηρὰν ψυχὴν ἀστεῖον λόγον ἐμβάλλειν οὐ προσῆκεν· ὁ μὲν γὰρ λόγος τροφὴ διανοίας ἐστὶ, τοῦτον δὲ ἀκάθαρτον ἢ πονηρὰ ποιεῖ τῶν ἀνθρώπων· «*μὴ ἐπιστρέφουσθαι ἐπὶ τοὺς ὄρους ἐλθόντας*», τουτέστι μέλλοντας ἀποθνήσκειν καὶ τὸν ὄρον τοῦ βίου πλησίον ὄντα ὀρῶντας φέρειν εὐκόλως καὶ μὴ ἀθυμεῖν. Ἀνακάμψω δ' ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ λόγου ὑπόθεσιν· ἀπάντων γάρ, ὅπερ ἔφη, τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἀπάγειν δεῖ τοὺς παῖδας, μάλιστα δὲ τῶν κολάκων· ὅπερ γὰρ πολλάκις καὶ πρὸς πολλοὺς τῶν πατέρων διατελῶ λέγων, καὶ νῦν ἂν εἶποιμι· γένος οὐδέν ἐστιν ἐξωλέστερον οὐδὲ μᾶλλον καὶ θᾶττον ἐκτραχηλίζον νεότητα τῶν κολάκων, οἳ καὶ τοὺς πατέρας καὶ τοὺς παῖδας προορρίζουσιν ἐκτρίβουσι, τῶν μὲν τὸ γῆρας ἐπίλυπον, τῶν δὲ τὴν νεότητα ποιοῦντες, τῶν δὲ συμβουλευμάτων δέλεαρ ἀφύλακτον πρᾶτεινοντες τὴν ἡδονήν. Τοῖς παισὶ τῶν πλουσίων οἱ πατέρες νήφειν παραιοῦσιν οἱ δὲ μεθύειν, σωφρονεῖν οἱ δ' ἀσελγαίνειν, φυλάττειν οἱ δὲ δαπανᾶν, φιλεργεῖν οἱ δὲ ῥαθυμεῖν· «*στιγμὴ χρόνου πᾶς ἐστὶν ὁ βίος*» λέγοντες· «*ζῆν οὐ παραζῆν προσῆκε· τί δὲ φροντιστέον ἡμῖν τῶν τοῦ πατρὸς ἀπειλῶν; κρονόληρος καὶ σοροδαίμων ἐστὶ καὶ μετέωρον αὐτὸν ἀράμενοι τὴν ταχίστην ἐξοίσομεν*». Μιαρὸν τὸ φύλον, ὑποκριταὶ φίλιαι, ἄγευστοι παρρησίας, πλουσίων

μὲν κόλακες, πενήτων δ' ὑπερόπται, ὡς ἐκ λυρικῆς τέχνης ἐπὶ τοὺς νέους ἀγόμενοι, σεσηρότες ὄθ' οἱ τρέφοντες γελῶσι καὶ ψυχῆς ὑποβολιμαῖα καὶ νόθα μέρη βίου, πρὸς δὲ τὸ τῶν πλουσίων νεῦμα ζῶντες, τῇ τύχῃ μὲν ἐλεύθεροι, τῇ προαιρέσει δὲ δοῦλοι· ὅταν δὲ μὴ ὑβρίζονται, τότε ὑβρίζεσθαι δοκοῦντες, ὅτι μάτην παρατρέφονται· ὥστ' εἴ τῳ μέλει τῶν πατέρων τῆς τῶν τέκνων εὐαγωγίας, ἐκδιωκτέον τὰ μισθὰ ταῦτα θρέμματα, ἐκδιωκτέον δ' οὐχ ἥκιστα καὶ τὰς τῶν συμφοιτητῶν μοχθηρίας· καὶ γὰρ οὗτοι τὰς ἐπεικεστιάτας φύσεις ἱκανοὶ διαφθεῖρουν εἰσίν.

18. Ταῦτα μὲν οὖν καλὰ καὶ συμφέροντα· ἃ δὲ μέλλω λέγειν, ἀνθρώπινα· οὐδὲ γὰρ αὖ πάλιν τοὺς πατέρας ἔγωγ' ἀξιῶ τελέως τραχεῖς καὶ σκληροὺς εἶναι τὴν φύσιν, ἀλλὰ πολλαχοῦ καὶ συγχωρῆσαι τινα τῷ νεωτέρῳ τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ἑαυτοῦς ἀναμιμνήσκουν ὅτι ἐγένοντο νέοι· καὶ καθάπερ ἰατροὶ τὰ πικρὰ τῶν φαρμάκων τοῖς γλυκεῖσι χυμοῖς καταμειγνύντες τὴν τέρψιν ἐπὶ τὸ συμφέρον πάροδον εὖρον, οὕτω δεῖ τοὺς πατέρας τὴν τῶν ἐπιτηρημάτων ἀποτομίαν τῇ πραότητι μειγνύναι καὶ τότε μὲν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν παιδῶν ἀφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡνίας, τότε δ' αὖ πάλιν ἀντιτεῖναι καὶ μάλιστα μὲν εὐκόλως φέρειν τὰς ἀμαρτίας, εἰ δὲ μὴ γε, πρὸς καιρὸν ὀργισθέντας ταχέως ἀποφλεγμῆναι· μᾶλλον γὰρ ὀξύθυμον εἶναι δεῖ τὸν πατέρα ἢ βαρύθυμον, ὡς τό γε δυσμενὲς καὶ δυσκατάλλακτον μισοτεκνίας οὐ μικρὸν τεκμήριόν ἐστι. Καλὸν δὲ καὶ ἕνια τῶν ἀμαρτημάτων μὴδ' εἰδέναι δοκεῖν, ἀλλὰ τὸ τοῦ γήρως ἀμβλυώττον καὶ δύσκωφον ἐπὶ τὰ γινόμενα μεταφέρειν, ὡς ἕνια τῶν πραττομένων ὀρῶντας μὴ ὀρᾶν καὶ μὴ ἀκούειν ἀκούοντας. Φίλων ἀμαρτήματα φέρομεν· τί θαυμαστόν, εἰ τέκνων; δούλων πολλάκις κραιπαλώντων μέθην οὐκ ἐξηλέγξαμεν· ἐφείσω ποτέ, ἀλλὰ καὶ χορήγησον· ἡγανάκτησάς ποτε, ἀλλὰ καὶ

σύγγνωθι· ἐβουκόλησέ ποτε δι' οἰκέτου, τὴν ὄργην κά-
τασε· ἐξ ἀγροῦ ποτε ζευγος ἀφείλετο, ἦλθέ ποτε χθιζῆς
μέθης ἀποπνέων, ἀγνόησον· μύρων ὄζων, σίγησον· οὕτω
σκιρτῶσα νεότης πωλοδαμνεῖται·

19. Πειρατέον δὲ τοὺς τῶν ἡδονῶν ἥτιους καὶ πρὸς τὰς
ἐπιτιμήσεις δυσηκόους γάμψα καταξευξάι· δεσμός γὰρ οὗ-
τος τῆς νεότητος ἀσφαλέστατος· ἐγγυᾶσθαι δὲ δεῖ τοῖς
υἱοῖς γυναῖκας μήτε εὐγενεστέρας πολλῶ, μήτε πλουσιω-
τέρας· τὸ γὰρ «τὴν κατὰ σαντὸν ἔλα» σοφόν· ὡς οἱ γε
μακρῶ κρείττους ἑαυτῶν λαμβάνοντες οὐ τῶν γυναικῶν
ἄνδρες, τῶν δὲ προικῶν δούλοι λανθάνουσι γιγνόμενοι.

20. Βραχέα δὲ προσθεῖς ἔτι περιγράψω τὰς ὑποθή-
θῆκας· πρὸ πάντων γὰρ δεῖ τοὺς πατέρας τῶ μηδὲν ἀμαρ-
τάνειν, ἀλλὰ πάνθ' ἅ δεῖ πράττειν, ἐναργῆς αὐτοὺς παρὰ-
δειγμα τοῖς τέκνοις παρέχειν, ἵνα πρὸς τὸν τούτων βίον
ὥσπερ κάτοπτρον ἀποβλέποντες ἀποτρέπωνται τῶν αἰ-
σχρῶν ἔργων καὶ λόγων· ὡς, οἷτινες τοῖς ἀμαρτάνουσιν
υἱοῖς ἐπιτιμῶντες τοῖς αὐτοῖς ἀμαρτήμασι περιπίπτουσιν,
ἐπὶ τῶ ἐκείνων ὄνοματι λανθάνουσιν ἑαυτῶν κατήγοροι
γιγνόμενοι· τὸ δ' ὅλον φαύλως ζῶντες οὐδὲ τοῖς δούλοις
παρρησίαν ἄγουσιν ἐπιτιμᾶν, μή τί γε τοῖς υἱοῖς· χωρὶς
δὲ τούτων γένοιτ' ἂν αὐτοῖς τῶν ἀδικημάτων σύμβουλοι
καὶ διδάσκαλοι· ὅπου γὰρ γέροντες εἰσιν ἀναίσχυνοι,
ἐνταῦθ' ἀνάγκη καὶ νέους ἀναιδεστάτους εἶναι. Πει-
ρατέον οὖν εἰς τὸν τῶν τέκνων σωφρονισμόν πάνθ' ἅ
προσῆκεν ἐπιτηδεύειν, ζηλώσαντας Εὐρυδίκην, ἣτις Ἰα-
λυρίς οὔσα καὶ τριβάρβαρος, ὅμως ἐπὶ τῇ μαθήσει τῶν
τέκνων ὀψὲ τῆς ἡλικίας ἤψατο παιδείας· ἱκανῶς δ' αὐτῆς
τὴν φιλοτεκνίαν σημαίνει τοῦλίγραμμα, ὅπερ ἀνέθηκε
Μούσαις·

«Εὐρυδίκη Ἰεραπολιῆτις τόνδ' ἀνέθηκε
Μούσαις εὖϊστον ψυχῇ ἔλουσα πόθον·
γράμματα γὰρ μνημεῖα λόγων μήτηρ γεγαυῖα
παίδων ἡβόντων ἐξεπόνησε μαθεῖν».

Τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας συμπεριλαβεῖν εὐχῆς
ἴσως ἢ παραινέσεως ἔργον ἔστι· τὸ δὲ τὰς πλείους ζηλωσαι
καὶ αὐτὸ μὲν εὐμοιρίας δεόμενόν ἔστι καὶ πολλῆς ἐπι-
μελείας, ἀνυστὸν δ' οὖν ἀνθρωπίνῃ φύσει καθέστηκεν.

Εν Αθήναις, 15 Ιουνίου 1962

ΒΑΔΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΤΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ο Διευθυντής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αξιότιμοι Κύριοι, Ημερομηνία 15 Ιουνίου 1962.

Αναλαμβάνω την ευθύνη να σας ενημερώσω για τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη στην Ελλάδα το 1961-1962, σύμφωνα με την απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 1961. Η έρευνα αυτή έγινε με την ευκαιρία της διεξαγωγής του 12ου συνεδρίου της Διεθνούς Ένωσης για την Επιστήμη της Εκπαίδευσης (I.A.E.P.) που έγινε στην Αθήνα, στις 15-19 Σεπτεμβρίου 1961. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται στο βιβλίο «Επιστήμη της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα το 1961-1962» που εκδόθηκε στην Αθήνα το 1962. Το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα σημαντικό έργο που δείχνει την πρόοδο της έρευνας στην Ελλάδα και την ανάγκη της συνέχισης της έρευνας στην εκπαίδευση. Η έρευνα αυτή έγινε με την ευκαιρία της διεξαγωγής του 12ου συνεδρίου της Διεθνούς Ένωσης για την Επιστήμη της Εκπαίδευσης (I.A.E.P.) που έγινε στην Αθήνα, στις 15-19 Σεπτεμβρίου 1961.

Ο Διευθυντής
Α. Μ. ΔΕΛΤΙΟΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 12026
 Διεκπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Ἀπριλίου 1917.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΠΡΟΣ

τὸν κ. Ἐμμαν. Γ. Παντελάκη,
συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 28 τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 12 τοῦ ἰσταμένου δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 13 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκρίθη ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους 1919 — 1920 καὶ ἐφεξῆς τὸ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ἐν χειρογράφῳ ὑμέτερον βιβλίον «Πλουτάρχου περὶ παιδῶν ἀγωγῆς, μέρος Α' κείμενον» διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν διδασκαλείων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως μετὰ τῆς ὑποχρέωσεως ὅπως πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς οἰκείαις ἐκθέσεσι τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Δ Η Μ. Δ Ι Γ Κ Α Σ

ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

ΠΕΡΙ

ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΩΝ

ΤΕΥΧΟΣ Β'.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΜΕΛΕΤΗΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ
28—'Εν ὁδῷ Σταδίου—28

1924

1924
ΠΛΟ

ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ
ΠΕΡΙ
ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ
ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΩΝ

ΤΕΥΧΟΣ Β'.
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
(ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΜΕΛΕΤΗΝ)

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ
28—'Εν ὁδῷ Σταδίου—28
1924

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ

Α') Βίος Πλουτάρχου.

Ὁ Πλούταρχος ἐγεννήθη ἐν Χαιρωνείᾳ τῆς Βοιωτίας, πιθανῶς τῷ 45 μ. Χ., ἐξ οἴκου ἐπιφανοῦς καὶ εὐπόρου. Διακούσας τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι καὶ ἰσχυρὰν ἀγάπην πρῶτῳ αἰσθανθεὶς πρὸς τὸ μέγα παρελθὸν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ καὶ τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ προϊόντα, ἀπεδήμησε τῷ 66 μ. Χ. εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἠκροάσθη μὲν φιλοσοφικῶν καὶ φιλολογικῶν μαθημάτων ἐν τῇ σχολῇ τοῦ ἐπιφανοῦς φιλοσόφου Ἀμμωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως, συνήψε δὲ φιλικὰς σχέσεις πρὸς πολλοὺς διαπρεπεῖς ἄνδρας, ὧν πολλοὶ καὶ ἐν τοῖς ὑστεροῦν χρόνοις διετέλεσαν φιλικῶς ἐπικοινωνοῦντες πρὸς αὐτόν.

Ἰκανὰ ἔκ τῆς ἐν ταῖς Ἀθήναις διατριβῆς πνευματικὰ ἐφόδια παραλαβὼν ὁ Πλούταρχος μετέβη κατόπιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, τὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου περιέδοξον ἔδραν φιλολογικῶν σπουδῶν, καὶ ἐν τοῖς ἀκμάζουσι τότε παιδευτηρίοις τῆς πόλεως ταύτης ἐπηύξησε τὸν πλοῦτον τῶν φιλολογικῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ γνώσεων.

Ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ἔπειτα εἰς τὴν Χερώνειαν ἐπανακάμψας ὁ Πλούταρχος καὶ εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ μελέτας ἀσχολούμενος, ἐστάλη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ ὡς πρεσβευτὴς πρὸς τὸν ἐν Κορίνθῳ ἀνθύπατον τῆς Ἀχαΐας ὑπὲρ ὑποθέσεως ἀφορώσης εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἰδίας πατρίδος.

Καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν δὲ τοῦ τότε κόσμου, τὴν Ῥώμην, πολλάκις μετέβη ὁ Πλούταρχος καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν αὐτῇ ἔζησε καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν ἐμελέτησε καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν ἐσπούδασε καὶ φιλίαν δὲ πρὸς πολλοὺς

ἐπιφανεστάτους ἐν τοῖς γράμμασι, ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίους συνῆψε. Καὶ παρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς δὲ αὐτῆς τῆς Ῥώμης τοσαύτης ἀπέλαυε τιμῆς καὶ ὑπολήψεως ὁ Πλούταρχος, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς τῷ ὑπατικῷ αξιώματι ἐτίμησεν αὐτὸν καὶ προσέταξεν εὐμενῶς νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ μάλιστα ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς πράγμασιν οἱ ἐκάστοτε ἀνθρώποι τῆς Ἀχαΐας.

Ἐτιμᾶτο δὲ καὶ τοσοῦτου ὑπὸ τοσοῦτων ἐπιφανῶν Ῥωμαίων ἡξιούτο σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης ὁ Πλούταρχος οὐ μόνον διὰ τὴν εὐρυτάτην πολυμάθειαν, τὴν εὐγενῆ φιλανθρωπίαν καὶ τὸ ἀξιάγαστον ἦθος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα· καίτοι ἀνοποκρίτως ἐθαύμαζε τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας καὶ εἰς τοὺς δουλεύοντας τῇ Ῥώμῃ συμπολίτας αὐτοῦ συνεβούλευε πάντοτε· πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μάλιστα ἱστορίας νὰ ἀρύωνται ἐπωφελῆ διδάγματα ὑπομονῆς, σωφροσύνης καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς ἐγκαρτηρήσεως, ἔπειτα δὲ νὰ παρέχωσιν ἑαυτοῦς καὶ τὴν πατρίδα πρὸς τοὺς δεσπότας Ῥωμαίους ἀνάτιον καὶ πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ νὰ ἐπιδιώκωσι τὴν φιλίαν τῶν ἐν Ῥώμῃ δυνατωτάτων, ὅπως ἐν ταῖς ποικίλαις συμφοραῖς τῆς δούλης πατρίδος ἀνακούφισίν τινα τῶν δεινῶν αὐτῆς παρ' αὐτῶν ἐπιτυγχάνωσιν, ὅμως οὐδέποτε οὔτε ἑαυτὸν οὔτε τὴν πατρίδα πρὸ τῶν Ῥωμαίων ἐταπείνωσεν, ἀλλὰ θερμῶς καὶ ἐντόνως, μετὰ παρρησίας καὶ ἀξιοπρεπείας τὰ δίκαια αὐτῆς καὶ αὐτὸς ὑπεστήριξε πάντοτε καὶ τοὺς ἄλλους προέτρπεε νὰ ὑποστηρίζωσιν.

Ἀλλὰ καίπερ τοσοῦτον ἐν Ῥώμῃ τιμηθεὶς, εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὅμως πατρίδα αὐτοῦ καὶ τὴν ὅλην Ἑλλάδα τὸν πολυμερῆ καὶ δραστήριον βίον αὐτοῦ μετ' ἐνθουσιώδους ἀγάπης ὁ Πλούταρχος ἀφιέρωσε. Καὶ δὴ ἐν μὲν τῇ Χαιρωνείᾳ ἤρξε τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀδοποιοῦ καὶ τὴν τοῦ ἀρχοντος, ἴσως δὲ καὶ βοιωτάρχης ἐγένετο, ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις τιμῆς ἔνεκεν πολίτης ἐνεγράφη καὶ ἐν πραεθηκυῖα ἡλικίᾳ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος γενόμενος περιήλθεν εἰς οἰκειοτάτας σχέσεις πρὸς τὸ ἐν Δελφοῖς πανελλήνιον μαντεῖον καὶ τὸ ἱερατεῖον τῶν Δελφῶν καὶ τοὺς Ἀμφικτύονας.

Ὁ οἰκογενειακὸς καὶ κοινωνικὸς βίος τοῦ Πλουτάρχου ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον ἀξιοζήλευτον καὶ ἀξιολίμητον κατὰ τοὺς τότε χρόνους τῆς παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος. Νυμφευ-

θείς τὴν συμπολίτιδα αὐτοῦ Τιμοξέαν, κόρην ἐμβριθῆ καὶ εὐπαίδευτον ἐξ ἐπιφανοῦς καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένης οἰκογενείας, ἔζησε μετ' αὐτῆς ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ καὶ ἔσχεν ἐξ αὐτῆς τέσσαρας υἱοὺς καὶ ἐν θυγάτριον, εἰς ὧν τὴν ἀνατροφήν καὶ παιδείαν πολλὰ ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ἀφιέρωσε καὶ πολλὰ ὑπὲρ τῆς προκοπῆς καὶ εὐδοκίμησεως αὐτῶν μετὰ ζήλου ἐμόχθησε.

Κατὰ τὰς συχνὰς δ' αὐτοῦ ἀποδημίας, ἃς χάριν ἐρεύνης καὶ μελέτης ὁ ἀκαταπόνητος Πλούταρχος εἰς Ἀθήνας καὶ Δελφοῦς, εἰς Αἰδηψὸν καὶ Ἴσθμίαν καὶ Ὀλυμπίαν καὶ ἀλλαχοῦ ἐπεχειρεῖ, μετὰ πολλῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων συνάφας φιλίαν καὶ γνωριμίαν ἐξηκολούθει ἔπειτα διατηρῶν καὶ τακτικὴν πρὸς αὐτοὺς δι' ἐπιστολῶν ἐπικοινωνίαν καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς Χαιρώνειαν πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἀφικνουμένους ἐν φαιδρᾷ ὁμιλίᾳ ἐδέχετο· πάντας δὲ τούτους κατέπληττεν ἢ εὐρεῖα καὶ πολυμερῆς πολυμάθεια, τὸ γνησίως Ἑλληνικὸν φρόνημα καὶ τὸ ἀγαστὸν ἦθος τοῦ ξενίζοντος αὐτοῦ εὐκλεοῦς Ἑλληνοῦ. Ἐντεῦθεν τὸ ὄνομα τοῦ Πλουτάρχου κατέστη πασίγνωστον ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν καὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν κόσμον καὶ μετὰ ζωηροτάτου διαφέροντος ἐπέζητεῖτο ὑπὸ λογίων καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων, ἢ προσωπικῆ γγνωριμία πρὸς αὐτὸν ὡς τὸν γνησιώτατον ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας.

Ὅστω δ' εὐδαίμονα βίον ζήσας ὁ Πλούταρχος καὶ εἰς βαθὺ καὶ λιπαρὸν γῆρας ἀφικόμενος, κατὰ τὸ ὅποιον τὴν ἐκ τῶν ἐξόχων τιμῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν χαρὰν αὐτοῦ ἠῤῥαεν ἢ τῶν ὑπολειφθέντων αὐτῷ δύο υἱῶν καὶ τῶν πολυαριθμῶν συγγενῶν προκοπὴ εἰς ἀρετὴν καὶ σοφίαν, ἐτελεύτησε περὶ τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, μεταξὺ τοῦ 120 καὶ 127 ἔτους μ. Χ.

Ἡ μνήμη τοῦ Πλουτάρχου ἔμεινεν ἐν Ἑλλάδι προσφιλεῖς καὶ ἠδολογημένη, τὸ δὲ γένος αὐτοῦ ἐπὶ μακρότατον χρόνον μεγάλου ἠξιοῦτο σεβασμοῦ· εὐθὺς δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ Δελφοὶ εὐγνωμονοῦντες ἴδρυσαν αὐτῷ κατὰ δόγμα τῶν Ἀμφικτυόνων μνημεῖον, οὗ μέχρι σήμερον διεσώθη τὸ ἐπίγραμμα τὸδε :

ΔΕΛΦΟΙ ΧΑΙΡΩΝΕΥΣΙΝ ΟΜΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ ΕΘΗΚΑΝ
ΤΟΙΣ ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΩΝ ΔΟΓΜΑΣΙ ΠΕΙΘΟΜΕΝΟΙ

B') Συγγράμματα τοῦ Πλουτάρχου.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Πλουτάρχου διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, τὰ ἱστορικά καὶ τὰ φιλοσοφικά. Καὶ εἰς μὲν τὰ ἱστορικά ἀνήκουσιν οἱ **Βίοι** ἐπιφανῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, εἰς δὲ τὰ φιλοσοφικά τὰ καλούμενα **Ἠθικά**, ἧτοι φιλοσοφικά, θρησκευτικά, πολιτικά, φυσικά, φιλολογικά καὶ ἠθικά πραγματεῖται.

Καὶ οἱ μὲν **Βίοι** ἢ **Βίοι παράλληλοι** εἶναι βιογραφίαι τῶν ἐπιφανεστάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἡγεμόνων καὶ νομοθετῶν καὶ αὐτοκρατόρων, οἵτινες κατὰ ζεύγη ἐξετάζονται, ὡς λ. χ. ὁ Λυκούργος καὶ ὁ Νομάς ὡς οἱ παλαιότατοι νομοθέται, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Καῖσαρ ὡς οἱ ἐξοχώτατοι στρατηγοί, ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Κικέρων ὡς οἱ διασημότετοι πολιτικοὶ ῥήτορες, ὁ Ἀριστέδης καὶ ὁ Κάτων ὡς οἱ χρηστότατοι πολιτικοί, εἰς τὸ τέλος δὲ 19 ἐκ τῶν περιεθόντων εἰς ἡμᾶς 23 (1) ταιούτων ζευγῶν Βίων προσετέθη καὶ σύγκρισις, ἐν ἣ καταδεικνύονται αἱ πολλαὶ ὁμοιότητες καὶ αἱ μικραὶ ἀπ' ἀλλήλων διαφοραὶ τῶν βιογραφουμένων προσώπων.

Καὶ ὠρμήθη μὲν ὁ Πλουτάρχος εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν Βίων τούτων παρακληθεὶς ὑπὸ φίλων, ἐπειδὴ ὁμοῦς ἠθελε νὰ διαπαιδαγωγῆσθαι τὸ ἔθνος αὐτοῦ εἰς ἀρετὴν καὶ πρακτικὴν δεξιότητα καὶ πρὸς τοῦτο ἔκρινε τὸν βίον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἄριστον μέσον

(1) Τὰ ζεύγη ταῦτα εἶναι τὰ ἀκόλουθα : Θησεύς—Ῥομύλος, Λυκούργος—Νομάς, Σόλων—Ποπλικόλας, Θεμιστοκλῆς—Κάμιλλος, Περικλῆς—Φάβιος Μάξιμος, Ἀλκιβιάδης—Γάϊος Μάρκιος ὁ Κοριοιανός, Τιμολέων—Αἰμίλιος Παῦλος, Πελοπίδας—Μάρκελλος, Ἀριστέδης—Κάτων ὁ πρεσβύτερος, Φιλοποίμην—Τίτος Κοῖντιος Φλαμίνιος, Πύρρος—Μάριος, Λύσανδρος—Σύλλας, Κίμων—Λούκιλλος, Νικίας—Κράσσος, Εὐμένης—Σερτώριος, Ἀγησίλαος—Πομπήιος, Ἀλέξανδρος—Καῖσαρ, Φωκίων—Κάτων ὁ νεώτερος, Ἄγις καὶ Κλεομένης—Τιβέριος καὶ Γάϊος Γράγχος, Δημοσθένης—Κικέρων, Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς—Ἀντώνιος, Δίων—Βροῦτος, Μονήρεις δὲ εἶναι οἱ βίοι Ἀρταξέρξου, Ἀράτου, Γάλβα καὶ Ὀθωνος, ἄλλοι δ' ἀπολέσθησαν, ὡς ὁ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, τοῦ Λεωνίδου, τῶν Σκιπίωνων.

ὡς πρὸς παράδειγμα, πρὸς ὃ ὄφειλον νὰ μετακοσμῶσι καὶ νὰ ἀφομοιῶσι τὸν βίον αὐτῶν οἱ ὁμογενεῖς του, δὲν ἤρκεσθη εἰς μόνον τὸ θαυμάσιον ἱστορικὸν παρελθὸν τοῦ ἔθνους του, ἀλλ' ἀναγνωρίζων προθύμως καὶ τὴν ὑπερτέραν δύναμιν τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας, προσέφυγε καὶ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν, ἀφ' οὗ διὰ τῆς πολυετοῦς αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ διατριβῆς, τῆς πρὸς πολλοὺς ἐπιφανεῖς Ῥωμαίους γνωριμίας καὶ φιλίας καὶ τῆς ἐκμαθήσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσης ἀπέκτησεν ἐπαρκῆ πρὸς τοιοῦτον ἔργον ἐφόδια.

Βιογραφῶν δὲ τοὺς ἄνδρας τούτους ὁ Πλούταρχος δὲν μεταχειρίζεται αὐστηρῶς καὶ ἀποκλειστικῶς τὴν μέθοδον τοῦ ἱστοριοδίφου, ὅστις ἀναζητῶν καὶ κριτικῶς ἐξετάζων τὰ γεγονότα, διὰ πιστῶν τεκμηρίων πειρᾶται νὰ βεβαιώσῃ αὐτά, ἀλλὰ προέκρινε μᾶλλον τὴν μέθοδον τοῦ φιλοσοφοῦντος ἡθογράφου, ὅστις ἐκ πληθῆος πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου τοῦ βιογραφουμένου ἀνδρός, ἐκ χαριεντισμῶν, παιδιῶν, λογοπαίγνιων, ἐπικαίρων καὶ εὐτραπέλων λέξεων καὶ φράσεων αὐτοῦ χαρακτηρίζει αὐτὸν καὶ ἐκ τούτων εἶτα συνάγει ἠθικὰς σκέψεις καὶ κρίσεις ἀφορώσας εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀναγνώστου. «Οὕτε γὰρ ἱστορίας γράφομεν, ἀλλὰ βίους», λέγει αὐτὸς οὗτος ὁ Πλούταρχος βιογραφῶν τὸν Ἀλέξανδρον, «οὕτε ταῖς ἐπιφανεστάταις πράξεσι πάντως ἔνεστι δῆλωσις ἀρετῆς ἢ κακίας, ἀλλὰ πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις καὶ ῥῆμα καὶ παιδιὰ τις ἔμφασιν ἡθους ἐποίησε μᾶλλον ἢ μάχαι μυριόνεκροι καὶ παρατάξεις αἱ μέγισται καὶ πολιορκαὶ πόλεων. Ὡσπερ οὖν οἱ ζωγράφοι τὰς ὁμοιότητας ἀπὸ τοῦ προσώπου καὶ τῶν περὶ τὴν ὄψιν εἰδῶν, οἷς ἐμφαίνεται τὸ ἦθος, ἀναλαμβάνουσιν, ἐλάχιστα τῶν λοιπῶν μερῶν φροντίζοντες, οὕτως ἡμῖν δοτέον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς σημεῖα μᾶλλον ἐνδύεσθαι καὶ διὰ τούτων εἰδοποιεῖν τὸν ἐκάστου βίον ἐάσαντας ἑτέροις τὰ μεγέθη καὶ τοὺς ἀγῶνας».

Τοιοῦτοι δὲ ὄντες οἱ Παράλληλοι βίοι τοῦ Πλουτάρχου καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀπλήστως ἀνεγινώσκοντο καὶ ἐθαυμάζοντο καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὡς πρότυπα καὶ ἀφορμὴ πρὸς συγγραφὴν ὁμοίων βίων ἐχρησίμευσαν ⁽¹⁾ καὶ εἰς ποιητὰς καὶ καλλιτέχνας

(1) Βιογραφίας «τῶν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διαπε-

ποικιλωτάτας υποθέσεις και έπικουρίας παρέσχον ⁽¹⁾, πανταχοῦ δὲ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου σήμερον ὡς τερπνότατον και διδακτικώτατον ἀνάγνωσμα θεωροῦνται και συνιστῶνται εἰς τοὺς βουλομένους νὰ ἐντροφῶσιν ἐν τῇ μελέτῃ τῶν βίων τῶν ἐξοχωτάτων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος και τῆς Ῥώμης.

Τὰ δὲ Ἡθικὰ εἶναι συλλογὴ 83 πραγματειῶν ἐν μορφῇ διαλογικῇ ἢ ἀφηγηματικῇ ποικιλωτάτου περιεχομένου, ἤτοι φιλοσοφικοῦ, θρησκευτικοῦ, πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ, φιλολογικοῦ, φυσικοῦ και μάλιστα ἠθικοῦ, ἐξ οὗ και τὸ ὄνομα τῆς συλλογῆς. Ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην προτάσσονται αἱ πραγματεῖαι «*Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς*», «*Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν*» ⁽²⁾ και «*Περὶ τοῦ ἀκούειν*», περιέχουσαι διδακτικώτατα παιδαγωγικὰ παραγγέλματα και διδάσκουσαι τοὺς νέους ποῖα ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ποιημάτων νὰ μελετῶσι και πῶς νὰ κάμνωσι συνετὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας και ν' ἀκούωσι μετ' ὠφελείας τὰ φιλοσοφικὰ ἀκροάματα. Μετὰ τὰς παιδαγωγικὰς δὲ ταύτας πραγματείας ἔπονται αἱ μετὰ πολλῆς χάριτος γεγραμμένα τρεῖς συμβουλευτικαὶ πραγματεῖαι «*Πῶς ἂν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου*», «*Πῶς ἂν τις αἰσθοῖτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ*» και «*Πῶς ἂν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφε-*

ψάντων ἀνδρῶν ἐν τῷ κλήρῳ, τῇ παιδείᾳ, τῇ ἐμπορίᾳ, τῷ πλούτῳ και ταῖς θυσίαις, τοῖς συνεταιρισμοῖς και τῇ πολιτείᾳ», ἔγραψε κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὁ Ἀναστάσιος Γούδας ἐν ἑπτὰ τόμοις (ἐν Ἀθήναις 1869—1875), ἃς ἐπέγραψε *Παραλλήλους Βίους* «χάριν τοῦ ἀπείρου αὐτοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν πατέρα τῶν τοιαύτης φύσεως συγγραμμάτων Πλούταρχον».

⁽¹⁾ Ὁ μέγας δραματικὸς ποιητὴς τῶν Ἀγγλων Σαιξπήρος (1564—1616) και ἄλλως ὠφελήθη ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Πλούταρχου και τὰς υποθέσεις δύο τῶν δραμάτων αὐτοῦ, τοῦ Κοριολανοῦ και τοῦ Ἰουλιου Καίσαρος, παρὰ τοῦ Πλούταρχου παρέλαβε.

⁽²⁾ Μιμηθεὶς τὸν Πλούταρχον ἔγραψε βραδύτερον και ὁ Μ. Βασίλειος τὸ ὠραῖον συγγραμμάτιον «*Πῶς ἂν τις ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ὠφελοῖτο λόγῳ*», ἐν ᾧ ὁ περικλεῆς τῆς Ἐκκλησίας πατὴρ πρῶτον μὲν παραινεῖ τοὺς Χριστιανόπαιδας νὰ μελετῶσι και τοὺς Ἑλληνας (ἔθνικοὺς) ποιητὰς και συγγραφεῖς, ἔπειτα δὲ ὀνομάζει ἐκείνους, οἵτινες δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ὠφέλειαν και προκοπὴν αὐτῶν.

λοῖτο». Οἱ δὲ «*Περὶ σαρκοφαγίας*» δύο λόγοι αὐτοῦ καὶ αἱ πραγματεῖαι «*Πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἐνυδρα*» καὶ «*Περὶ τοῦ τὰ ἄλογα λόγῳ χρῆσθαι*» περιέχουσι δριμείας μὲν ἐπιτιμήσεις τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνων φιληθόνων ἀνδρῶν καὶ κακῶς πρὸς τὰ ζῷα προσφερομένων, συνετὴν δὲ διδασκαλίαν ὅτι ἡ φύσις τῶν ζῴων μετέχει λόγου τινός καὶ συνέσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ εἶναι φιλόζυφος.

Ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ δὲ βίου τῶν ἀρχαίων ἔχουσι τὴν πηγὴν αὐτῶν τὰ ἐν ἐννέα βιβλίοις «*Συμποσιακὰ προβλήματα*» τῆς συλλογῆς. Εἶναι δηλαδὴ γνωστὸν ὅτι οἱ πάλαι πατέρες ἡμῶν κατὰ τὰ συμπόσια αὐτῶν μετὰ τὸ φαγητὸν παρέθετον τὰς καλουμένας *δευτέρας τραπέζας*, ὅτε οἱ συμπόται κατακεκλιμένοι ἐπὶ κλινῶν ἐπεδίδοντο εἰς μετρίαν οἰνοποσίαν καὶ εἰς παντοίας ψυχαγωγικὰς συζητήσεις ἐν διαλόγοις. Περιγραφὴν θεσπεσίαν τοιούτων συμποσίων ἔχομεν ἐν τῷ «*Συμποσίῳ*» τοῦ Πλάτωνος καὶ τῷ τοῦ Ξενοφῶντος, οὗς μιμηθεὶς ἔγραψε καὶ ὁ Πλούταρχος τὰ «*Συμποσιακὰ προβλήματα*» αὐτοῦ. Μετὰ πόσης δὲ χάριτος καὶ πολυμαθείας εἶναι γεγραμμένα αἱ πραγματεῖαι αὗται δύναται τις νὰ εἰκάσῃ καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ τίτλου ἐνίων τῶν θεμάτων, ἅτινα συνεζητήθησαν ἐν τοῖς συμποσίοις τούτοις, ὡς λ. χ.

«*Εἰ δεῖ φιλοσοφεῖν παρὰ πότον*».

«*Πότερον ἢ ὄρνις πρότερον ἢ τὸ φῶν ἐγένετο*».

«*Διατὶ πεύκη καὶ πίτυς καὶ τὰ ὅμοια τούτοις οὐκ ἐνοφθαλμίζονται*».

«*Διατὶ γυναῖκες ἡκιστα μεθύσκονται, τάχιστα δὲ οἱ γέροντες*».

«*Εἰ ἡ ποικίλη τροφή τῆς ἀπλῆς εὐπεπτοτέρα*».

«*Πότερον οἱ Ἰουδαῖοι σεβόμενοι τὴν ὕν ἢ δυσχεραίνοντες ἀπέχονται τῶν κρεῶν*».

«*Τίς ὁ παρ' Ἰουδαίοις Θεός*».

«*Διατὶ τὴν μηλέαν ἀγλαόκαρπον ὁ ποιητὴς εἶπεν*».

«*Διατὶ τοῦ μὲν οἴνου τὸ μέσον, τοῦ δ' ἐλαίου τὸ ἐπάνω, τοῦ δὲ μέλιτος τὸ κατώτατον γίνεταί βέλτιον*».

«*Τίς αἰτία, δι' ἣν τὸ ἄλφα προτέταχται τῶν στοιχείων*».

Καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ τῆς συλλογῆς πραγματεῖαι, περιέχουσαι

συνετάς γνώμας και ἀγχίνους παρατηρήσεις βεβαιουμένας δι' ἀφθόνων ποιητικῶν ῥήσεων και διδακτικῶν παραδειγμάτων ἐκ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων και τῶν Ῥωμαίων, ἀποδεικνύουσι τὸν Πλούταρχον ἀληθῆ ἱατρὸν τῶν ψυχῶν και σεμνὸν τῆς τέχνης τοῦ βίου διδάσκαλον.

Γ') Φιλοσοφία και παιδαγωγική Πλουτάρχου.

Ὁ Πλούταρχος δὲν διετύπωσεν ἴδιον παιδαγωγικὸν σύστημα στηριζόμενον ἐπὶ ἰδίων ἠθικῶν και ψυχολογικῶν και καθόλου φιλοσοφικῶν θεωριῶν. Ἐτίμα μὲν τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν και ἐμελέτησε τὰ συγγράμματα τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀκμασάντων φιλοσόφων, περισσοτέραν ὅμως ἀξίαν ἀπένεμεν εἰς τὴν γνώσιν ἐκείνων τῶν ἀληθειῶν, αἵτινες εἶναι ἀναγκαῖαι εἰς τὴν ἐπὶ τὸ δικαιοτέρον και εὐσεβέστερον ῥύθμισιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Παραδέχεται μετὰ τοῦ Σωκράτους και τοῦ Πλάτωνος ὅτι ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ συγγενεύουσα πρὸς τὸ θεῖον και τοῦ θεοῦ μετέχουσα βέπει μὲν πρὸς τὰ θεῖα και κρείττονα και τελειότερα, ἀλλ' εἰσερχομένη εἰς τὸ σῶμα και ἐρχομένη εἰς ἀμεισον σχέσιν και ἐπαφὴν πρὸς τὴν ἀτάκτως και πλημμελῶς κινουμένην ὕλην ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀναγκῶν και λειτουργιῶν τῆς σωματικῆς ζωῆς και οὕτως ἀποβάλλει πολὺ ἢ ψυχὴ τῆς προτέρας αὐτῆς ἀπαθείας και ἀναμαρτησίας. Καθῆκον ἄρα τῆς φιλοσοφίας εἶναι νὰ διδάξῃ τὸν ἀνθρώπον πῶς μὲν εἶναι δυνατόν νὰ προληφθῇ πᾶσα ἀμετρία και νὰ τηρηθῇ ἡ προσήκουσα συμμετρία ἐν ταῖς σχέσεσι ψυχῆς και σώματος, τοῦ ἀλόγου και τοῦ λογικοῦ ἐν ἡμῖν, πῶς δὲ εἶναι κατορθωτὸν νὰ ἐπανορθωθῇ ἡ διαταραχθεῖσα συμμετρία και ὁ νοῦς κατὰ μικρὸν ἀπαλλασσόμενος τῶν ἐπηρειῶν τοῦ σώματος και παντὸς ἀλόγου ἐν ἡμῖν πάθους ἀναλάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ δύναμιν και ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἀλόγων ὁρμῶν και κλίσεων, μέχρις ὅτου ἐντελῶς καθαιρομένη ἡ ψυχὴ και ἀπαλλασσομένη τῶν τοῦ σώματος δεσμῶν ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν και μακαριότητα.

Ἡ φιλοσοφία λοιπὸν κατὰ τὸν Πλούταρχον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπιστήμη ψυχῶν ἱατρική, σκοπὸν ἔχουσα νὰ θεραπεύῃ τὰ νο-

σήματα τῆς ψυχῆς. Καὶ ὁ φιλόσοφος ἄρα τοῦτο ἔχει καθήκον, νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ διάγῃσι τὸν βίον αἰεὶ θεραπευόμενοι, «δεῖ αἰεὶ θεραπευομένους βίον τὸς σώζεσθαι μέλλοντας». Καὶ ἡ παιδαγωγικὴ δὲ εἰς τοῦτο πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ, πῶς νὰ καταστήσῃ τὸν τρέφειμον τοιοῦτον, ὥστε νὰ διάγῃ τὸν ἐπὶ τῆς γῆς βίον ἐν δικαιοσύνῃ καὶ εὐσεβείᾳ ὡς καλὸς καγαθὸς πολίτης. Τίνα δὲ μέσα ἄγουσιν εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου ὑποδεικνύει ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ συγγραμμάτιῳ τούτῳ, ὅπερ ἐπιγραφόμενον «περὶ παιδων ἀγωγῆς», εἶναι ἀπάνθισμα ὑγιεινῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν, εὐστοχωτάτων γνώμων καὶ δοκιμασιῶν παραγγελημάτων τῶν περὶ τοῦ θέματος τούτου πραγματευθέντων φιλοσόφων καὶ παιδαγωγῶν καὶ νομοθετῶν τῶν εὐκλεῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνιων. Ὡς τοιοῦτον δὲ τὸ συγγραμμάτιον τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητος συνέκδημος παντὸς διδασκάλου, παντὸς γονέως καὶ παντὸς πολιτικοῦ κατανοοῦντος ἡλικίαν ἔχει βροπὴν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν πολιτῶν τὸ ὑψιστον τοῦτο ζήτημα, ἢ ἀγωγὴ τῶν νέων.

Δ') Νεωτέρων Ἑλλήνων σοφῶν κρίσεις περὶ τοῦ Πλουτάρχου.

α') Κρίσις Δημητρίου Δούκα (1)

«Δημήτριος Δούκας ὁ Κρήσις τοῖς σπουδαίαις εὖ πράττειν».

Ἄλδος ὁ σωτήρ τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς, μήτε πόνου, μήτε δαπάνης φεισάμενος τὸν ψυχικὸν τοῦτον πλοῦτον ἡμῖν ἐδωρήσατο, τὸν Πλούταρχον δηλαδὴ. Ὅσῳ δὲ ἡ ψυχὴ τιμιώτερα τοῦ σώματος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων, τοσοῦτῳ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς τῶν περὶ τὸ σῶμα καὶ ὁ Πλούταρχος ἄρα παντὸς πανδήμου πλοῦτου πολλῶ τιμιώτερος, ἅτε δὴ βρύων ψυχικῶν ἀγαθῶν. Τίς

(1) Πρῶτος ὁ ἐκ Κρήτης καταγόμενος Δημήτριος Δούκας ἐξέδωκε τὰ Ἡθικά ἐν τῷ περιωνύμῳ τυπογραφείῳ τοῦ Ἄλδου Μανουκίου τῷ 1509. Ἐκ τῆς ἐκδόσεως ταύτης παρελήφθη ἐνταῦθα ὁ ἀνωτέρω πρόλογος.

γάρ, εἰ μὴ παντελῶς ἀνάσθητος, τὴν Πλουτάρχου ταύτην ἡθικὴν βίβλον διελθὼν, οὐκ ἂν οἷός τε γένοιτο δεισιδαιμονίαν μὲν καὶ ἀθεοῦτητα φεύγειν, εὐσέβειαν δὲ τηρεῖν, τῆς δ' ἀδολεσχίας ἀπέχεσθαι, πολλῶν κακῶν αἰτίας οὔσης; Πρὸς δὲ τούτοις πῶς μὲν φίλοις χρῆσθαι δεῖ, πῶς δὲ ἐχθροῖς καὶ ἀπ' αὐτῶν ὠφελῆσθαι πῶς ἂν τις ἔχοι, περιττὸν ἐκάστου τῶν συγγραμμάτων τὴν ὠφέλειαν παρεμφαίνοντα διατρίβειν. Ὅστις οὖν τὴν βίβλον ὑποδέδουκε ταύτην, τὰ τοῦ βίου κύματα θαρσαλέως ποντοπορεῖται· κέκτηται γὰρ εὐσέβειαν μὲν πρὸς θεούς, πίστιν δὲ πρὸς φίλους, περὶ δὲ τὸν ἄλλον βίον εὐψυχίαν, φιλανθρωπίαν, ἐμπειρίαν, εὐτέλειαν, ἐγκράτειαν, ὁμιλίαν εὐάρμοστον, ἀψευδὲς ἦθος, εὐστάθειαν, ἐν βουλαῖς τάχος, καλλίστην ἐν ταῖς πράξεσι προαίρεσιν, ἐν τῷ καλῷ τὸ τελεσιουργόν. Τοιαύτης οὖν ἡξιώθητε δωρεᾶς, Ἄλδου χορηγούντος ἡμῶν τε διορθούντων. Ὑμέτερον δ' ἂν εἴη τὸν ἡμέτερον κάματον εὐγνωμόνως ἀποδέξασθαι..... Ἐρρωσθε».

β') Κρίσις Ἀδαμ. Κοραῆ (1).

Ὁ Πλούταρχος ἐχρημάτισε μαθητὴς περιφήμου τὸν καιρὸν ἐκεῖνον διδασκάλου, τοῦ Ἀμμωνίου. Ἄλλ' ἔσην ἀπ' ἐκεῖνον ἀπέλαυσε ὠφέλειαν, εἶναι ἴσως ὀλίγη, παραβαλλομένη πρὸς τὴν ὅποιαν αὐτὸς ἀπ' ἑαυτοῦ ὠφελήθη. Καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὰ συγγράμματά του. Ἀπειρον, νὰ εἶπω οὕτως, εἶναι τὸ πλῆθος ἔσων εἰς αὐτὰ ἀναφέρει παλαιῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων μαρτυρίας. Τοῦτο ὁμῶς δὲν ἤθελεν ὑποθέσει παρὰ μόνην πολυμαθειαν, τὴν ὅποιαν εὐκολα δύναται ν' ἀποκτήσῃ ὅστις καταγίνεται εἰς συνεχῆ βιβλίων ἀνάγνωσιν. Ὅ,τι ἐξαιρέτως χαρακτηρίζει τὸν Πλούταρχον καὶ συνήργησεν εἰς τὸ νὰ ἀθανάτισῃ τὴν μνήμην του, εἶναι ἡ φρόνιμος χρῆσις τῆς πολυμαθείας. Τὰ ἄνθη περιέρχονται, ὡς αἱ μέλισσαι, καὶ οἱ σφήκες, ἀλλ' εἰς μόνας τὰς μελισσας ἐδόθη ἡ κατασκευὴ τοῦ γλυκυτάτου μέλιτος. Ὅσον εἶναι πρᾶγμα κοινὸν ἡ φιλιαναγνωσία, τόσον εἶναι σπάνιοι οἱ ἔχοντες

(1) Ὁ Κοραῆς ἐκδώσας ἐν Παρισίοις (1809-1814) εἰς 6 τόμους τοὺς Παραλλήλους βίους τοῦ Πλουτάρχου «φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμαδῶν παιδείας ἕνεκα τῶν τὴν Ἑλλάδα φωνὴν διδασκομένων Ἑλλήνων» προέταξεν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ βραχεῖαν βιογραφίαν τοῦ φιλοσόφου, ἐξ ἧς ἐσταχυολογήθησαν τὰ ἐνταῦθα παρατιθέμενα.

τὴν ἐπιστήμην ν' ἀπανθίζωσιν ἀπὸ τὰς ἀναγνώσεις τῶν ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Ταύτην τὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν προξενεῖ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς φιλοσοφίας ὁ λύχνος, ἐγνώριζεν ἀκριβῶς ὁ φιλόσοφος Πλούταρχος.

Ὅτι ἦτο καὶ τὴν πράξιν καὶ τὴν θεωρίαν φιλόσοφος, τὸ μαρτυροῦν καὶ πάλιν ἱκανῶς τὰ σοφὰ τοῦ συγγράμματα, ἱκανῶς ἢ ζωὴ τοῦ ὄλη, ἦτις, ἂν δὲν ἦτον ἀληθῶς ἀξία φιλοσόφου, δὲν ἦθελε δοξασθῆ με δεκαεπτὰ ἑκατονταετηρίδων ἀδιάκοπον ἔντιμον μνήμην, σπειρομένην εἰς παντὸς εἶδους ἀνθρώπους, ὅσοι σέβονται τὴν εὐεργέτιδα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φιλοσοφίαν.

Εἶναι ἀναρίθμητα ὅσα δύναται τις νὰ συνάξῃ ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου τὰ συγγράμματα τῆς πραότητος, τῆς φιλανθρωπίας, τῆς φιλαληθείας καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν αὐτοῦ σημεῖα.

Τόση σοφία με τόσην ἀρετὴν ἐνωμένα δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν ἐπροξένησε τόσην ἔντιμὴν εἰς τὸν Πλούταρχον, κατ' ἐκείνην μάλιστα τοῦ χρόνου τὴν περίοδον, ὅποτε πολλῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἢ διαγωγῇ, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ὠνομάζοντο καὶ φιλόσοφοι, ἐγέννησεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ῥωμαίων τόσην τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος καταφρόνησιν, ὥστε ἀντι Γραικῶν τοὺς ὠνόμαζον Γραικύλους.

Ὁ χαρακτήρ τοῦ λόγου τοῦ Πλουτάρχου, ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ τὸ ἔκριναν, εἶναι ἀνώμαλος καὶ καμμίαν φορὰν ἀσύνητης διὰ τὸ μακρὸς τῶν περιόδων καὶ ἀσύνητος. Ἡ τοιαύτη ἀνωμαλία γεννᾶται ἀπὸ δύο αἰτίας· ἡ πρώτη εἶναι ὅτι ἔγραφεν εἰς καιρόν, ὅταν ἡ γλῶσσα παρήκμαζε, δευτέραν ἔμπορεῖ τις νὰ ὀνομάσῃ τὴν πολυμάθειαν, διὰ τὴν ὁποίαν συχνὰ ὁ καλὸς Πλούταρχος συγκλῶθει χαρακτῆρας λόγου διαφόρους, ἐπειδὴ ἡ μνήμη παρέδιδεν εἰς αὐτὸν ἐν ταύτῃ καὶ τὰς ἐννοίας καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν διαφόρων ποιητῶν καὶ συγγραφέων.

Μ' ὅλα ταῦτα τὰ ἐλαττώματα πολλάκις ὁ χαρακτήρ τοῦ Πλουτάρχου εἶναι πλούσιος ἀπὸ φράσεις καὶ λέξεις συμπλεγμέναι εἰς τρόπον ὥστε νὰ γοητεύωσι τοῦ ἀναγινώσκοντος τὴν ἀκοήν. Ἡ γοητεία θεωρεῖται μάλιστα εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου ζωγραφεῖ με ζωηρότατα χρώματα καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀσχημίαν τῆς κακίας. Ἄξιον ἐπαίνου εἰς τὸν Πλούταρχον εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν ἐπεριεργάσθη νὰ μιμηθῆ ἰδίως κἀνένα ἀπὸ τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς, ἀλλ' ἐσύνταξε τὸ λευκιῶν μέρος

τῶν συγγραμμάτων του, ὡς ἐσυγχώρει τῆς γλώσσης ἢ τότε κατά-
 στασις, καὶ ἠσυχολήθη ἐξαιρέτως εἰς τὸ *πραγματικόν* (1).

Τὸ *πραγματικόν* τοῦτο εἶναι τόσον πλούσιον ἀπὸ βιωφελῆ
 παραδείγματα, ὥστε ἀμφιβάλλω ἂν εὑρίσκεται κἀνὲν ἄλλο σύγ-
 γραμμα παρὰ τοῦ Πλουτάρχου τὰ συγγράμματα πλουσιώτερον.
 Παράδειγμα τοῦλάχιστον ἄλλο πολυμαθεστάτου ἀνδρός, ὅστις
 πλέον παρὰ τὸν Πλούταρχον ἐγνώρισε τὸν τρόπον νὰ καταστήσῃ
 τὴν πολυμάθειαν ὠφέλιμον, δὲν ἔχομεν. Τὸν φιλόσοφον καὶ φι-
 λάνθρωπον τοῦτον συγγραφέα μὲ δίκαιον ἐμπορεῖ τις νὰ μετα-
 χειρισθῆ ὡς κριτήριον τοῦ μέτρου τῆς ἀρετῆς τῶν ἀναγινωσκόν-
 των ἤγουν ἔντινα βλέπῃ τις εὐαρεστούμενον πολὺ εἰς τοῦ Πλου-
 τάρχου τὴν ἀνάγνωσιν, ἐκεῖνον, χωρὶς κίνδυνον ἀπάτης, δύναται
 νὰ κρίνῃ ὅτι εἶναι φίλος τῆς ἀρετῆς ἢ κἀν ὅτι προθυμεῖται νὰ
 γίνῃ».

Παραθέσας κατωτέρω ὁ Κοραῆς τὰς περὶ τοῦ Πλουτάρχου
 μαρτυρίας τοῦ Φρυνίχου, τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Σουῖδα, ἐκ τῶν
 ἄλλογενῶν παραθέτει μόνας τὰς τῶν Γάλλων φιλοσόφων Mon-
 taigne καὶ Rousseau γράφων :

Ἐκ τοῦ Μονταίγνου

Γαλατικοῦ φιλοσόφου

«Μεταξὺ τῶν Γαλατικῶν συγγραφέων ὧλων δίδω, καὶ μὲ δι-

(1) Ἔλεγεν εἰς ἀπὸ τοὺς εὐφρεσεστάτους ποιητὰς τῆς Γαλλίας περὶ τῆς
 στιχουργίας, ὅτι ὁ στίχος διὰ νὰ εἶναι καλός, πρέπει νὰ ὁμοιάζῃ τὸ
 ἀκίβδηλον χρυσίον, τὸ ὁποῖον δοκιμάζεται ἀπὸ τὸ βάρος, ἀπὸ τὴν καθα-
 ρότητα καὶ ἀπὸ τὸν εἰς αὐτὸ ἴδιον ἦχον. Τοῦτο δύναται νὰ προσαρμο-
 σθῆ ὅπωςδήποτε καὶ εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Τὸ βάρος εἶναι τὸ ὁποῖον οἱ
 Ἑλληνικοὶ τεχνογράφοι ὀνομάζουσι τὸ *πραγματικόν* μέρος τῶν λεγομέ-
 νων ἢ καθαρότης καὶ ὁ ἦχος περιέχονται εἰς τὸ ἀπ' ἐκείνους ὀνομα-
 ζόμενον *λεκτικόν*. Τὸ βάρος ἀποβλέπει τὰ νοήματα, τὰ ὁποῖα πρέπει
 νὰ εἶναι ἀξιόλογα ἢ καθαρότης τὰ ὀνόματα, ἤγουν τὰς λέξεις, διὰ τῶν
 ὁποίων ἐκφράζονται τὰ νοήματα καὶ αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ εἶναι οἰκτεῖαι
 καὶ ἀρμόζουσαι εἰς αὐτά· καὶ ὁ ἦχος τὴν διάφορον τάξιν τῶν λέξεων, τὰς
 ὁποίας εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς φράσεως ἢ τῆς περιόδου πρέπει νὰ θέτῃ
 ὁ γράφων, ὅπου δύναται καὶ περισσοτέραν ἡδονὴν νὰ προξενήσῃ εἰς
 τὴν ἀκοὴν καὶ σφοδρότερον νὰ κεντήσῃ τὴν ψυχὴν.

»καιον νομίζω, τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν Ἰάκωβον Ἀμιότον (1)
 »Ἄλλ' ὅ,τι μάλιστα μ' εὐχαριστεῖ εἰς αὐτόν, εἶναι ἡ κρίσις νὰ
 »διαλέξῃ βιβλίον, τὸν Πλούταρχον, τόσον ἄξιον καὶ τόσον ἀρμό-
 »διον, διὰ νὰ τὸ προσφέρῃ δῶρον εἰς τὴν πατρίδα του. Οὐδεμία
 »σωτηρίας ἐλπίς δι' ἡμᾶς τοὺς ἀμαθεῖς ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν τὸ
 »βιβλίον τοῦτο δὲν μᾶς ἀνεσθήκωνεν ἀπὸ τὸν βόρβορον. Τώρα,
 »χάρις εἰς τὸν Πλούταρχον, τολμῶμεν καὶ νὰ λαλῶμεν καὶ νὰ
 »γράφωμεν· τώρα καὶ αἱ γυναῖκες εἶναι καλαὶ νὰ διδάσκωσι καὶ
 »τῶν σχολείων τοὺς διδασκάλους. Ὁ Πλούταρχος ἔγινε καθημε-
 »ρινὴ ἡμῶν ἀνάγνωσις».

Ἐκ τοῦ Ῥουσόω
 Γαλατικοῦ φιλοσόφου

«Μεταξὺ τῶν ὀλίγων βιβλίων, ἕσα καμμίαν φορὰν ἀναγινώ-
 »σκω ἀκόμη, ὁ Πλούταρχος μάλιστα μὲ προσηλώνει καὶ μὲ ὠφε-
 »λεῖ. Πρῶτον αὐτὸν ἀνέγνωσα εἰς τὴν παιδικὴν καὶ αὐτὸς θέλει
 »εἶσθαι τῆς γεροντικῆς μου ἡλικίας ἢ τελευταία ἀνάγνωσις.
 »Εἶναι σχεδὸν ὁ μόνος συγγραφεύς, τὸν ὅποιον ποτὲ δὲν ἀνέ-
 »γνωσα χωρὶς καρπῶν».

Ἐναγκαίαν ἔκρινα νὰ προσθέσω τῶν δύο τούτων Γαλατικῶν
 συγγραφέων τὴν περὶ Πλουτάρχου κρίσιν, διὰ νὰ μάθωσιν οἱ
 νέοι πόσον τιμῶνται τῶν προγόνων ἡμῶν τὰ συγγράμματα ἀπὸ
 τὰ φωτισμένα τῆς Εὐρώπης ἔθνη. Καὶ διατί νὰ μὴ τὰ τιμῶσιν,
 ἐπειδὴ εἰς αὐτὰ χρεωστοῦν τὸν φωτισμὸν αὐτῶν; Ὅ,τι μάλιστα
 λέγει ὁ Μονταῖγνος, δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὑπερβολὴ ἐνθουσια-
 σμοῦ διὰ τὸν Πλούταρχον, ἀλλ' αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ ἀλήθεια. Το-
 σαύτην ἔχει δύναμιν βιβλίον φρονίμου συγγραφέως, βοηθούμενον
 ἀπὸ φίλας ἄλλας περιστάσεις μικράς, ὡστ' ἔθνος ὀλόκληρον νὰ
 σηκώσῃ ἀπὸ τῆς ἀπαιδευσίας τὸν βόρβορον καὶ νὰ τὸ διδάξῃ πῶς
 νὰ διορθώσῃ καὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν γλῶσσάν του. Τὰ ἦθη μὲ τὰ
 καλὰ τῆς ἀρετῆς παραγγέλματα καὶ παραδείγματα, τὴν γλῶσσαν
 μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ πραγματικοῦ μέρους, χωρὶς τοῦ ὁποῦ
 τὸ λεκτικὸν δὲν εἶναι παρὰ κενὸς ἄερος ψόφος. Ἄλλ', ἐὰν τῶν

(1) Γάλλον Ἐπίσκοπον (1513—1593), ὅστις ἔκαμε θαυμασίαν μετά-
 φρῃσιν τοῦ Πλουτάρχου εἰς τὴν ὠραίαν γλῶσσάν του.

Ἑλλήνων τὰ συγγράμματα ἐσήκωσαν ἀπὸ τῆς ἀπαιδεύσεως τὸν βόρβορον τοὺς ἀλλογενεῖς, τίς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι θέλουσι ἀφήσει τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν ἡμᾶς νὰ κυλιώμεθα αἰωνίως εἰς αὐτόν; » Ἐν Παρισίοις 1800.

γ') *Κρίσις Διονυσίου Θερειανοῦ* (1).

Ὁ Πλούταρχος γράφει οὐχὶ ὡς ἱστορικός, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς φιλόσοφος ἠθικολόγος, ἐπειδὴ δὲ ἐπέρχεται βίους καὶ οὐχὶ ἱστορίας, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιδιώκει τὴν ἠθικὴν μᾶλλον ἢ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ὡς αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ, ἤψατο τῆς τῶν βίων ἀναγραφῆς, ὑπενδίδων εἰς φίλων παρακλήσεις· ἀλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ Πλουτάρχου εἶναι ἐπὶ πᾶσιν ἡ ἀνάπλασις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας διὰ τῶν ὑγιῶν ἐκείνων παιδευμάτων, εἰς ἃ ἠρεῖδετο τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὁ βίος. Ἡ ἀκραιφνὴς ἑλληνικὴ τοῦ Πλουτάρχου διάνοια, ἐμπεπλησμένη τῶν παλαιῶν τῆς κλεινῆς Ἑλλάδος ἀναμνήσεων, ἤθελε ν' ἀνακαινίσῃ, εἰ δυνατόν, τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, πάντων δὲ τῶν ἄλλων συντελεστικώτατον εἰς τὸν ἀνακαινισμόν τοῦτον ὑπελάμβανε τὴν ἀνόρθωσιν τῶν προγονικῶν ἠθῶν, τὰ ἤθη δέ, τὰ σπουδάσματα καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν προγόνων ἐζήτει ἐν τοῖς ἔργοις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ὅφ' ὧν ἐδοξάσθη καὶ ἐμεγαλύνθη τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν.

Ἀναγινώσκων τις σήμερον τὰ βιογραφικὰ καὶ ἠθικὰ τοῦ φιλοπάτριδος Χαιρωνέως πονήματα, ἀληθῶς ἐκπλήσεται πρὸς τὸ μέγεθος τῆς πολυμαθείας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ θεσπεσίου τούτου ἀνδρός· δὲν εἶναι μόνον πολυμαθής, ἀλλ' ἱλαρὸς πάντοτε καὶ εὐθυμὸς ἐν τοῖς χρυσοῖς ἀποφθέγμασιν αὐτοῦ, θαυσιεὶς παρεχόμενος παραμυθίας λόγους πρὸς τοὺς ἀλγοῦντας καὶ ὀδυνημένους, φαιδρὰς ἐνστάζων ἐλπίδας πρὸς τοὺς πᾶσαν ἐλπίδα καὶ πίστιν ἀπογινώσκοντας, παντοῖα βιοτικά, πολιτικά καὶ ἄλλα παραγ-

(1) Ὁ διαπρεπὴς συγγραφεὺς τῶν «*Φιλολογικῶν ὑποτυπώσεων*» καὶ τοῦ «*Διαγράμματος τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας*» Διονύσιος Θερειανός, κτίων ἐν τῷ περιωνύμῳ ἔργῳ αὐτοῦ, τῷ «*Ἀδαμαντίῳ Κοραῆ*», τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Χίου ἔκδοσιν τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου, προέταξε τῆς κρίσεως ταύτης ἀριστοτεχνικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἐκ Χαιρωνείας φιλοσόφου, ἐξ οὗ παρελήφθη τὸ ἀνωτέρω ἀπόσπασμα.

γέλιματα ἐπ' ὄφελειά πάντων τοῖς πᾶσιν ἐπιδαφιλούμενος, τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ φιλοσοφίας τὰ ὄργια τοὺς πάντας μυσταγωγῶν, ἔφασιν δὲ ἀρετῆς καὶ ἐλευθερίας ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀναγνώστου ἐντίκτων διὰ τῆς ἐπαγωγῆς ἀναγραφῆς τῶν ἀξιολογῶτων ἔργων μεγάλων ἀνδρῶν....

Τοιαύτη καὶ τηλικαύτη ἦτο ἡ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν πλουταρχείων Βίων ψυχικὴ ἀπόλαυσις καὶ ἡδονή, ὥστε ἡ περιώνυμος Κυρία Ρολάνδ⁽¹⁾ ἐκάλεσεν αὐτοὺς la pâture des grandes âmes. Τὰ συγγράμματα τοῦ Πλουτάρχου ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν ψυχότερπέστατον ἀνάγνωσμα βασιλέων, στρατηγῶν καὶ λογίων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος Δ', ἵνα περὶ τῶν ἄλλων μὴδὲν εἴπωμεν, ἔγραφε πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον ὅτι τὴν διάπλασιν τοῦ ἰδίου ἤθους ὄφειλε πρῶτιστα καὶ μάλιστα εἰς τὴν μελέτην τῶν Παραλλήλων Βίων. Ὁ δὲ Μοντεσκιῶ τὸν ὅρισμόν τοῦ νόμου ἔλαβεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, ὃν εἰκότως ἀποκαλεῖ *θεσπέσιον* μὲν ὁ σοφιστὴς Εὐνάπιος, *δεύτερον δὲ Σωκράτην* ὁ Κοραῆς. Καὶ ὁ διασημώτατος Γερμανὸς συγγραφεὺς Jean Paul, μὴ εἰδὼς πῶς ἄλλως νὰ παραστήσῃ τοῦ Πλουτάρχου τὸ οἰκουμενικὸν κλέος, ἀποκαλεῖ αὐτὸν *βιογράφον Σαίξπηρ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας*. Ἄν ἐπέκειτο κίνδυνος ν' ἀφανισθῶσιν ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἠρώτησέ τις Θεόδωρον τὸν Γαζῆν, σύμπαντες οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς, τίνα τούτων θὰ ἔσωζες, ἂν ἠδύνασο, ἐκ τῆς πανωλεθρίας; — Τὸν Πλούταρχον, ἀπεκρίνατο ὁ σοφώτατος Θεσσαλονικεὺς.

Ἐν Τεργέστη τῷ 1889.

(1) Manon Phlipon, εἶτα δὲ Mme Roland ἐκ τοῦ συζύγου αὐτῆς Roland de la Plutière, Γάλλου πολιτικοῦ καὶ Ἰγπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν κατὰ τὸ 1792, ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῷ 1754. Γυνὴ μεγαλόφρων καὶ μεγαλόψυχος, λάτρεις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, ἀνεμίχθη ἐνεργῶς καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν, ὑποστηρίζουσα τοὺς Γιρονδίνους ὅθεν καταδιωχθεῖσα ὑπὸ τῶν Ὀρειῶν ἐκατατομήθη ὑπ' αὐτῶν τῷ 1793. Ἀνερχομένη δ' εἰς τὴν λαιμητόμον εἶπε τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο: «O Liberté! que des crimes on commet en ton nom». Ἡ Mme Roland κατέλιπεν ἀξιόλογον σύγγραμμα, τὰ «Ἀπομνημονεύματα» (Mémoires).

Πλουτάρχου «Περὶ παιδων ἀγωγῆς». Ἐκδοσις Β'. 2

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κεφ. 1 — *Τί τις ἂν ἔχοι . . . καὶ . . . ἂν ἀποβαῖεν*, ἀντικείμενον τοῦ *σκεψώμεθα*, προηγείται δὲ δι' ἔμφασιν. *ἔχοι ἂν* = ἔξει, δυνήσεται, *ἀποβαῖεν ἂν* = ἀποβήσονται (ὡς πολλάκις ἢ εὐχτική μετὰ τοῦ ἀνισοδυναμεῖ μέλλοντι ὀριστικής). *τῶν ἐλευθέρων παιδῶν* καὶ οὐχὶ ἀπλῶς *τῶν παιδῶν*, διότι μόνον οἱ παῖδες ἐλευθέρων γονέων, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ τέκνα δούλων, ἐτύγγανον τὸ πάλαι ἀγωγῆς καὶ παιδείας (πβ. *ἐλευθέριος* ἀγωγή ἢ παιδεία, *ἐλευθέρια* μαθήματα). *ἀγωγή* (ἐκ τοῦ ἄγω, κυρίως = καθοδήγησις, ἐννοεῖται πρὸς τὴν ἀρετὴν) περιλαμβάνει τὴν *τροφὴν* (ἀνατροφήν) καὶ τὴν *παιδείαν* (διδασκαλίαν, ἐκπαιδεύσιν πβ. κεφ. 5 κ. ἐ.). *καὶ τίνι . . . ἀποβαῖεν*, ταῦτα οἶονεὶ ἐπεξήγησις τῶν προηγουμένων, ἅτινα γενικά πως καὶ ἄοριστα, διὸ τὸ *καὶ* = δηλαδὴ. *τίνι χρώμενοι* = μὲ τί ἐφοδιαζόμενοι, τίνα ἐφόδια ἔχοντες. *σπουδαῖος*, ἀγαθός, χρηστός. *οἱ τρόποι*, τὰ ἔθη. *φέρει* (παρακελευσματικόν), ἔμπρὸς ἅς. *σκεψώμεθα* ἔνεστ. *σκοποῦμαι* = ἐξετάζω.

Κεφ. 2 — *Γένεσις* (ἐνταῦθα) = γένος, καταγωγή. *ἀπὸ τῆς γενέσεως*, ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς. *ἀρξασθαι* τῆς σκέψεως. *τοῖς ἐπιθυμοῦσιν γενέσθαι πατράσιν* = ἐκείνοις, οἳ ἐπι-

θυμοῦσι γενέσθαι πατέρες. *ὑποθείμην ἂν* = ὑποθήσομαι (πβ. κεφ. α' «ἔχοι ἂν»), ἐνεστ. ὑποτίθεμαι = συμβουλευώ (πβ. ὑποθή-
και). *συνοικῶ γυναικί* (συνήθως) = συζῶ μετὰ γυναικός, ἔχω
γυναῖκα (σύζυγον), ἐνταῦθα *συνοικεῖν γυναιξί* = λαμβάνειν γυ-
ναῖκας. *τοῖς οὐκ εὖ γεγονόσιν* = τοῖς μὴ ἔχουσι καλήν, ἀμεμ-
πτον καταγωγὴν. *δυσγένεια* (ἀντίθ. τοῦ εὐγένεια), εὐτελής κα-
ταγωγὴ. *παρὰ* = κατά. *πρόχειρα* ἐνν. ἐστὶ ταῦτα (δηλ. τὰ ὀνειδῆ).
ἄρα, ὡς φαίνεται, ὅπως δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν. ὁ *ποιητής*,
ὁ τραγικός Εὐριπίδης· οἱ δὲ δύο ἐπόμενοι στίχοι εἶναι εἰλημμέ-
νοι ἐκ τραγωδίας αὐτοῦ φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν Ἑρακλῆς
μαινόμενος (στίχ. 1261—2). *κρηπίς*, θεμέλιον, βάσις. *κατα-
βάλλω*, ῥίπτω, θέτω κάτω. *ἀνάγκη*, φυσικὸν ἐπακολούθημα.
ἔκγονοι λέγονται καὶ τὰ τέκνα καὶ οἱ ἀπόγονοι.

Παρησία, ἐλευθεροστομία καὶ θάρρος. *ἦς δὴ. . . ποιητέον*
τοῖς γλιχομένοις = καὶ διὰ τοῦτο δὴ ταύτης δεῖ πλεῖστον λόγον
ποιεῖσθαι τοὺς γλιχομένους. *δὴ* = προδήλως. *λόγον ποιοῦμαί*
τινος, λαμβάνω τι ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν, ἀποδίδω σημασίαν εἰς
τι. *γλίχομαι*, σφοδρῶς ἐπιθυμῶ, ποθῶ. *καὶ μὲν δὴ τὰ φρονή-
ματα* = ἐκτὸς δὲ τούτου βεβαίως καὶ τὰ φρονήματα. *ὑπόχαλκος*,
ὁ περιέχων χαλκόν, εἰ καὶ ἔξωθεν φαίνεται ἀργυροῦς ἢ χρυ-
σοῦς, (ἐνταῦθα μτφ. =) ἀγεννῆς πῶς. *κίβδηλος*, νόθος. *σφάλλο-
μαι*, κλονίζομαι, καταπίπτω. *πέφυκε*, φυσικὸν εἶναι. ὁ *ποιη-
τής* πάλιν ὁ Εὐριπίδης (πβ. Ἰππόλυτον στεφανηφόρον, στίχ.
245—5). *δουλῶ τινα*, ποιῶ τινα δούλον, (ἐνταῦθα μφρ.) κατα-
βάλλω ψυχικῶς, ταπεινῶνω. *ἄνδρα*, ἄνδρα τινά, «ἕναν ἄνθρω-
πον» (πβ. τὸ ἐπόμενόν τις). *θρασύσπλαγχνος*, ὁ ἔχων θρασεῖαν
καρδίαν, ὁ φύσει θαρραλέος καὶ τολμηρός. *ὅταν συνειδῆ* κλπ.
ὑποκειμενον τοῦ προηγ. *δουλοῖ*· *σύννοιά τι*, ἀναγνωρίζω ἐνδο-
μύχως, γνωρίζω καλῶς τι. *κακὰ* = ὀνειδῆ.

Ἀμέλει (ἐπίρρ.) = βεβαίως. *ὥσπερ ἀμέλει*, ὅπως ἐξ ἐναντίας
βεβαίως. *μεγαλαυχία*, κομπορρημοσύνη, ὑπερηφάνεια. *φρύαγμα*
(μτφ.) = ἔπαρσις, ἀλαζονεία (*φρυάττεται* ὁ ἵππος = φυσᾷ ἠχηρῶς
διὰ τῶν μυκτήρων, χρεμετίζει ἰσχυρῶς). *οἱ γονέων*, οἱ παῖδες γο-
νέων (πβ. καὶ πάλιν Εὐριπίδην ἐκ τοῦ δράματος «Ἑρακλειδῶν»
οὐκ ἔστι τοῦδε παισὶ κάλλιον γέρας
ἢ πατρὸς ἐσθλοῦ κλῆρατος πεφυκέναι).

Διόφαντον· ἐν βίῳ **Θεμιστοκλέους** τοῦ Πλουτάρχου (κεφ. ΑΒ') μνημονεύεται Κλεόφαντος καὶ οὐχὶ Διόφαντος ὡς εἰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ· αὐτόθι δὲ (ἐν κεφ. ΙΗ') ἱστορεῖται ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα. **γούν**, παραδείγματος χάριν. **πολλάκις φάναι**—ὅτι πολλάκις ἔφασκεν. **τοῦτο καὶ τῷ δήμῳ συνδοκεῖ**, τοῦτο καὶ ὁ δῆμος τὸ ἀποδέχεται καὶ τὸ ἀποφασίζει. **καὶ ἡ μήτηρ** ἐνν. ἐθέλει. **τῆς μεγαλοφροσύνης** (γενικῆ τῆς αἰτίας), διὰ τὴν . . . οἴεινες, διότι οὗτοι. **ζημιῶ χρήμασιν**, ἐπιβάλλω πρόστιμον. **οὐ**, διότι. **τὸ μέγεθος**, τὸ ἀνάστημα. **ὑπομένω**, ἀνέχομαι, τολμῶ, ἔχω τὸ θάρρος. **ὑπεῖπον**, εἶπον προσέτι, προσέθεσα (ἄνευ ἐνεστώτος, ἀνθ' οὗ τὸ **ὑπαγορεύω**). ὡς **διανοοῖτο**—ὅτι διανοεῖτο. **βασιλείδης**, βασιλίσκος.

Κεφ. 3— **Περὶ τῆς γενέσεως**, περὶ τοῦ ζητήματος τῆς . . . **ποσαῦτ' εἰρησθῶ μοι**, ἀρκοῦν, νομίζω, ὅσα ἔχω εἶπει (πβ. ἐν τέλει κεφ. 4 **ἀρκεῖτω ταῦτα**). **καὶ δὴ**, τώρα πλέον.

Κεφ. 4— **Καθόλου**, γενικῶς. **κατὰ** (τῶν τεχνῶν, τῆς ἀρετῆς)—περὶ. ὡς **εἰς τὴν κλπ.** ἐπεξηγήσεις τῶν προηγουμένων, ἡ δὲ **εἰς** σημαίνει σκοπόν, διὰ τὴν . . ., πρὸς ἀπόκτησιν τῆς . . . **δικαιοπραγία**, ἀρετῆ, διότι «ἐν δικαιοσύνῃ συλλήδην πᾶσ' ἀρετῆ' στιν». **αἱ ἀρχαί**, τὰ σπέρματα, αἱ βάσεις (ἐνν. τῆς ἀρετῆς). **προκοπή**, πρόοδος, προαγωγή. **χρήσις**, ἐφαρμογή. **ἀκρότης**, τελειότης. **τῆς φύσεως**, **τῆς μαθήσεως**, **τῆς μελέτης**, **πάντων**· γενικαὶ κατηγορηματικαὶ κτητικαί· αἱ μὲν ἀρχαὶ τῆς ἀρετῆς εἰσι τῆς φύσεως, αἱ δὲ προκοπαὶ ταύτης εἰσι τῆς μαθήσεως κλπ. ἦτοι ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου ἔγκειται νὰ ἔχη τὰ σπέρματα ἀρετῶν τινῶν, καὶ ἵνα μὲν προαχθῶσιν αὐταί, χρειάζεται μάθησις (παίδευσις), ἵνα δὲ ἐφαρμόζωνται (ἦτοι ἵνα καταστῶσι δεξιότητες), χρειάζεται ἀσκησις, ἵνα δὲ τελειωθῶσι, χρειάζονται πάντα ταῦτα (δηλ. φύσις, μάθησις, χρήσις). **καθ' ὃ δ' ἂν λειφθῇ τούτων**, ὡς πρὸς ὅποιονδήποτε δὲ ἐκ τούτων ὑπολειφθῇ (ἢ ἀρετῆ). **χωλῆ** (μτφ.), ἐλλιπής (ἐξηγεῖται δὲ διὰ τῶν ἐπομένων). **τυφλὸν** (πρᾶγμα), ἀγνοεῖ δηλ. ποῦ βαδίζει, ἦτοι τί πράττει, πῶς καὶ πρὸς τίνα σκοπόν. **χωρὶς ἀμφοῖν**, ἄνευ τῶν

δύο προηγουμένων (δηλ. φύσεως καὶ μαθήσεως). ἐπὶ τῆς γεωργίας=ἐν τῇ γεωργίᾳ, προκειμένου περὶ τῆς . . . τὴν γῆν, ὁ ἀγρὸς (ὁ μέλλων νὰ φυτευθῆ). σπουδαῖα, γόνιμα (πβ. κεφ. α'). ὁ παιδεύων, ὁ παιδαγωγός. αἱ ὑποθῆκαι, αἱ συμβουλαὶ (πβ. ὑποθείμην ἐν κεφ. β').

Διατείνομαι, δι´σχυρίζομαι ἐνθέρμως, ὑποστηρίζω σθεναρῶς. **διατεινόμενος** τροπικὴ μετοχή. **συνέπνευσε** (μτφ.), συνηρμόσθησαν, ἄρμονικῶς συνεδυσάθησαν. **ἄδομένων**, ὕμνουμένων (ἐξ οὗ **δοιδίμος**). **καὶ τῶν ὄσοι** = καὶ τῶν ἄλλων ὄσοι, καὶ πάντων ἐν γένει ὄσοι. **θεοφιλῆς**, ἀγαπητὸς εἰς τοὺς θεοὺς. **εἴ τω ταῦτα κλπ.** ἕλη ἢ πρότασις χρησιμεύει ὡς ὑποκειμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται ὡς κατηγορούμενον διὰ τοῦ ἐννοουμένου **ἔστι** τὸ εὐδαιμον καὶ θεοφιλῆς (εὐδαιμον μὲν οὖν καὶ θεοφιλῆς ἔστιν εἴ τιτι ταῦτα πάντα κλπ.), σημεῖον βεβαίως εὐδαιμονίας καὶ ἀγάπης τῶν θεῶν δεῖγμα εἶναι τὸ νὰ . . . εὐδαίμων βεβαίως καὶ ἀγαπητὸς εἰς τοὺς θεοὺς πρέπει νὰ εἶναι τις, ἐὰν εἰς αὐτὸν ταῦτα πάντα . . . **ἀπέδωκεν**, ἐχάρισεν. **εἰ δέ τις**, οὐχ ἦττον ὅμως ἐὰν τις. **οἱ οὐκ εὖ πεφυκότες**, οἱ στερούμενοι δεξιᾶς φύσεως. **πρὸς** (ἀρετῆν) πβ. ἄνωτ. **εἰς** (τὴν δικαιοπραγίαν). **οὐκ ἂν ἀναδράμειν**=ὅτι οὐκ ἂν ἀναδράμοιεν, οὐκ ἂν καταβαλεῖν, καταπολεμήσαι. **ἐλάττωσις**, ἔλλειψις (πβ. νῦν ἐλάττωμα). **τοῦνδεχόμενον** = τὸ ἐνδεχόμενον, τὸ δυνατόν. **ἴστω** ὄριστ. οἶδα. **διαμαρτάνω** (πολλοῦ, τοῦ παντός), σφάλλομαι (πολύ, πέρα καὶ πέρα). **φύσεως ἀρετῆς**, φυσικὴ ἀρετῆς, φυσικὸν πλεονέκτημα. **(φύσεως) φανλότης**, φυσικὴ κακία, φυσικὸν ἐλάττωμα. **φεύγω (τινά)**, ἐκφεύγω, διαφεύγω. **τὰ μὲν ῥάδια . . . ἀλίσκεται** ὑπενθυμίζει τὸ ἐν Οἰδίποδι Τυράννῳ τοῦ Σοφοκλέους (ἐν στίχ. 110—111) «τὸ δὲ ζητούμενον ἀλωτόν, ἐκφεύγει δὲ τὰμελούμενον».

Καταμάθοις ἂν=καταμαθήσει. ὡς (ἐπιδοτικόν), πόσον. **ἀνύσιμος**, συντελεστικός, τελεσφόρος. **τελεσιουργός**, ἀποτελεσματικός. **ἀνύσιμον καὶ τελεσιουργόν** (πβ. κεφ. β' «ὑπόχαλκον καὶ κίβδηλον»). **ἐπιβλέπω**, ῥίπτω βλέμμα, ἐπισκοπῶ. **πέτρα**, βράχος. **ταῖς ἐπαφαῖς**, διὰ τῆς συχνῆς ἐπαφῆς. **τόνος**, τέντωμα, ἔντασις. **τόνω**, δι' ἐντάσεως. **οὐδ' ἂν εἴ τι γένοιτο** (παροιμιώδης ἔκφρασις), ὅ,τι καὶ ἂν γίνῃ κατόπιν, δὲν . . . , ὁ κόσμος νὰ

χαλάση κατόπιν, δὲν. . . διὰ τὴν παράθεσιν τῶν μορίων ἂν καὶ εἰ πῶ. ὡσπερ ἂν εἰ, κἄν εἰ. *τὴν ἐξ ἀρχῆς*, τὴν ἀρχικὴν του. *εὐθυωρία*, εὐθύτης. *τάς γε μὴν*, ὡσαύτως δὲ τάς. *ὑποκριταί*, οἱ ὑποκρινόμενοι κατὰ τὴν παράστασιν δράματος ἐν θεάτρῳ τὰ διάφορα πρόσωπα (νῦν ἡθοποιοί). *βακτηρία*, βάρδος, βάρδι. *ἀπευθύνω*, καθιστῶ εὐθύ, ἰσιάζω. *ἀμήχανος*, ἀδύνατος. *σταγόνες μὲν γὰρ. . . ἀπευθύνειν ἀμήχανον*· προσάγονται τέσσαρα παραδείγματα, ἐν οἷς δεικνύεται, ὡς προηγουμένως ἐλέχθη, «ὡς ἀνύσιμον πρᾶγμα καὶ τελειουργὸν ἐπιμέλεια καὶ πόνος» καὶ ὅτι κατὰ τὰ ἐπόμενα «τὸ παρὰ φύσιν τῷ πόνῳ κρεῖττον (=ἀνώτερον) τοῦ κατὰ φύσιν ἐγένετο (=ἀποβαίνει)». *διαδείκνυμι*, σαφῶς (καθαρὰ) δεικνύω (πῶ. ἀνωτέρω «καταμάθοις ἄν»). *ἀγαθὴ γῆ (τις) πέφυκεν· ἀλλ' ἀμεληθεῖσα* κλπ.· τὸ παράδειγμα τοῦτο, δεικτικὸν οὐχὶ τῆς ἰσχύος τῆς ἐπιμελείας, ἀλλὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀμελείας, προσάγεται, ἵνα διὰ τῆς ἀντιθέσεως ἐξαρθῶσι τὰ ἐπόμενα. *χερσεύω* καὶ *χερσεύομαι*, μένω ἢ ἀποβαίνω χέρσος, ἦτοι ἄγονος. *ἐξαργοῦμαι*, παραμελοῦμαι ἐντελῶς, μένω ἐντελῶς ἀκαλλιέργητος. *ἀλλ' ἔστι (τις)* κλπ. τοῦναντίον (γῆ τις) ἔστιν. *ἀπόκροτος*, καλῶς πεπατημένος, τραχύς, σκληρός. *ἀλλά*, ἐν τούτοις. *ἐξήνεγκε*, ἐκφέρει, ἀποδίδει (πῶ. προηγ. ἐγένετο κρεῖττον). *γενναῖος* (καρπός), μέγας καὶ ὠραῖος, ἐκλεκτός (καρπός).

Οὐκ· ἀνήκει εἰς τὰ ἐπ. φύεται καὶ καθίσταται. *παιδαγωγίας* (μτφ.), καλλιέργειας, περιποιήσεως. *ἐγκαρπος*, ὁ ἔχων ἢ ὁ φέρων καρπούς, κάρπιμος, καρποφόρος. *τελεσφόρα*, προσοδοφόρα. *ἐξαμβλοῦμαι*, χάνω τὴν δύναμιν, διαφθείρομαι. *καταφθίνω*, μαραίνομαι ἐντελῶς. *καχεξία*, κακὴ κατάστασις τῆς ὑγείας, (ἥτις ἐπακολουθεῖ τὴν ἀμέλειαν τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων καὶ τὴν τρυφηλὴν ζωὴν). *φύσις* (ἐνταῦθα), κρᾶσις, ὄργανισμός. *οὐκ*· ἀνήκει εἰς τὸ *ἐπέδωκεν* (πῶ. ἀνωτ. *οὐκ* ὀλιγορηθέντα κλπ.). *καταθλῶ* (—έω), ἀθλητικῶς ἀσκοῦμαι, γυμνάζομαι τελείως εἰς ἀγώνισμά τι πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ βραβεῖου (ἄθλου) ἐν τῷ ἀγῶνι, (ἐν τῷ *γυμνάζομαι* ἁπλῶς=ἀσκῶ τὸ σῶμα δι' εὐρωστίαν καὶ σωματικὴν εὐρυθμίαν). *ἐπιδίδωμι*, προκόπτω, προσδεύω. *πωλοδαμνῶ* (—έω), δαμάζω πῶλον (νεαρὸν ἵππον). *πωλοδαμνηθέντες*, δαμασθέντες, ὅτε ἦσαν πῶλοι. *σκληραύχην*

(κυρίως) ὁ ἔχων σκληρόν τὸν αὐχένα (μὴ στρεφόμενος δηλ. ὕπου ὁ ἀναβάτης διευθύνει αὐτὸν διὰ τῶν ἡνίων), ἐπομένως δυσπειθής, ἀπειθής. **ἀπειθής**, ἄγριος. **ὅπου γε**, ἀφοῦ δά. **τιθασεύω**, ἐξημερώνω. **χειροθήτης**, ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον δύναται τις νὰ μεταχειρίζεται ὕπως θέλει, πρῶτος, εὐπειθής. **τοῖς πόνοις**, διὰ τῶν εἰδικῶν ἀσκήσεων (τῶν πρὸς ἐξημέρωσιν αὐτῶν δηλ. γιγνομένων). **εὖ** ἀνήκει εἰς τὸ κατωτέρω **ἔφη**. ὁ **Θετταλός** ἄγνωστον μὲν τίς οὗτος, ἀλλὰ γνωστὸν καὶ πολυθρύλητον τὸ ἀπόφθεγμα αὐτοῦ, διὸ καὶ ἐκφέρεται ἡ λέξις μετὰ τοῦ ἄρθρου. **οἱ πανόμενοι πολεμεῖν**, δηλ. οἱ ἐπανερχόμενοι ἐκ πολέμου καὶ ἀποστρατευόμενοι, συνηθισμένοι ἐπομένως εἰς τοὺς διαφόρους κόπους, τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν τάξιν.

Καὶ γὰρ τὸ ἦθος—γὰρ καὶ τὸ ἦθος (πβ. καὶ Πλάτ. ἐν Νόμ. VII, 792, E «κυριώτατον γὰρ οὖν ἐμφύεται πᾶσι τότε τὸ πᾶν ἦθος διὰ ἔθος» καὶ Ἀριστοτέλη ἐν Ἠθικ. Νικομαχείοις II, 2 «ἡ δὲ ἠθικὴ ἀρετὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται· ἔθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίτων ἀπὸ τοῦ ἔθους»). **πλημμελῶ** (πλημμελής=ὁ παρὰ τὸ μέλος ἄδων, ὁ ἁμαρτάνων), σφάλλομαι. **χρῶμαι παραδείγματι**, προσάγω παράδειγμα. **ἀπαλλάττομαι**, παύω. **μηκύνειν** (ἐνν. τὸν λόγον), μακρολογεῖν. **οὐδὲν ὁμοίως**, οὐδὲ ὅπως, ἢ ἀπλῶς οὐχ ὁμοίως. **ἤγαγεν**, ἀνέθρεψεν (πβ. ἀγωγή). **λίχνος**, λαίμαργος, λιχούδης. **ἀποφαίνω τινά**, καθιστῶ τινα, τὸν κάμνω νὰ γίνῃ. **σινάμωρος**, βλαπτικὸς, **ζημιάρης**, ἄπληστος. **ἐξιχνεύω**, ἀναζητῶ τὰ ἴχνη (τοῦ θηράματος δηλ.). **εἰς ταῦτό**, εἰς συνέλευσιν. **τοί**, ἀληθῶς. **ἔοπή** (ῥέπω), κλίσις πρὸς τὰ κάτω (ἴβια τοῦ ζυγοῦ τῆς πλάστιγγος πρὸς τὸ μεγαλύτερον βάρος), ἐπιρροή, δύναμις. **μεγάλῃ ἔοπή ἐστιν καὶ ἔθη καὶ παιδεῖται . . .**, μεγάλως συντελοῦν, μεγάλην ἐπιρροὴν ἐξασκοῦν καὶ ἔθη . . . παιδεῖται, διδασκαλίαι, ἀγωγαί· εἰς πληθυντικόν, διότι δηλοῦνται τὰ διάφορα εἶδη παιδείας κλπ. **κῆσις**, σύλληψις (καὶ μτφ.), ἀπόκτησις. **αὐτίνα δὴ**, τῶρα ἀμέσως. **μάλα** ἀνήκει εἰς τὸ ἐπόμεν. **φανερὰ**. **διαφίημι** (ἐνν. διαφυγεῖν), ἀπολύω. **καταθεῖς εἰς μέσον κατευθῦ τῶν σκυλάκων**, ἀφοῦ πρότερον κατέθηκεν εἰς τὸ μέσον (δηλ. ἑαυτοῦ καὶ τῶν συνειλεγμένων θεατῶν), ἀκριδῶς ἔμπροσθεν τῶν σκυλάκων. **λοπάς**, πινάκιον (ἐνταῦθα ἐνν. πλήρες φαγητοῦ). **ὁ μὲν, ὁ μὲν** εἰς σκύλαξ.

ἤξεν (ἐνεστ. ἄσσω) ἐπὶ τὸν λαγῶν, ἐρρίφθη εἰς καταδίωξιν τοῦ λαγωῦ. τῶν δὲ Λακ. οὐδέπω ἐχόντων, ἐπειδὴ δὲ οἱ Λακ. δὲν ἠδύναντο ἀκόμη. συμβάλλω, ἐννοῶ (πβ. συνίημι). τί ποτ' αὐτῷ (δηλ. τῷ Δυκούργῳ) τοῦτο δύναται, τίνα ἄρα γε σημασίαν δι' αὐτὸν εἶχε τοῦτο, τί ἄρα γε αὐτὸς ἠθελε νὰ σημάνη με τοῦτο. καὶ τί βουλόμενος, καὶ πρὸς τίνα σκοπόν. γονέων τῶν αὐτῶν ἐνν. εἰσίν. τυχόντες· αἰτιολογική. θηρευτής, θηρευτικός, κυνηγετικός. ἀρκείτω ταῦτα (πβ. κεφ. γ' «τοσαυτ' εἰρήσθω»).

Κεφ. ε' — Περὶ τροφῆς, περὶ τοῦ ζητήματος τῆς τροφῆς (τῆς διατροφῆς τῶν νηπίων, ὡς δηλοῦν τὰ κατωτέρω). ἐχόμενον ἂν εἴη, συναφὲς πρὸς τὰ προηγούμενα θὰ εἶναι (καλὸν μετὰ τὰ ἀνωτέρω, νομίζω, θὰ εἶναι). ὡς ἐγὼ ἂν φαίην, κατὰ τὴν γνώμην μου. καὶ τούτοις τοὺς μαστοὺς ὑπέχειν (ἐπεξηγήσεις τοῦ προηγ. τρέφειν), δηλ. νὰ θηλάζουν ταῦτα (νηπια ὄντα). συμπαθέστερον ἢ αἰ τίθει καὶ αἰ τροφοί. ὡς ἀγαπῶσαι, ἐπειδὴ τὰ ἀγαποῦν' (τὸ ἂν παραλείπτον ἐν τῇ μεταφρ. τῆς προτάσεως, ἤτις εἶναι προῖον συμφύρσεώς τινος ψυχολογικῆς: ὡς ἂν θρέψαιεν τὰ τέκνα γυναῖκες ἐνδοθεν καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὀνύχων ἀγαπῶσαι ταῦτα καὶ ὡς ἀγαπῶσαι αἰ μητέρες τὰ τέκνα ἐνδοθεν κλπ.). ἐνδοθεν, «ἀπὸ μέσα τους, ἀπὸ τὴν καρδιά τους» (ἤτοι ἔχουσαι πρὸς αὐτὰ ἔμφυτον τὴν ἀγάπην). τὸ δὴ λεγόμενον, κατὰ τὸ γνωστὸν λόγιον. ἐξ ὀνύχων (καὶ πληρέστερον ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων), ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ τρυφερᾶς ἡλικίας. τίθει, ἢ θηλάστρια, ἢ «βγάγια», ἢ παραμάνα. τροφός, ἢ νταντά, ἢ μισθωτὴ γυνὴ ἢ φροντίζουσα περὶ τῆς πρώτης φυσικῆς ἀγωγῆς παιδίου. ὑποβολιμαῖος, ὁ εἰς ἀντικατάστασιν ἄλλου κρυφίως ὑποβαλλόμενος που, νόθος, ψευδής (καὶ ἐνταῦθα δὲ ὁ καὶ ἐπεξηγηματικός, διότι παρέγγρατος = ὁ δι' ἀπάτης ἐγγραφεὶς εἰς κατάλογόν τινα). μισθοῦ· γεν. τῆς αἰτίας. τιθεύω, θηλάζω. τὴν ἐκ τοῦ γάλακτος τροφήν (τὴν γαλακτίνην τροφήν), τὸ γάλα πρὸς τροφήν. χωρὶς δὲ τούτων, ἀλλ' ἐκτὸς (τῶν πλεονεκτημάτων) τούτων. γίγναι· ἂν ἐνν. εἰ αὐταὶ τιθεύοιεν τὰ τέκνα καὶ τρέφοιεν. φιλητικός, ὁ ἔχων διάθεσιν πρὸς τὸ ἀγαπᾶν, φιλόστοργος (ἐκτὸς δὲ τούτων ἢ πρὸς τὰ τέκνα συμπάθεια καὶ ἀγάπη τῶν μητέρων θὰ ἠδξάνετο, ἐὰν αὐταὶ αἰ ἴδιαι ἐτίθειον αὐτά).

Οὐκ ἀπεικότως = εικότως, εὐλόγως. **συντροφία**, συμβίωσις, συναναστροφή. **ἐπιτόνιον**, τονωτικόν, δυναμωτικόν. **καὶ γὰρ τὰ θηρία** = γὰρ καὶ τὰ θ. τῶν **συντρεφομένων** (ἐνν. ἑαυτοῖς), τῶν συντρόφων των, τῶν μεθ' ὧν συζῶσι καὶ συντρέφονται (πθ. Ξεν. Ἐπομν. 2, 3, 4 «καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων»). **ὅπερ ἔφην** = ὡςπερ ἔφην. αὐτὰς **πειρατέον τὰς μητέρας** = αὐτὰς τὰς μητέρας δεῖ πειραῖσθαι. **ἄρα**, τυχόν. **ἀδυνάτως ἔχοιεν** ἐνν. τρέφειν αὐτὰ κλπ. **ἀδυνάτως ἔχω**, ἀδυνατῶ. ἢ **σπεύδουσαι** (προσδιορισμὸς τοῦ ἀδυνάτως ἔχοιεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ διὰ σώματος ἀσθένειαν), ἢ διότι σπεύδουσι πρὸς... (διότι δηλ. ἔχουν καταστῆ ἔγκυσι καὶ πρόκειται νὰ γεννήσουν ἄλλο τέκνον). **ἀλλὰ τὰς γε τίτθας . . . δοκιμαστέον ἐστί**, τότε τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ἐξετάζουν τὰς τίτθας καὶ τὰς τροφούς καὶ νὰ προσλαμβάνουν οὐχὶ τὰς τυχούσας, ἀλλὰ. ὡς ἐνι (ὡς οἶόν τε), ὅσον τὸ δυνατόν. **σπουδαίας** (πθ. κεφ. α') οἱ λόγοι, δι' οὓς τὸ πάλαι Ἑλληγες προσελάμβανον τροφούς μὴ Ἑλληνίδας, βεβαίως ἦσαν ὅλως διάφοροι τῶν νῦν (διδασκαλία ξένων γλωσσῶν, ξενομανία, κενοδοξία), ἀλλ' οὐχ ἦττον τὰ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου συγγραφέως ἐνταῦθα λεγόμενα ἔχουσιν ἰσχὺν πάντοτε καὶ νῦν.

Πρῶτον μὲν τοῖς ἤθεσιν ὁ σύνδεσμος μὲν μένει ἀνανταπόδοτος καὶ προκύπτει ἀνακόλουθον ἕνεκα τῆς παρεμβολῆς τῆς ἐπομένης μακρᾶς αἰτιολογίας: **ὡςπερ γὰρ . . . ψυχαῖς ἐναποτυπῶνται** κατὰ τὸ νόημα δύναται νὰ ληφθῆ ὡς ἀνταπόδοσις τοῦ **πρῶτον μὲν τοῖς ἤθεσιν Ἑλληνίδας τὸ καὶ μοι δοκεῖ Πλάτων** κλπ., ὃ ἴσον τῷ **δεύτερον δὲ περὶ τοὺς λόγους ἐγκρατεῖς** (πθ. μηδὲ τοὺς τυχόντας **μύθους λέγειν**). **ὡςπερ γὰρ τὰ μέλη . . . φύηται** (πθ. Ἀριστοτέλ. ἐν Πολιτ. VII, 19 «πρὸς δὲ τὸ μὴ διαστρέφειν τὰ μέλη δι' ἀπαλότητα χρῶνται καὶ νῦν ἕνια τῶν ἔθνων ὄργανοις τισὶ μηχανικοῖς, ἃ τὸ σῶμα ποιεῖ τῶν τοιοῦτων ἀστραβέες» πθ. καὶ νῦν **ὀρθοσπαιδικήν**). **πλάττειν**, νὰ φροντίζῃ τις νὰ παρέχῃ εἰς αὐτὰ κανονικὸν σχηματισμὸν. **ὀρθά**, κανονικά. **ἀστραβής**, οὐχὶ στραβός, εὐθύς. **ἵνα φύηται**, ἵνα ἀξανάμενα καθιστῶνται. **ῥυθμίζω**, κανονίζω προσηκόντως, διορθώνω. **ὑγρόν**, μαλακόν (πρᾶγμα). **τούτων** ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγ. **νεότης** (=οἱ νέοι). **ἀπαλαῖς ἔτι** ἐνν. εὐσαις (αἰτιολογικῶς). **ἐντήκομαι**, τήκομαι καὶ εἰσδύω εἰς τι, ἐντυπεῖμαι στερεῶς. **ἐναπομάττο**

μαι, ἀφήνω ἀποτύπωμα, ἤτοι ἐναποτυπούμαι. αἱ μαθήσεις, τὰ διάφορα διδάγματα. τῶν ἔτι παιδίων ἐνν. ὄντων. καί μοι δοκεῖ, διὰ τοῦτο νομίζω. Πλάτων ἐν Πολιτ. II, XVII, C «ἐπιστατέον τοῖς μυθοποιοῖς καὶ ὃν μὲν ἂν μῦθον καλὸν ποιήσωσιν ἐγκριτέον, ὃν δ' ἂν μὴ, ἀποκριτέον τοῖς δ' ἐγκριθέντας πείσωμεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισὶ καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις». ἐμμελῶς (παραινεῖν), ὀρθῶς (ποιεῖν παραινῶν). ταῖς τίτθαις (ἐνταῦθα) = ταῖς τροφούσιν. ἐξ ἀρχῆς, δηλ. ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας. ἄνοια (ἄνους), ἔλλειψις νοῦ, μωρία. κινδυνεύει (μτφ.), φαίνεται. ἔτι ἐόντα (ἐνν. τινά), ἐν ὅσῳ τις ἀκόμη εἶναι παῖς.

Κεφ. 6 — Οὐ τοίνυν οὐδὲ τοῦτο, καὶ τὸ ἐξῆς ὅμως δέν. τὰ παιδιά νοοῦνται ἐνταῦθα μικροὶ ὑπηρεταὶ καὶ σύντροφοι τῶν παιδευομένων τέκνων καὶ συμπαίχτορες (πδ. ὑπηρετεῖν—σύντροφα γίνεσθαι). τρόφιμος, ὁ ἀνατρεφόμενος, ὁ παιδευόμενος παῖς. σπουδαῖα τοὺς τρόπους (πδ κεφ. α'). περιτρανος, λίαν τρανός, πολὺ καθαρός, πολὺ σαφής, εὐκρινής. συναναχρώννυμαι (κυρίως=χρωματίζομαι μαζί), ἔρχομαι εἰς ἐπαφήν, συγχρωτίζομαι. μοχθηρὸς τὸ ἦθος· ἀντίθ. τοῦ σπουδαίου τοὺς τρόπους. ἀποφέρωμαι τι, ἀποκομίζω τι, προσλαμβάνω τι. παροιμιάζομαι, λαλῶ ἐν παροιμίαις, παροιμιωδῶς ἐκφράζομαι. ἀπὸ τρόπου, παρὰ τὸ πρέπον, ἀκαταλλήλως. οὐκ ἀπὸ τρόπου=κατὰ τρόπον, ὀρθῶς, ἐπιτυχῶς. ὑποσκάζω, χωλαίνω ὀλίγον.

Κεφ. 7 — Τοίνυν=δέ. λαμβάνω ἡλικίαν, ἔρχομαι εἰς ἡλικίαν. ἡλικίαν . . τετάχθαι (ὥστε ταχθῆναι)· εἰς τὴν ἐπιμέλειαν παιδαγωγῶν παρεδίδοντο οἱ παῖδες ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους. ἐνταῦθα δὴ, τότε ἀκριβῶς. ἐκτέον ἐστὶ (ἐνν. τοῖς πατράσι)=δεῖ ἔχειν τοὺς πατέρας. τῆς τούτων καταστάσεως, περὶ τῆς καταστάσεως (τοῦ ποιοῦ) τούτων (δηλ. τῶν προσλαμβανομένων ὡς παιδαγωγῶν). ὡς μὴ λάθωσιν (ἐνν. οἱ πατέρες) παραδόντες, ἵνα μὴ παραδώσουν, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσουν. παλίμβολος, ὁ συχνὰ μεταβάλλων γνώμην, ἄστατος (ἐκ τοῦ πάλιν καὶ βάλλω), ἐπὶ δούλου=παλίμπρατος, ὁ συχνάκις πωλούμενος, ὁ ἀνάξιος, ὁ φαῦ-

λος. (τὸ γιγνόμενον) πολλοῖς, ὑπὸ πολλῶν. τῶν γὰρ δούλων ... τοὺς δὲ δανειστάς· τὸ χωρίον διδακτικὸν τῆς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους χρησιμοποίησεως τῶν δούλων. γὰρ· ἐπεξηγηματικός, ὅπως καὶ κατωτέρω διδασκάλους γάρ. τῶν σπουδαίων, τῶν καλῶν καὶ ἱκανῶν (πβ. κεφ. α'). ἀποδεικνύω, καθιστῶ, διορίζω. ναύκληρος (κυρίως=ὁ κύριος πλοίου, «καραβοκύρης» καὶ καθόλου), ὁ κυβερνήτης πλοίου, πλοίαρχος. οἰκονόμος, ὁ ἔχων τὴν φροντίδα τῆς προμηθείας τῶν χρειωδῶν τοῦ οἴκου. δανειστάς (ἐνταῦθα) διευθυντὰς δανειστικῶν γραφείων τῶν κυρίων των. οἰνόληπτος, μέθυσος. πραγματεία, ἀσχολία, ἔργον. τούτω φέροντες ὑποβάλλουσι, εἰς τοῦτον φέρουν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τούτου τάσσουσιν (πβ. ἀνωτ. ὑπὸ παιδαγωγοῖς τετάχθαι).

(Δεῖ) δέ, ἐν ᾧ. σπουδαῖος, ὁ ἄξιος λόγου, ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος. τὴν φύσιν, κατὰ τὸν χαρακτήρα. οἶός περ ὁ Φοῖνιξ, ὅστις κατέστη παροιμιῶδες πρότυπον παιδαγωγοῦ, διότι εἰς αὐτὸν ἐνεπιστεύθη ὁ Πηλεὺς τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ ἀποβάντος «ὄχ' ἀρίστου» τῶν Ἀχαιῶν Ἀχιλλέως, τὸν ὁποῖον παραλαβὼν ὁ Φοῖνιξ ἐδίδαξε «μύθων τε ῥητῆρ' ἔμμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων» (πβ. Ἰλιάδος I, 443). καὶ κυριώτατον τῶν εἰρημένων, καὶ μεγίστην σπουδαιότητα ἔχον ἐν σχέσει πρὸς πάντα τὰ εἰρημένα (ἢ γενικῆ τῶν εἰρημένων εἶναι γενικῆ συγκριτικῆ καὶ οὐχὶ διαιρετικῆ: τὸ κυριώτατον τῶν εἰρημένων δὲν δύναται νὰ εἶναι ἐνταῦθα «τὸ σπουδαιότατον ἐξ ὅσων ἔχουν λεχθῆ», ἀφοῦ ὁ συγγραφεὺς νῦν «ἔρχεται φράσεων» τοῦτο· πβ. τὰ ὅμοια «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων» ἐν Θουκ. I, 1, 1 καὶ «τὸ κάλλιστον τῶν πρότερον φανὲν φάος» ἐν Σοφ. Ἀντιγόνη στίχ. 106). ἀδιάβλητος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ διαβληθῆ, νὰ κατηγορηθῆ, ὁ ὑπέρτερος κατηγορίας. τοῖς βίοις· κατὰ πληθ. ἢ διότι περὶ τοῦ βίου πολλῶν διδασκάλων πρόκειται ἢ διότι=τοῖς βεδιωμένοις (ταῖς πράξεσι τοῦ βίου αὐτῶν). τοῖς τρόποις (πβ. κεφ. α'). ἀνεπίληπτος (ἐπιλαμβάνομαι τινος), ἄμειπτος. ἐμπειρία, γνῶσις. καλοκαγαθία=τὸ εἶναι καλὸν κάγαθόν, μὀρφωσις χρηστοῦ χαρακτῆρος. νόμιμος παιδεία, ὀρθὴ παιδεία. νόμιμοι διδασκαλοὶ, οἱ χρηστοὶ καὶ ἱκανοί. ἡ χάραξ, ξύλον παραπηγνυόμενον ὄρθιον πλησίον φυτοῦ πρὸς στήριξίν του (παλοῦχι, καμάκι). ἐμμελής

τὸ ἀντίθ. τοῦ *πλημμελής* (πβ. *ἐμμελῶς* ἐν κεφ. ε'). *ὑποθήκη* (πβ. κεφ. δ' καὶ κεφ. β'), *παραίνεσις*, προτροπή. *παραπηγνύουσι τοῖς νέοις* (μτφ.), παρέχουν ὡς στηρίγματα εἰς τοὺς νέους, δίδουν εἰς τοὺς νέους πρὸς στήριξίν των. *ἵν' ὀρθῶς τούτων . . .* = ἵνα ἀναπτύσσωνται ἐν τούτοις χρηστὰ ἦθη. *νῦν δὲ τίς οὐκ ἂν καταπτύσειε*, ὅπως δὲ γίνεται τῶρα, τίς δὲν θὰ καταπτύσῃ (θὰ βδελυχθῇ· τὸ *πτύειν εἰς τινα* σημεῖον βδελυγμοῦ καὶ καταφρονήσεως). *τῶν πατέρων ἐνίων* (τὸ β' ἀντικ. τοῦ *καταπτύσειε*, τὸ α' γεν. διαιρετική), μερικὸς ἐκ τῶν πατέρων. *δοκιμάζω*, ἐξετάζω καλῶς. *διδάσκειν* ἐνν. τὰ ἑαυτῶν τέκνα. *ἀδόκιμος*, ἀνίκανος. *παράσημος*, σεσημασμένος διὰ ψευδοῦς σημεῖου, παρακεχαραγμένος, κίβδηλος, (μτφ.) φαῦλος. *ἐγχειρίζουσι* (πβ. ἀνωτ. φέροντες ὑποβάλλουσι).

Καὶ οὕτω τοῦτ' ἐστί, καὶ ἐν εἶναι τοῦτο τόσον. *ἐσχάτως*, εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν. *ἐκεῖνο . . . τὸ ποῖον ; ἐνίοτε γὰρ* κλπ. καὶ ἐνταῦθα καὶ κατωτ. ἐν τῷ κεφ. τούτῳ ὁ λόγος χωρεῖ ῥητορικώτερος τοῦ δέοντος. *εἰδότες*· ἐναντ. μετοχή. *τὴν ἐνίον* κλπ. ἐπεξήγησις τοῦ προηγ. *τοῦτο. ἐπιτρέπουσι*=(ἀνωτέρω) *ἐγχειρίζουσι. ἀρεσκέομαι (τινι)*, κάμνω φιλοφρονήσεις, μὲ παντοίους (χαμπεπεῖς) τρόπους προσπαθῶ νὰ φανῶ ἀρεστὸς (εἰς τινα), *ταῖς τῶν . . . κολακείαις*, διότι δελεάζονται ἀπὸ τὰς κολακείας τῶν διδασκάλων τῶν ἀρεσκόντων διὰ χαμπεπῶν φιλοφρονήσεων. *εἰσὶ δ' οὐ*=ἐνιοι δέ, (ἀντιτίθεται εἰς τὸ προηγ. *οἱ μὲν*). *χαριζόμενοι*, διότι χαρίζονται. *ὡσπερ ἂν εἶ τις . . . προέλοιτο*=ὡσπερ ἂν ποιοίη τις, εἰ προέλοιτο. *κάμνω*, ἀσθενῶ. *κάμνων*· χρονικὴ μετοχή, *παραλιπὼν τροπικὴ, χαριζόμενος* αἰτιολογικὴ (διότι θέλει νὰ εὐαρεστήσῃ). *σὺν ἐπιστήμῃ*, δι' ἐπιστημονικῶν θεραπευτικῶν μέσων. *τὸν δυνηθέντ' ἂν*=τοῦτον, ὅς ἂν δυνηθεῖη, *τὸν ἀπολέσαντ' ἂν*=τοῦτον, ὅς ἂν ἀπολέσειε. *προέλοιτο*· ἐνεστ. *προαιροῦμαι*, προτιμῶ (καὶ παραλαμβάνω). *δοκιμάσειε*=παραλάβοι, προσλάβοι. *φίλου δεηθέντος*, ὑπέκων εἰς παράκλησιν φίλου.

Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες· ἔντονος σχετλιαστικὴ ἔκφρασις δηλοῦσα μεγίστην ἐκπληξιν καὶ ἀγανάκτησιν. *πατὴρ τις*· τὸ *τίς* ὑποκ. τοῦ *καλούμενος*, ὁ μετοχὴ ἐναντιωματικὴ, τὸ δὲ *πατὴρ* κατηγορούμενον. *πλεῖω λόγον ποιεῖται* (πβ. ἐν κεφ. β' «*πλεῖ-*

στον λόγον ποιητέον»). τῆς χάριτος τῶν⁹⁹ δεομένων ἢ τῆς παι-
 δεύσεως τῶν τέκνων, νὰ εὐαρεστήσῃ τοὺς παρακαλοῦντας αὐτὸν
 ἢ νὰ ἐκπαιδεύσῃ (ὀρθῶς) τὰ τέκνα του. εἶτα εἰσάγει ἐρώτησιν
 δηλοῦσαν ἐκπληξίν τοῦ ἐρωτῶντος (ἐάν τις ἐναντίαν γνώμην
 ἤθελεν ἔχει). οὐκ εἰκότα ἔλεγε, οὐχὶ πρόποντα καὶ ὀρθὰ ἔλεγε,
 δὲν εἶχε δίκαιον νὰ λέγῃ, ἐκεῖνος· ἐξαίρει τὸ προσδιοριζόμενον =
 ὁ περιώνυμος ἐκεῖνος (ἀρχαῖος φιλόσοφος). ἔλεγεν· ἰδὲ Πλάτωνα
 ἐν Κλιτοφ. 407, Α. οὐ, εἴπερ κλπ. ὁ λόγος χωρεῖ κατ' ἀνακό-
 λουθον σχῆμα καὶ τὸ ὅτι προσπίπτει πλεονάζον. ἄρα, ἴσως. με-
 τέωρος, ὁ ὑψηλὰ εὐρισκόμενος, ὑψηλός. ποῖ φέρεσθε, ποῦ πη-
 γαίνετε (τί δρόμος εἶναι αὐτός, τὸν ὅποτον ἀκολουθεῖτε εἰς τὴν
 ζωὴν σας). οἷναι κλπ. ἐπεξηγεῖ τὸ ποῖ φέρεσθε. χρημάτων
 μὲν κτήσεως περί = περὶ μὲν κτήσεως χρημάτων. ποιοῦμαι
 σπουδὴν, καταβάλλω προσπάθειαν. τῶν υἱέων ἀντικείμεν. τοῦ ἐπ.
 φροντίζετε· δὲν λέγει τῶν τέκνων (ἀρρένων καὶ θηλέων ἐν γένει),
 διότι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τὰ ἄρρενα κυρίως ἐλαμβάνετο
 φροντίς περὶ παιδείας. τούτοις· οὐδετέρου γένους. οἱ τοιοῦτοι
 πατέρες· δηλ. οἱ πᾶσαν μὲν φροντίδα καταβάλλοντες περὶ ἀπο-
 κτήσεως χρημάτων, ὀλίγον δὲ φροντίζοντες περὶ τῶν υἱῶν. οἷον,
 ὅπως. ὀλιγώρως ἔχω, ὀλιγορῶ, ἀδιαφορῶ. εἰς τοσοῦτο φιλαρ-
 γυρίας προβαίνουσι, εἰς τόσον βαθμὸν φιλαργυρίας προχωροῦν,
 τόσην φιλαργυρίαν δεικνύουν. τελῶ μισθόν, καταβάλλω, πλη-
 ρῶν μισθόν. ἵνα μὴ τελέσειαν· ἀντὶ ὑποτακτικῆς τελέσωσι,
 καίτοι τὸ ῥ τῆς τε κυρίας προτάσεως (προβαίνουσι) καὶ τῆς ἐξ
 ἧς ἡ τελικὴ ἐξαρτᾶται (ὥσθ' αἰροῦνται) κατὰ χρόνον ἀρктиκόν,
 ἴσως διότι συνυπάρχει ἔννοια εὐχῆς ἢ ἐπιθυμίας καθόλου (ἵνα
 μὴ, συμφῶνως πρὸς τὴν ἐνδόμυχον ἐπιθυμίαν των, πληρώσουν
 περισσότερον μισθόν). τίμιος, ἄξιος. αἰροῦνται, προτιμοῦν καὶ
 προσλαμβάνουν. τοῖς τέκνοις (δοτικῆ τοῦ σκοποῦ), διὰ τὰ τέκνα
 των. εὐωνος, εὐθηνός. διώκω, ἐπιδιώκω, ἐπιζητῶ. εὐωνον ἀμα-
 θίαν διώκοντες, ἦτοι ἐπιδιώκουν παιδεύειν εὐθηνὴν μὲν, ἀλλὰ
 παρέχουσαν κυρίως ἀμάθειαν καὶ ὄχι ἀληθῆ παιδείαν.

⁹⁹ Ἡ, διό, ὅθεν (προσάγει παράδειγμα βεβαιοῦν τὸ ἀνωτέρω).
 Ἀριστιππος, ἐκ Κυρήνης τῆς Ἀφρικῆς μαθητὴς τοῦ Σωκράτους
 καὶ ἰδρυτῆς ἰδίας Σχολῆς (Κυρηναϊκῆς). οὐκ ἀκόμμως ἀλλὰ καὶ
 πάνυ ἀστείως· ὁ τρόπος τοῦ σκώμματος χαρακτηρίζεται κατα-

φατικῶς ἅμα καὶ ἀποφατικῶς πρὸς ἐπίτασιν τῆς ἐννοίας, μὲ πολλὴν κομψότητα καὶ μὲ μεγάλην εὐφυΐαν. *ἐπέσκωψε τῷ λόγῳ*, «ἐπέπραξε» διὰ τοῦ λόγου, διὰ λογοπαιγνίου ἐπέπραξε (ἐχλεύασε). *καὶ φρενῶν* ὁλονεὶ ἐπεξηγήσεις τοῦ προηγουμένου νοῦ (=κενὸν νοῦ δηλ. ὀρθῆς φρονήσεως, ἑστερημένον νοῦ καὶ (ἐπομένως) ὀρθῆς φρονήσεως). *γάρ*: ἐπεξηγηματικός. *πόσον αἰτιόη*—πόσον ἤτει. *ὑπέρ*, χάριν, διὰ. *τοῦ δ' εἰπόντος*, ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος εἶπεν. *Ἡράκλεις!* ὡς ἐπιφώνημα, εἰς δῆλωσιν ἐκπλήξεως (πρ. νῦν «γὰρ τὸ Θεό»!). ὡς *ὑπερπολυ τὸ αἴτημα*, πόσον ὑπερβολικὴν ἀμοιβὴν ζητεῖς. *χιλίων*, μὲ χιλίας δραχμάς. *πρῆσθαι*: ἐνεστ. *ἰωνοῦμαι*, ἀγοράζω. *τοιγαροῦν*, ἔτσι βέβαια. *τὸ δ' ὅλον*, ἐν γένει δέ. *τῇ μὲν δεξιᾷ συνεθίζειν* κλπ.—συνεθίζειν μὲν τὰ παιδία τῇ δεξιᾷ δέχεσθαι τὰς τροφάς. *δέχομαι*, λαμβάνω. *κἂν εἰ προτείνετε*—καὶ εἰ προτείνετε ἐνν. ταῦτα, δηλ. τὰ παιδία (τοῦτο νοητέον ὡς ὑποκείμεν. καὶ τοῦ ἀκούειν). *ἐπιτιμῶ*, ἐπιπλήττω, μαλώνω. *τοῦ . . . ἀκούειν*, περὶ τοῦ ἀκούειν, ὅπως ἀκούωσιν. *ἐπιδέξιος*, προσφυγῆς, κατάλληλος. *νόμιμος*, ὀρθός (πδ. ἀνωτ. «νόμιμος παιδεία, νόμιμοι διδάσκαλοι»).

Συμβαίνει—εἴθε συμβαίνειν. *τοῖς θανμαστοῖς* (εἰρωνικῶς), εἰς τοὺς ἀξιοθαυμάστους τούτους. *μὲν—δέ, καὶ—καὶ*. *θρέψωσι*, ἀναθρέψωσιν (αὐτοὶ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ). *παιδεύσωσι*, ἐκπαιδεύσωσι (διὰ τῶν διδασκάλων). *ἐγὼ φράσω*: μετὰ τινος ῥητορικῶ ὁ στόμφου (ἀπομίμησις τῶν τοῦ Δημοσθ. Φιλιππ. Α, 20). *γάρ*, δηλαδή. *ἐγγράφομαι εἰς ἀνδρας*, ἐγγράφομαι εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀνδρῶν, (ἐπομένως) εἰσέρχομαι εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν, γίνομαι ἀνὴρ, ἀνδρούμαι. *ὑγιαίνων καὶ τεταγμένος βίος*, σῶφρων καὶ τακτικὸς βίος. *ἄτακτοι καὶ ἀνδραποδώδεις ἡδοναί*, ὑπέρμετροι καὶ κτηνώδεις ἀπολαύσεις. *ἐαυτοὺς κρημνίσωσι* (παραστατικὸν τῆς ἀσυγκρατήτου ὁρμῆς), ῥιφθοῦν μὲ ὄλην τῶν τῆν ὁρμῆν, παραδοθοῦν ὀλοσχερῶς. *μεταμέλονται* οἱ γονεῖς αὐτῶν *προοδεδωκότες*, διότι προδοτικῶς (ἐγκληματικῶς) παρημέλησαν. *τοῖς ἐκείνων ἀδικήμασιν*, διὰ τὰς ἀτασθαλίαις (ἀκολασίας) ἐκείνων (δηλ. τῶν τέκνων των). *ἀδημονῶ*, στενοχωροῦμαι ὑπερβολικά, θλίβομαι κατάκαρδα. *αὐτῶν*, δηλ. τῶν διεφθαρμένων υἱῶν. *ἀναλαμβάνουσι*, παραλαμβάνουσι, καθιστῶσι συντρόφους τοῦ βίου των. *ἀνθρώπους ἀσήμους . . . καὶ λυμεῶνας*: πάντα

ταῦτα χαρακτηριστικὰ τῶν κολάκων καὶ τῶν παρασίτων. ἄσημος, εὐτελής, φαῦλος. **κατάρατος**, ἐπικατάρατος, ἄξιος ἀναθέματος, «ἀναθεματισμένος». **ἀνατροπεύς**, καταστροφεύς. **λυμεών**, διαφθορεύς. **κατοψοφαγῶ** (ἐνν. τὴν οὐσίαν), κατασπαταλῶ τὴν περιουσίαν εἰς φαγητὰ (εἰς συμπόσια καὶ δεῖπνα). **κύβοι**, τὰ διὰ κύβων τυχηρὰ παιγνίδια, τὸ **χαρτοπαίγνιον**, ὡς θὰ ἐλέγομεν ἡμεῖς. **κῶμος**, διασκέδασις, γλέντι (ἰδίᾳ διασκέδασις ὁμίλου νέων ἐν εὐθυμίᾳ περιερχομένων ἀνὰ τὰς ὁδοὺς). **φιλοσοφία δ' ὁμιλήσαντες οὗτοι** = φιλοσόφοις δέ, ἤτοι ἀγαθοῖς καὶ ἱκανοῖς διδασκάλοις, ὁμιλήσαντες οὗτοι, ἐν ᾧ ἂν ἤθελον συναναστραφῆ οὗτοι μὲ . . ., ἂν ἤθελον ἐκπαιδευθῆ οὗτοι ὑπὸ φιλοσόφων ὄντως διδασκάλων. **καταπειθής**, εὐπειθής, πειθήνιος. **οὐ . . . παρέσχοντο**, δὲν θὰ κατεδέχοντο νὰ παραδίδωνται εἰς τοιαῦτα πράγματα (δηλ. εἰς ἡδονὰς ἀνδραποδώδεις καὶ ἀτάκτους κλπ.).

Κεφ. 8 — **Συνελών** (ἐνεστ. συναίρω = λαμβάνω ὅμοῦ, συστέλλω), ὡς ἐπίρρ. = ἐν συντόμῳ, ἐν ἐνὶ λόγῳ. **τοίνυν** = δὲ (πθ. κεφ. γ'). **χρησολογῶ**, λέγω χρησμούς, προσφέρω χρησμούς. καὶ **χρησολογεῖν μᾶλλον** λέγει τοῦτο, διότι τὰ ἐπόμενα (ἐν πρῶτον καὶ μέσον κλπ.) ἔχουν ὅλως ἀξιωματικὸν τόνον, ὅσον εἶχον καὶ οἱ χρησμοὶ τῶν μαντείων. **εἰκότως**, εὐλόγως. **ἐν πρῶτον καὶ μέσον καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιόν ἐστι**, ἐν τούτοις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐν εἶναι τὸ οὐσιώδες. **ἐν τούτοις τ. ἔ. τοῖς ἀφορῶσιν εἰς τὴν παιδείαν τῶν νέων. ἀγωγή σπουδαία καὶ παιδεία νόμιμος** δηλ. διάπλασις χρηστῶν ἡθῶν καὶ μόρφωσις ὀρθῆ τοῦ νοῦ. **ἀγωγή — παιδεία** (πθ. κεφ. ζ' «κακῶς μὲν θρέψωσι, κακῶς δὲ παιδεύσωσι»). **σπουδαία** ἰδὲ κεφ. α'. **νόμιμος** ἰδὲ κεφ. ζ' (ἐπεξήγησις τοῦ ἐν κεφάλαιον). **καὶ ταῦτα τ. ἔ. ἡ χρηστὴ ἀνατροφή καὶ ὀρθὴ παιδευσις. φορὰ καὶ συνεργά** κατηγορούμενα τοῦ ταῦτα. **φορός**, ὁ φέρων, ὁ ὄθων πρὸς τι. **καὶ ταῦτα . . . φημί**, καὶ ταῦτα λέγω ὅτι ἄγουν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ συντελοῦν πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν. **ἀνθρώπινα**, ἤτοι φθαρτὰ (πθ. κατωτ. «παιδεία μόνον ἐστὶν ἀθάνατον καὶ θεῖον»). **μικρά**, μικροῦ λόγου ἄξια. **ἀξιοσπουδάστος**, ἄξιος σπουδῆς, ἄξιος ἐπιζητήσεως. **καθέστημεν** = ἐστίν. **εὐγένεια — πλοῦτος — δόξα** κλπ. εἶναι «τὰ ἄλλα τῶν ἀγαθῶν», τὰ ἀν-

θρώπινα και μικρά. *εὐγένεια*, εὐγενής καταγωγή. *προγόνων ἀγαθόν*, προγονικὸν ἀγαθὸν (καὶ ἔπομ. οὐχί τι, διὰ τὴν δημιουργίαν ἢ ἀπόκτησιν τοῦ ὁποῦ εἰργάσθη ὁ ἔχων τὴν εὐγένειαν). *τίμιος*, πολύτιμος (πβ. καὶ κεφ. 7 «τοὺς μηδεὸς τιμίους»). *τύχης κτήμα*, ἡ τύχη κέκτηται αὐτὸν καὶ προσφέρει (ὡς τυφλῇ) εἰς τὸν τυχόντα. *τῶν μὲν ἔχόντων* (ἔμμεσον ἀντικ. τοῦ ἀφείλετο) = παρὰ μὲν τῶν ἔχόντων. *πολλάκις ἀφείλετο* ἔνν. ἡ τύχη αὐτόν, δηλ. τὸν πλοῦτον. *ἀφείλετο* — *προσήνεγκε* δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν καὶ δι' ἐνεστώτος, δηλοῦντος τὸ συνήθως συμβαίνον. *τοῖς οὐκ ἐλπίσασιν*, εἰς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι δὲν συνέλαβόν ποτε τοιαύτην ἐλπίδα. *φέρουσα προσήνεγκε* (πβ. κεφ. 7 «φέροντες ὑπεβάλλουσι»). *καί*, πρὸς δὲ τούτοις. *σκοπὸς* (κατηγορούμενον τοῦ πλοῦτος), σημάδι, σημεῖον σκοπεύσεως. *ἔνκειμαι*, εἶμαι ἐκτεθειμένος, πρόκειμαι. *βαλλάντια τοξεύειν* (ἐξακολουθεῖ ἢ διὰ τῆς λ. *σκοπὸς* ἀρχίσασα εἰκονικὴ παράστασις τοῦ πράγματος), νὰ σημαδεύουν τὰ βαλλάντια (πβ. νῦν «τὸ σημάδευσε — ἢ — τῶδαλε στὸ σημάδι αὐτὸ τὸ κτήμα», δηλ. συνέλαβε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸ κάμη ἰδικόν του καὶ ἐπιδιώκει νὰ ἐπιτύχη τοῦτο). *κακούργοις... καὶ συκοφάνταις* ἐπεξηγήσις τῶν ἀμέσως προηγουμένων. *καὶ τὸ μέγιστον* προεξαγγελτικὴ παράθεσις χαρακτηρίζουσα τὰ ἐπόμενα : *οὗ καὶ τοῖς πονηροτάτοις μέτεστι* ἔνν. αὐτοῦ δηλ. τοῦ πλοῦτου. *δόξα γε μὴν*, ἢ δὲ δόξα (πβ. κεφ. 4 «τάς γε μὴν καμπύλας»). *σεμνός*, σεβαστός, μεγαλοπρεπής, ἐπιβλητικός. *περιμάχητος*, περιζήτητος, περιπόθητος. *εὐμετάστατος*, εὐμετάβολος. *ἰσχύς*, ἢ σωματικὴ ἰσχύς, ἦτοι ἡ τοῦ σώματος ἐνέργεια (ἴδ. κατωτ.). *ζηλωτός*, ζηλευτός, ἀξιοζήλευτος. *νόσφ καὶ γήρα*, ὑπὸ νόσου καὶ γήρατος. *τὸ δ' ὄλον*, ἔν γενεὶ δὲ (πβ. κεφ. 7). *φρονεῖ* = μέγα φρονεῖ. *γνώμης διαμαρτάνων* (μετοχὴ κατηγορ.), ὅτι ἔχει πεπλανημένην γνώμην (πβ. κεφ. 4 «τοῦ παντὸς διαμαρτάνων»). *πόστος*, ποῖτος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν σειρὰν (π. χ. δέκατος), ἢ πόσος ἀναλόγως πρὸς τι (π. χ. δεκάκις μικρότερος) : *πόστον τῆς δυνάμεως*, πόση εἶναι ἀναλόγως πρὸς τὴν δύναμιν. *λέγω δὲ οἶον...* = λέγω δὲ τὴν δύναμιν ζῶων, οἶον ἐλεφάντων..., ἔννοω δὲ τὴν δύναμιν ζῶων μεγάλων, οἶον... *παιδεία δὲ μόνον* ἀντιτίθεται πρὸς πάντα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, ἦτοι εὐγένειαν, πλοῦτον,

Πλουτάρχου «Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς». Ἔκδοσις Β'. 3

δόξαν κλπ. τῶν ἐν ἡμῖν (ἐνν. ὄντων, ὑπαρχόντων), ἀπὸ ἕσα ἡμεῖς ἔχομεν.

Λόγος· νοεῖται ἢ ἱκανότης τοῦ ἐκφράζειν τὰ διανοήματα καὶ διαλέγεσθαι, ἤτοι λογικῶς συζητεῖν. **παιδεία** δὲ ... καὶ **δύο** ... **νοῦς καὶ λόγος**· ὁ νοῦς τῶν ἐνταῦθα λεγομένων εἶναι ἔτι ἢ παιδεία, περὶ ἧς κυρίως ὁ λόγος ἐνταῦθα, εἶναι θεῖόν τι καὶ ἀθάνατον πράγμα, διότι ἀποβλέπει εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λόγου, τὰ ὅποια εἶναι τὰ κυριώτατα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. **ἀρχικός**, προωρισμένος νὰ ἄρχῃ. **ὑπηρετικός**, προωρισμένος νὰ ὑπηρετῇ. **τύχη μὲν ἀνάλωτος** (ὑποκείμ. ὁ νοῦς, ὡς δεῖκνουν τὰ κατωτέρω **μόνος γὰρ ὁ νοῦς** κλπ.), καὶ ὑπὸ μὲν τῆς τύχης ὁ νοῦς δὲν δύναται νὰ ἀλωθῇ, ἤτοι ἢ φορὰ τῆς τύχης δὲν δύναται νὰ παρασύρῃ αὐτόν. **ἀλύμαντος**, μὴ λυμαινόμενος, μὴ βλαπτόμενος, ἀβλαβής. **ἀνηβῶ**, ἀνανεοῦμαι· **παλαιούμενος ἀνηβῶ**, ὅσον παλαιοῦται, τόσον ἀνανεοῦται. **τὰλλα πάντα**, οἷον **κόλλος**, **ῥώμην**, **αἰσθήσεις** κ.λ.π. **ὄ γε μὴν**, ὁ δέ. **χειμάρρου δίκην**, ὡσπερ **χείμαρρος**. **σύρω**, **παρασύρω**, **παραφέρω**, **φέρω** ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, **διασκορπίζω**. **παρελῆσθαι**· ἐνεστ. **παραιροῦμαι**, **παραλαμβάνω**, **ἀφαιρῶ**.

Στίλπων, μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Εὐκλείδου, ἀκμάσας περὶ τὸ 300 π. Χ. **ποιῆσαι**=δοῦναι. **Δημήτριος**, ὁ πολιορκτητὴς, υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Φιλίππου Ἀντιγόνου. **ἐξανδραποδίζω ἢ ἐξανδραποδίζομαι πόλιν**, κυριεύσας πόλιν τινὰ πωλῶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ὡς δούλους. **τὴν πόλιν** δηλ. τὰ **Μέγαρα**. **εἰς ἔδαφος καταβάλλω**, **κατεδαφίζω**. **καὶ ὅς**, οὗτος δηλ. τότε. **δῆτα**, βέβαια, μὰ τὴν ἀλήθειαν. **οὐ λαφυραγωγεῖ ἀρετὴν**, δὲν παραλαμβάνει καὶ τὴν ἀρετὴν. **σύμφωνος καὶ συνῶδός**, σύμφωνος καὶ (συνάδουσα, ἤτοι) ὁμοία. **καὶ γὰρ οὗτος** (γὰρ καὶ οὗτος), καὶ οὗτος δηλαδὴ. **μοι δοκεῖ** (ὡς ἐμοὶ δοκεῖ), ὡς νομίζω· ὄντως δὲ οὐχὶ αὐτὸς ὁ Γοργίας, ἀλλ' ὁ μαθητὴς τούτου Πῶλος ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Σωκράτην τὴν ἐρώτησιν (πρ. Πλάτωνος Γοργίαν κεφ. XXVI 470 E). **μέγας βασιλεύς**, ὁ τῶν Περσῶν. ἦν ἔχει **ὑπόληψιν**, **ποῖαν** ... **ὑπόληψις**, γνώμη, **ἰδέα**. **πῶς ἔχει ἀρετῆς**, ποῖός τις εἶναι ὑπὸ ἔποψιν ἀρετῆς. **ὡς τῆς εὐδαιμονίας κειμένης**, διότι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Σωκράτους ἢ εὐδαιμονία κεῖται, θέλων νὰ δηλώσῃ μὲ τοῦτο (ὁ Σωκράτης) ἔτι ἢ εὐδαιμο-

νία κείται. ἐν τοῖς τυχηροῖς ἀγαθοῖς, δηλ. ἐν τῷ πλούτῳ, τῇ δόξῃ κ.τ.τ. (πθ. ἀνωτέρω).

Κεφ. θ.—**Ποιεῖσθαι**, ὑπολαμβάνειν, νομίζειν (ὕποκ. ἐνν. τοὺς πατέρας). **προουργιαιότερον** (συγκρ. τοῦ προύργου), ὠφελιμώτερον, σπουδαιότερον. **αὖ πάλιν**, ἀφ' ἐτέρου πάλιν. **καὶ ὑγιαίνουσας** ἐνν. παιδείας. **ἔχεσθαι**, ἀντέχεσθαι, ἐπιδιώκειν, προσηλοῦσθαι. **λῆρος**, ἀνόητος ὁμιλία, φλυαρία· **πανηγυρικοὶ δὲ λῆροι** καλοῦνται ἐνταῦθα **οἱ ἐπιδεικτικοὶ καὶ κολακευτικοὶ λόγοι**, τοὺς ὁποίους ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ῥητοροδιδασκάλων συνέθετον φιλόδοξοι νέοι καὶ ἐν ταῖς ῥητορικαῖς σχολαῖς ἐνώπιον πλήθους ἀχροατῶν ἐξεφώνουν, ἐπιδιώκοντες κυρίως πῶς νὰ ἀρέσουν εἰς τοὺτους. **ὡς πορρωτάτω**, ὅσον τὸ δυνατόν μακράν. **ἀπάγω**, ἀποσύρω, ἀπομακρύνω. **ἀπαρέσκω**, δὲν ἀρέσκω, δὲν εἶμαι ἀρεστός. **μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ**, μάρτυς δὲ τοῦ λόγου μου εἶναι, μάρτυρα δὲ τοῦ λόγου μου εἰς τοῦτο ἔχω. **Εὐριπίδης** εἰς Ἰππόλυτον στίχ. 986 κ. ἐ. **ἄκομπος**, ἀκαλλώπιστος, ἄγροικος. **δοῦναι λόγον**=ἀγορευσαί. **ἤλιξ**, ὁμηλιξ, ὅμοιος. **φαῦλος**, ἀνάξιος λόγου. **μουσικός**, ἔμπειρός τινος ἢ τινῶν τῶν καλῶν τεχνῶν, μορφωμένος, πεπαιδευμένος (πθ. Μοῦσαι). **ἐγὼ δ' ἄκομπος . . . μουσικώτεροι λέγειν**, ἐγὼ δὲ ἀνίκανος μὲν εἶμαι νὰ ἀρέσκω ὁμιλῶν ἐνώπιον ὄχλου, πρὸς ὁμοίους μου δὲ καὶ ὀλίγους ὁμιλῶν φαίνομαι σοφώτερος· διότι οἱ ἀνάξιοι νὰ ὁμιλοῦν πρὸς σοφοὺς, οὗτοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀρέσκουν ὁμιλοῦντες ἐνώπιον ὄχλου.

Συρφετώδης, κοινός, χυδαῖος (**συρφετός** δὲ κυρίως τὰ ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἢ τοῦ ἀνέμου ἢ ὑπὸ σαρώθρου συρόμενα). **ἀρεστῶς καὶ κεχαρισμένως**, οὕτως ὥστε νὰ ἀρέσκουν καὶ εὐχαριστοῦν. **ἐπιτηδεύω**, ἀσχολοῦμαι, ἐπιδιώκω. **καὶ τὸν βίον** (ὁ καὶ ἐπιδοτικός), οὗτοι καὶ κατὰ τὸν βίον. **παρασκευάζοντες** (βουλευτικός ἐνεστώς), θέλοντες νὰ παράσχουν. **σχολῆ** (ἐπίρρημα) **γε**, δύσκολα βεβαίως. **ποιήσαιντο ἄν**, ἤθελον θέσει, ἤθελον τάξει. **διώκω**, ἐπιδιώκω, ἐπιζητῶ. **ῥαδιουργία** (συνώνυμον τοῦ **εὐχέρεια**), εὐκολία. **πολλῆς . . . πλήρεις**, ἐνέχουσι πολλὴν προχειρότητα καὶ εὐκολίαν (καὶ ἐπομένως στεροῦνται σοβαρότητος καὶ βαθύτητος). **οὐθ' ὄθεν . . . εἰδόντων**, εἶναι ἔργα ἀνθρώπων ἀγνοούντων πόθεν πρέπει νὰ ἀρχίσωσι καὶ ποῦ νὰ παύσωσι. **χωρίς**, ἐκτός. **ἐκ τοῦ**

παραχρῆμα, ἐκ τοῦ προχείρου, ἦτοι ἄνευ σοβαρᾶς σκέψεως καὶ προμελέτης. **ἀμετρία**, ὑπέρβασις τοῦ προσήκοντος μέτρου, ἀσυμμετρία, δυσαναλογία. **ἐκπίπτω**, ἐκτρέπομαι. **τῆς ἰκνουμένης**, τῆς δυνατῆς, προσηκούσης.

Ὡς ἡμῖν ἀκούειν παραδέδοται, ὅπως ἐκ παραδόσεως ἀκούομεν (ἢ φράσις αὐτοῦσια ἐκ τοῦ Δημοσθένους ἐκ τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους, § 66^ο ἡμεῖς θὰ προσεθέτομεν «διὰ νὰ μεταχειρισθῶ φράσιν τοῦ Δημοσθένους»). **καλούμενος**: ἐναντιωματικῶς, ὅπως καὶ τὸ κατωτ. **καλούντων**, οὐχ ὑπήκουσε, δὲν ἐδέχθη νὰ ἑμιλήσῃ. **ἀσύντακτος**, ἀπαράσκευος (πβ. κατωτ. οὐ συντέταγμα). **πολιτεία**, ὁ πολιτικὸς βίος. **σύμβουλον**, νὰ τοὺς συμβουλεύσῃ ἀπὸ τοῦ βήματος. **ἀντιβαίνω**, ἀνθίσταμαι, ἀντιτείνω. **ἀδέσποτος παράδοσις**, παράδοσις ἀναξία πίστεως (πβ. νῦν «ἀδέσποτος φήμη»). **ἐν δὲ τῷ κατὰ Μειδίου ἐνν.** λόγῳ αὐτοῦ. **ἐναργῶς**, ὀλοφάνερα, ζωηρά. **γοῦν**, δηλαδῆ. **κοῦκ=καὶ οὐκ**. **μεμελετηκῆναι**, ὅτι ἔχω μελετήσῃ τὸν λόγον μου, ἔχω ἀσκηθῆ (κατ' οἶκον) εἰς τὴν προσήκουσαν ἀπαγγελίαν αὐτοῦ. **ὡς ἐνῆν μοι**, ὅσον μοῦ ἦτο δυνατόν. **καὶ γάρ**, διότι βεβαίως. **παθῶν καὶ πάσχων**: ἐναντιωματικῶς. **ἡμέλουν ὧν=ἡμέλουν** τούτων, ἄ.

Τὸ δὲ δεῖν (ἀντικείμενον τοῦ οὐ φαίην ἄν), ὅτι ὅμως πρέπει. **ἀποδοκιμάζειν**, ἀσκειν' ὑποκείμ. τινά. **τῶν λόγων τὴν ἐτοιμότητα**, τὸ ἐκ τοῦ παραχρῆμα λέγειν (πβ. ἀνωτέρω). **πάλιν αὖ** (πβ. ἀνωτέρω=αὖ πάλιν). **ἐπ' ἀξίους**, εἰς προσηκούσας περιστάσεις (πβ. κατωτ. **τῶν καιρῶν καλούντων**). **ὡς ἐν φαρμάκου μοίρα**, ὡσπερ φάρμακον. **τοῦτο ποιητέον**=τούτῳ χρηστέον. **ἐκ τοῦ παρατυχόντος**=ἐκ τοῦ παραχρῆμα. **ὅταν διζώσῃ τὴν δύναμιν**, ὅταν ἀποκτήσῃ σταθερῶς τὴν δύναμιν (τοῦ λέγειν). **τῶν καιρῶν καλούντων**, ἐὰν ἀπαιτοῦν αἱ περιστάσεις. **ἐλευθεριάζειν τοῖς λόγοις**, νὰ κάμνῃ ἐλευθέραν χρῆσιν τοῦ λόγου, ἦτοι νὰ ἐπιχειρῇ νὰ ἑμιλήσῃ ἐκ τοῦ προχείρου, ἄνευ προπαρασκευῆς. **δεθόντες**, ἐν δεσμοῖς διατελέσαντες. **κἂν εἰ=καὶ εἰ**. **ὑπό**, ἕνεκα. **οὐ δυνάμενοι βαδίζειν ὑποσκελίζονται**, δὲν δύνανται νὰ βαδίζουσι καὶ πεδικλώνονται (κλονίζονται). **τὸν λόγον σφίξαντες**, δεσμευμένον κρατήσαντες (δηλαδῆ μὴ ἐλευθεριάσαντες τοῖς λόγοις, μὴ ἐπιτρέψαντες εἰς ἑαυτοὺς νὰ ἑμιλήσουσι ἄνευ προπαρασκευῆς καὶ μελέτης). **οὐδὲν ἦττον**, ὄχι ὀλιγώτερον, μόλα ταῦτα.

ἢ ἐρμηνεία, ἢ ἔκφρασις τῶν διανοημάτων, ὁ λόγος. τὸν αὐτὸν..
χαρακτῆρα φυλάττουσι, δηλ. εἰ καὶ ἐκ τοῦ προχείρου ὁμιλοῦν,
 ἐν τούτοις καὶ λέξεις καὶ διατύπώσεις νοημάτων καὶ διατάξεις τῶν
 μερῶν ἐν τῷ λόγῳ παρουσιάζουν τὴν προσήκουσαν χροίαν καὶ
 τάξιν, ὅποیان καὶ ἐν τοῖς λόγοις, τοὺς ὁποίους ἐκφωνοῦσι παρε-
 σκευασμένοι ὄντες· εἶναι δὲ τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς **πολυχρονίου**
ἔξεως (τοῦ κατὰ τοὺς ὁρισμένους τῆς ῥητορικῆς κανόνος ὁμιλεῖν),
 καὶ τοῦτο ἀπλῶς θέλει νὰ δηλώσῃ ὁ συγγραφεὺς διὰ τῆς προσα-
 γομένης παρομοιώσεως («οἱ πολὺν χρόνον δεθέντες — οἱ πολλῶν
 χρόνῳ τὸν λόγον σφίγγαντες»), οὐχὶ δὲ εἶτι καὶ θὰ προσκόπητῃ ὁ
 λόγος τοῦ ἐν ἀνάγκῃ ἐκ τοῦ προχείρου δημηγοροῦντός ποτε
 ἡσκημένου ῥήτορος, ὅπως τρικλίζει ὁ ἐπιχειρῶν νὰ βαδίσῃ, ἀφοῦ
 ἤδη πολὺν χρόνον ἔμεινεν εἰς τὰ δεσμά.

Τὸ δ' ἔτι παῖδας...—τὸ δ' εἶναι ἔτι παῖδας ὄντας, τὸ δὲ νὰ
 ἀφήνουν (οἱ πατέρες) τοὺς υἱούς, ἐν ᾧ ἀκόμη... **ἐπὶ καιροῦ**
 (ἐνταῦθα) ἰσοδύναμον τῷ προηγ. **ἐκ τοῦ παραχρῆμα**. **ἄθλιος**,
 ἐλεεινός, δηλ. ἐντελῶς ἀμαθής καὶ ἀδέξιος. **νῦν** (τονιστέον), τῶρα
 δά, αὐτὴν τὴν στιγμήν. **καὶ ἦν μὴ**, καὶ χωρὶς νά. **θαυμάζω**,
 παραξενεύομαι, παράδοξον εὐρίσκω. **ὥσπερ τοίνυν** (**ἐπανάγω...**
ὑπόθεσιν), λοιπὸν (διὰ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ ἀρχικὸν θέμα τοῦ
 λόγου μου) καθὼς ἀκριβῶς. **ἐπανάγω** κλπ. (πβ. τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ
 κεφ. «τῶν πανηγυρικῶν λήρων», πρὸς τὰ ὅποια ἀντιστοιχοῦν τὰ
 κατωτ. «θεατρικὴν καὶ παρατράγωδον»). **παρατράγωδος**, πέρα
 τοῦ δέοντος τραγικός, στομφώδης· **καὶ παρατράγωδον**· ἐκ τοῦ
 κατωτ. **τῆς λέξεως** ἐνν. λέξιν=λεκτικόν. **διευλαβοῦμαι τι**, προ-
 φυλάσσομαι πολὺ ἀπὸ τι. **ὑπέρογκος**, λίαν πομπώδης. **ἀπολίτευ-**
τος (χωριάτικος), ἄχαρις, ἄκομψος. **ἢ δ' ἰσχνὴ λίαν**=ἢ δὲ λίαν
 ἰσχνή (ἐνν. λέξις), τὸ δὲ λίαν ἀπλοῦν καὶ ξηρὸν λεκτικόν. **ἀνέκ-**
πληκτος (ὁ μὴ ἐκπλήτσω), ὁ μὴ συγκινῶν. **ὕγεινόν**, ὑγιές,
 δηλ. ἀπλῶς ἀπηλλαγμένον νόσου. **εὐεκτικόν**, εὐρωστον, ἰσχυρὸν
 (ὡς δεικνύουν τὰ κατωτέρω περὶ τοῦ λόγου λεγόμενα)· εἶναι δὲ
 λόγος ἄνοσος ἀπλῶς ὁ λίαν ἀπλοῦς καὶ ἀφελῆς (**ἰσχνός**), **εὐρω-**
στος δὲ ὁ ἀστεῖος (**οὐκ ἀπολίτευτος**), ἤτοι μεστὸς χάριτος καὶ
 συγκινῶν (**οὐκ ἀνέκπληκτος**). **τὸ ἀσφαλές**, δηλαδή, προκειμέ-
 νου περὶ λόγου, τὸ μέσον ὕψος, ἤτοι τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀφελές. τὸ

ἐπικίνδυνον, τὸ τολμηρόν, ἦτοι ἐνταῦθα τὸ εὐρωστον εἶδος τοῦ λόγου.

Καὶ περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ διαθέσεως, ἣτις βεβαίως διαπλάσσεται τοιαύτη ἢ τοιαύτη πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ διὰ τῆς εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ εἶδος τοῦ λόγου (ταπεινὸν—ισχνὸν—εὐρωστον) ἀσκήσεως τῶν παιδευομένων. *γάρ* ἐπεξηγηματικός, *καταπλήξ* (παθητικῶς), ἐπτοημένος. *προσῆκεν εἶναι (τινα)*, ἔπρεπε νὰ εἶναι τις (ὅπως δυστυχῶς εἶναι πολλοί· τοῦτο δὲ θέλει νὰ σημαίνῃ ὁ παρατατικός *προσῆκε*). *τὸ μὲν*, δηλ. ἡ θρασύτης, *τὸ δέ*, δηλ. ἡ ἀτολμία καὶ πτόησις. *ἀνδραποδοδία*, δουλοφροσύνη, ἐσχάτη ταπεινώσις. *περίσταμαι*, καταλήγω, καταντῶ. *τὴν μέσσην τέμνω* (ἐνν. ὁδόν), ἀκολουθῶ τὴν μ. ὁ. *ἐμμελής*, ἄρμονικός, πρέπων. *ἕως ἔτι μέμνημαι τῆς παιδείας*, ἐφ' ἕσον ἀκόμη κάμνω λόγον περὶ τῆς π., ἐφ' ἕσον ὁ λόγος ἀκόμη εἶναι περὶ τῆς παιδείας. *ὡς ἔχω δόξης*, οἶαν δόξαν (γνώμην) ἔχω (πδ. κεφ. 8 «πῶς ἀρετῆς ἔχει»). *οἷ'* ἐπεξηγεῖ τὸ *ὡς ἔχω δόξης*. *μονόκωλος* (=μονοκόμματος) λόγος εἶναι ὁ συνιστάμενος ἐκ περιόδων συγκειμένων ἐξ ἑνὸς μόνου μέλους (κώλου), ὁ μὴ παρουσιάζων ποικιλίαν τινὰ πλοκῆς τῶν προτάσεων, ὁ μονότονος. *ἀμουσία* ἀπειροκαλία. *ποιοῦμαι*, κρίνω, νομίζω. *καὶ πρὸς τὴν ἄσκησιν*, καὶ σχετικῶς μὲ τὴν ἄσκησιν (τῶν παιδῶν εἰς τὸ συνιάσσειν λόγους). *ἀψίκορος*, ὁ ταχέως ἐπιφέρων τὸν κόρον (τὴν ἀηδίαν). *ἀνεπίμονος*, τοιοῦτος ὥστε νὰ μὴ δύναται τις νὰ ἐπιμένῃ εἰς αὐτόν, ἀνίκανος νὰ συγκρατῇ τινα (δηλ. τὸ ἐνδιαφέρον τινός). *μονωδία*, ἢ μονοτονία. *πλήσμιος*, ὁ ἐπιφέρων κόρον, πλησμονήν. *προσάντης*, ἀνηφορικός καὶ (μτφ.) δυσάρεστος. *κάν τοῖς ἄλλοις*, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις (πλὴν δηλ. τοῦ λόγου).

Κεφ. 10.—*Τοῖον*, δέ. *τὸν παῖδα* ἀντικείμενον εἰς τὸ *εἶναι*, ὑποκείμεν. δὲ εἰς τὸ *εἶναι*. *τὸν ἐλεύθερον* (πδ. κεφ. 1 «περὶ τῆς τῶν ἐλευθέρων παιδῶν ἀγωγῆς»). *μηδὲ τῶν ἄλλων παιδευμάτων*· ἐξαιρέσει δηλ. τῆς διὰ τῶν λόγων παιδεύσεως, περὶ ὧν ἐν τῷ προηγ. κεφ. *ἐγκύκλιος*, ὁ ἐν κύκλῳ περιστρεφόμενος, περιοδικός, συνήθης· *ἐγκύκλια δὲ παιδεύματα* ἢ *ἐγκύκλιος παιδεία* ἐκαλοῦντο τὰ μαθήματα, τὰ ὅποια πᾶς ἐξ ἐλευθέρων γονέων γεννηθεὶς παῖς ἔπρεπε νὰ διέλθῃ, προτοῦ ἐπιδοθῇ εἰς ἰδιαιτέρας

σπουδᾶς (πθ. νῦν *κύκλον μαθημάτων* τοῦ δημοτ. σχολείου, τοῦ ἑλλην. σχολείου καὶ τοῦ γυμνασίου)· κατὰ τὸν Στοβαῖον εἰς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα κατελέγετο ἡ Γραμματική, ἡ Ῥητορική, ἡ Φιλοσοφία, ἡ Ἀριθμητική, ἡ Μουσική, ἡ Γεωμετρία καὶ ἡ Ἀστρονομία. *ἀθάτον* (μὲ μεταβατικὴν σημασίαν), ἄνευ θεάς, ἄνευ γνώσεως, ὅπως καὶ τὸ *ἀνήκοον*, ἄνευ ἀκροάσεως. *ἐκ παραδρομῆς*, ἐν παρόδῳ, δηλ. μὴ ἐπιμένοντες πολὺ, μὴδὲ θεωροῦντες ταῦτα ὡς τι τὸ κύριον. *ὡσπερὲι γεύματος ἔνεκεν*, τρόπον τινὰ χάριν γεύματος, τρόπον τινὰ διὰ τὰ γευθῆ (δηλ. νὰ λάβῃ γνώσιν τινὰ αὐτῶν καὶ νὰ μὴ διατελῆ ὅλως ἀγνοῶν ταῦτα). *προσβεύω*, θεωρῶ ὡς τὸ πρῶτον καὶ κύριον, ἀπονέμω τὴν μεγίστην τιμὴν. *τῆς ἄλλης παιδείας*, δηλαδὴ τῆς ἐγκυκλίου. *κεφάλαιον*, κύριον σκοπὸν καὶ τέρμα· κατὰ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν ὁ ἀκαδημεικὸς φιλόσοφος «Κράντωρ ἔλεγε μὴτε δύνασθαι τινὰς τὰ μεγάλα (μυστήρια) πρὸ τῶν μικρῶν μυηθῆναι, μὴτ' ἂν ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν ἔλθεῖν, πρὶν ἐν ταῖς ἐγκυκλίσις διαπονηθῆναι». *περὶ τὴν . . . σχετικῶς μὲ τὴν . . . ὑγίειαν—εὐεξίαν* (πθ. ἐν κεφ. θ «σῶμα ὑγιεινὸν—εὐεκτικόν»). *τῶν τῆς ψυχῆς ἀρρωστημάτων καὶ παθῶν*, τῶν ἀσθενειῶν καὶ παθήσεων τῆς ψυχῆς· τίνες δὲ αὗται ἀναπτύσσεται ἐν ταῖς κατωτέρω, τὰ ὅποια εἶναι καὶ ῥητορικὸν ἐγκώμιον τῆς φιλοσοφίας. *διὰ ταύτην καὶ μετὰ ταύτης ἔστι, χάρις εἰς ταύτην καὶ μετὰ ταύτης, μόνον μὲ τὴν συνδρομὴν ταύτης εἶναι δυνατόν. τὸ συλλήβδην*, τὸ ἐν γένει. *αἰρετόν*, ἐπιδιώξιμον ὡς ἠθικόν. *ἄλλοις οὐδέτερον. πῶς χρηστέον ἔστί*, πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζεται, πῶς νὰ προσφέρεται. *οὐ δεῖ κλπ.*· διὰ τούτων ἐξηγεῖται τὸ *πῶς χρηστέον θεοῖς κλπ.* *ὑπέικω*, ὑποτάσσομαι. *στερητικὸς τέκνων*, πλήρης στοργῆς πρὸς τὰ τέκνα. *περιυβρούζω*, μεταχειρίζομαι ὅλως ἐξευτελιστικῶς, προσβάλλω ὑπερβολικῶς (ἢ *περὶ* ἐν τούτῳ ὡς καὶ ἐν ταῖς ἐπομένοις *περιχαρῆς, περίλυπος* ἔχει ἔννοιαν ἐπιτατικὴν). *εὐπραγία* (εὐ πράττω), εὐτυχία. *ἔκλυτος*, ἐντελῶς λελυμένος, ἀχαλίωτος. *ἐκπαθῆς*, παράφορος, μανιώδης.

Ἄπερ ἐγὼ κρίνω, τὰ τελευταῖα δὲ ταῦτα ἐγὼ θεωρῶ, δηλ. «μὴτ' ἐν ταῖς εὐπραγίαις περιχαρεῖς κλπ.». *τῶν περιγιγνομένων*, τῶν προσποριζομένων, τὰ ὅποια κερδίζει τις. *προσβύτατα*, πρῶτιστα καὶ πολυτιμότετα (πθ. ἀνωτ. *προσβεύειν*). *εὐγενῶς*,

ἀξιοπρεπῶς. **ἀνδρός (ἔστι)**, εἶναι ἴδιον φρονηματίου ἀνδρός. **ἀνεπιφθόνως**, ἄνευ ἐπάρσεως, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἐπισύρῃ τὸν φθόνον. **εὐήνιος** (μτφ), πρῶτος, ἡμέρος. **τοῖς λογισμοῖς**, διὰ τῆς σκέψεως. **περίειμι (τῶν ἡδονῶν)**, ὑπερισχύω, κρατῶ. **κατακρατῶ**, κατεξουσιάζω. **κεράσαι** ἐνεστ. **κεράννυμι**, συγχιρνῶ, συνδυάζω. **δυσεῖν**=δυσῖν (πραγμάτοις)· γενικὴ ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ **ἐπηβόλους**, ἐπεξηγεῖται δὲ διὰ τῶν κατωτέρω τοῦ τε **κοινωφελούς** κλπ. **ὄντιν** (παραθετικὴ μετοχή), τὰ ὅποια εἶναι. **ἐπήβολός τις**, ὁ ἐπιβαλλόμενος, ὁ ἐφιέμενός τις, ὁ ἐπιθυμῶν, ὁ ἐπιχειρῶν, ὁ ἐπιδιώκων τι (πδ. μεγαλεπήβολος) καὶ τέλος ὁ κάτοχος, ὁ κύριός τις. **πολιτευομένους... διατρέβοντας**· χρονικὰ μετοχαί. **ἀκύμων**, ἀκύμαντος καὶ (μτφ.) ἤρεμος (ὡς δηλοῖ τὸ ἐπόμενον) **γαληνός**, γαληνιαῖος. **καὶ δυσεῖν ὄντιν ... διατρέβοντας περὶ φιλοσοφίαν**· ταῦτα ἀναπτύσσουσιν ἢ μᾶλλον αἰτιολογοῦν τὰ ἀμέσως προηγούμενα (διότι νομίζω ὅτι οἱ τοιοῦτοι εἶναι κάτοχοι δύο πραγμάτων, τὰ ὅποια εἶναι ἀγαθὰ μέγιστα, δηλ. καὶ τοῦ κοινωφελούς βίου, ὅταν πολιτεύονται...). **βίων**, εἰδῶν βίου (πδ. Ἀριστοτέλην ἐν Ἠθικοῖς Νικομ. I, δ «τρεῖς γὰρ εἰσιν οἱ μάλιστα προέχοντες βίοι, ὃ τε νῦν εἰρημένος (ὁ ἀπολαυστικός) καὶ ὁ πολιτικός καὶ τρίτος ὁ θεωρητικός»). **πρακτικός**, δηλ. ὁ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν. **θεωρητικός**, δηλ. ὁ τῶν φιλοσόφων. **ὁ μὲν ἐκλυτός** (=ἐκκελυμένος, ἀκόλαστος) **καὶ δοῦλος τῶν ἡδονῶν**, δηλ. ὁ ἀπολαυστικός. **ζωῶδης** (πδ. Ἀριστοτέλην ἐνθα ἄνωτ. «οἱ μὲν οὖν πολλοὶ παντελῶς ἀνδραποδώδεις φαίνονται βουσημάτων βίον προαιρούμενοι»). τοῦ **πρακτικοῦ διαμαρτάνων**, μὴ συνδυαζόμενος μὲ τὸν π. **ἄμοιρῶ** (—έω)=ἄμοιρός εἰμι, δὲν ἔχω μερίδιον, εἶμι ἀμέτοχος. **ἄμουσος**, ἀπειρόκαλος (πδ. ἐν κεφ. 9 «ἄμουσία»). **πλημμελής**, ἐλαττωματικός (πδ. ἐν κεφ. 4 **πλημμελεῖν**).

Πειρατέον=δεῖ ἡμᾶς πειρασθαι. **εἰς δύναμιν**, κατὰ τὸ δυνατόν. **κράττω** τὰ κοινά, καταγινομαι εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων, πολιτεύομαι. **ἀντιλαμβάνομαι** **τινος**, πιάνομαι ἀπὸ τι, ἐπιδίδομαι εἰς τι. **παρεῖκω**, ὑποχωρῶ, ἐνδίδω, ἐπιτρέπω· **κατὰ τὸ παρεῖκον τῶν καιρῶν**, ἔσον αἱ περιστάσεις τὸ ἐπιτρέπουν. **Ἀρχύτας**, Πυθαγόρειος φιλόσοφος (408 π. X.), φίλος τοῦ Πλάτωνος. **Δίων**, φίλος καὶ οὗτος τοῦ Πλάτωνος καὶ

μαθητής, ἀδελφός τῆς Ἀριστομάχης, συζύγου Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου, τυράννου τῶν Συρακουσῶν. ἄτερος (ὁ ἕτερος), ὁ προτελευταίος, δηλ. ὁ Δίων. *συνουσιαστής*, ὁ συνών τιμι, ὁ συναναστρεφόμενός τινα καὶ εἶτα ὁ μαθητής τινος. *οὐκ οἶδ' ὅτι δεῖ*, οὐδεμία ἀνάγκη εἶναι νομίζω. *διατρίβειν* (τὸν χρόνον), χρονοτριβεῖν. *ὀλιγώρως ἔχω τῆς κτήσεως*, ὀλιγορῶ, ἀδιαφορῶ διὰ τὴν ἀπόκτησιν (πβ. κεφ. 7). *κατὰ τὸ γεωργῶδες*, κατὰ τὸν τρόπον τῶν γεωργῶν, ὅπως οἱ γεωργοὶ δηλ. συλλέγουν καὶ φυλάττουν τὰ διάφορα ὄργανα τῆς ἐργασίας αὐτῶν. *τηρεῖν*, διατηρεῖν, φυλάττειν. *συμβέβηκεν*, συμβαίνει.

Κεφ. ΙΙ. — *Τοίνυν*, δέ, ἀλλά. *ἄξιον*, πρέπον, ὀρθόν. *ἀγωνία*, ἐκγύμνασις, ἄσκησις. *παρορᾶν ἔνν. τοῦ γονέας. ἐς παιδοτρίβου* (πβ. νῦν «*πηγαίνω εἰς τοῦ θείου μου, εἰς τοῦ Κώστα*» κ. τ. ὅ.)· *παιδοτρίβης* δὲ ἐλέγετο ὁ διδάσκαλος τῆς γυμναστικῆς ὁ διδάσκων ἐν *παλαιστρα* ἢ *γυμνασίῳ* τοὺς παῖδας τὴν πάλην καὶ τὰς ἄλλας γυμναστικὰς ἀσκήσεις. *διαπονεῖν*, υποβάλλειν εἰς κόπους, ἀσκεῖν. *ἅμα μὲν—ἅμα δέ, ἀφ' ἑνὸς μὲν—ἀφ' ἑτέρου δέ, καὶ—καὶ. εὐρυθυμίας*, ἀρμονικῆς διαπλάσεως. *πρὸς ῥώμην*, πρὸς ἀπόκτησιν ῥώμης. *θεμέλιος*, θεμέλιον, βάσις (ἔνν. ἐστίν). *ἐν παισίν*, ἐντὸς τῶν παίδων, παρὰ τοῖς παισίν. *εὐεξία*, εὐρωστία (πβ. κεφ. 9 καὶ 10) *εὐδία*, καλοκαιρία. *προσῆκε*, ἔπρεπε (καίτοι τοῦτο πολλάκις δὲν γίνεται, πβ. κεφ. 9). *εὐταξία*, ὁ τακτικὸς βίος (ὁ ἄνευ «*ἀτάκτων ἡδονῶν*» πβ. κεφ. 7). *σωφροσύνη*, ἢ ἐγκράτεια. *εἰς τὸ γῆρας*, διὰ τὸ γῆρας. *ἀποτίθεμαι*, ἀποταμιεύω (πβ. ἀποθήκη). *δέ, ἀλλά. ταμιεύομαι*, κάμνω χρήσιν, διαχειρίζομαι. *ὡς μὴ (ἀπαγορεύειν)*, ὥστε μὴ. *κάταξηρος γίνομαι*, κατεξαντλοῦμαι σωματικῶς· τὰς ὑπερβολικὰς καὶ περιττὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος ὡς παρακωλυούσας τὴν λοιπὴν παιδευσιν τῶν νέων ἤδη πρὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐφεξάν ὁ Εὐριπίδης, ὁ Ἴσοκράτης, ὁ Φιλοποίμην, ὁ Γαλιηνὸς καὶ ἄλλοι (πβ. Πλάτωνα ἐν Νόμοις VIII, 644 Δ καὶ Ἀριστοτέλην ἐν Πολιτικοῖς V, 3—5). *ἀπαγορεύω*, ἀποκάμνω.

Καὶ τί ταῦτα; καὶ τί εἶναι ταῦτα; (δηλ. ταῦτα εἶναι οὐχὶ ἐπαρκῆ διὰ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, οὐδὲ οὐσιώδη). *ἀλλ' ὅπερ . . .* ἐν τῇ μεταφράσει παραλειπτέος ὁ *ἀλλά*· ὡς πρὸς δὲ

τὴν ὅλην φράσιν ἰδὲ ἐν κεφ. 7 «τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κυριώτατον τῶν εἰρημένων ἔρχομαι φράσεων». γάρ, δηλαδή. **ἀσκητέον** (ἔστι)—δεῖ ἀσχεῖν (ὑποκ. τοὺς γονέας). **καταθλοῦντας** τροπικῆ μετοχῆ· **καταθλῶ**, καλῶς γυμνάζω. **ἢ τοξεία** (τόξευσις, ἀσκήσις περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ τόξου) καὶ **ὁ ἀκοντισμὸς** (τὸ βίπτειν τὸ ἀκόντιον) ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν νῦν ἀσκήσιν τῆς σκοποβολίας. τὰ γὰρ τῶν ἠττωμένων . . ., διότι ἐν ταῖς μάχαις, καθὼς ἐλέχθη, τὰ ἀγαθὰ . . . (ἰδὲ Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. 2, 3, 2 πβ. καὶ ἐν κεφ. 9 «ὡς ἡμῖν ἀκούειν παραδέδοται»). ἄλλα κατηγορούμενον τοῦ τὰ ἀγαθὰ, **ἐσκιατραφημένων σωμάτων ἕξιν**, σωματικὸν ὀργανισμὸν ἐν σκιᾷ ἀνατετραμμένον (ἦτοι σῶμα ἀγύμναστον καὶ μὴ ἠλιοκαές). **ἰσχνός**, ἐσκληραγωγημένος. **πολεμικῶν ἀγῶνων ἐθᾶς** (περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς ἐννοίας τοῦ **ἰσχνός στρατιώτης**), συνηθισμένος εἰς ἀγῶνας πολεμικοὺς (οἵοι οἱ ἀκοντισμοί, αἱ τοξεῖαι καὶ ἰδίᾳ αἱ θῆραι τῶν ἀγρίων θηρίων πβ. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. 1, 2, 10 «ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἢ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον»). **ἀθλητῶν καὶ πολεμίων φάλαγγας** (ὁ καὶ ἐπιδοτικός), καὶ ἐξ ἡσυχμένων πολεμίων ἀποτελουμένας φάλαγγας. **διωθῶ**, διασπῶ καὶ ἀποκρούω.

Τί οὖν, ἂν εἴποι τις (ὑποτιθεμένη ἔνστασις), ἀλλὰ τί βλέπομεν; δύναται νὰ εἴπῃ τις. **δῆ**, δηλαδή (ὁ δὲ παραλείπτους ἐν τῇ μεταφράσει). **ἐλευθέρων** (πβ. κεφ. 1 καὶ κεφ. 10). **ὑποσχόμενος** (ἐναντιωματικῆ μετοχῆ πβ. κεφ. 1). **φαίνῃ παραμελῶν, διδόναι** (ἀντὶ τοῦ φαίνῃ παραμελῶν, διδούς), ἀποδεικνύεσαι ὅτι... **δημοτικός**, ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ. **μόνοις δὲ τοῖς . . .**, διὰ μόνους δὲ τοὺς . . . **ἐμμελεῖς τὰς ὑποθήκας** (πβ. κεφ. 7), προσηκούσας τὰς συμβουλὰς σου. **πρὸς οὓς**—πρὸς τούτους (ἐνν. πάντα δυνάμενον νὰ κάμῃ τὴν προηγουμένην παρατήρησιν πβ. τί οὖν ἂν τις εἴποι). γάρ, δηλαδή. **πᾶσι κοινῇ χρήσιμον . . .**, εἰς πάντας ἐν γένει νὰ ἦτο προσιτὴ ἢ ἀγωγὴ, πάντες ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ μέσα τῆς ἀγωγῆς (πβ. κατωτ. **τοῖς ἐμοῖς χρῆσθαι παραγγέλμασι**), νὰ ἐφαρμόσουν. . . **ἐνδεῶς πράττοντες τοῖς ἰδίοις**, ἐνδεεῖς ὄντες κατὰ τὰ ἴδια, μὴ εὐποροῦντες (πβ. φρ. εὐ πράττω κ. τ. τ.). **ταῦτα**, δηλ. πέμπειν εἰς παιδοτρόβου, ἐν ἀκοντισμοῖς καταθλεῖν καὶ τοξείαις καὶ θήραις κ. τ. ἄ. **πειρατέον καὶ τοῖς πένησιν**—δεῖ πειρᾶσθαι καὶ τοὺς πένητας. **εἰς**

δύναμιν (πδ. κεφ. 10). *τὴν κρατίστην ἀγωγὴν ποιῆσθαι τῶν παιδῶν*, τὴν . . . παρέχειν τοῖς παισίν. *τῇ δυνατῇ (ἀγωγῇ) χρηστέον*—δεῖ (αὐτοὺς) χρῆσθαι τῇ δυνατῇ ἀγωγῇ, πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ δυνατὰ δι' αὐτοὺς μέσα τῆς ἀγωγῆς. *καὶ ταῦτα*, δηλ. τὰ ἀπὸ τῶν λέξεων «τί οὐν ἂν τις εἴποι». δῆ, βεβαίως, προφανῶς. *παρεφορισάμην τῷ λόγῳ*, παρενέβαλον ὡς πρόσθετον φορτίον εἰς τὸν λόγον, προσέθηκα ὡς ἐκ περισσοῦ. *ἐφεξῆς*, εὐθὺς κατωτ. *τὴν ὀρθὴν* (τονιστέον) ἀδιάφορον ἂν αὕτη δὲν εἶναι δυνατὴ διὰ πάντας.

Κεφ. 12.—*Κάκεινο*, καὶ τὸ ἐξῆς· ἐπεξηγεῖται δὲ διὰ τῶν «*δεῖν τοὺς παῖδας κλπ.*». *ἐπὶ τὰ καλὰ τῶν ἐπιτηδεύματων*, πρὸς τὰ καλὰ ἔργα, εἰς τὰς καλὰς πράξεις. *μὴ μὰ Δία*, καὶ ὄχι μὰ τὸν Δία. *πληγῇ*, κύπημα, ξυλισμός. *αἰκισμός*—*αἰκία*, βασανισμός. *μηδέ*, καὶ ἐν γένει. *δοκεῖ που*, νομίζω, ἂν δὲν ἀπατώμαι. *ἀποναρκῶ* (μτφ.), ἀποθαρρύνομαι. *φρίττουςι* πρὸς τοὺς κόπους, καταλαμβάνονται ὑπὸ φρίκης, φρικίῳσι πρὸ τῶν κόπων (τῆς μαθήσεως δηλ. ἢ τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως). *τὰ μὲν*—τὰ δέ, ἀφ' ἑνὸς μὲν—ἀφ' ἑτέρου δέ. *ἀληθόνες τῶν πληγῶν*, πόνοι ἐκ τῶν κτυπημάτων. *ὑβρεις*, ἐξευτελισμοί. *παρορμῶντες*—*ἀνείργοντες*· αἰτιολογικῶς· *ἀνείργω*, ἀποτρέπω, ἀπομακρύνω. *κάπειδάν ποτε* (=καὶ ἐπειδάν ποτε), ἦτοι ὅταν τυχόν. *ἐν ἀισχύνη ποιῆσθαι (αὐτοὺς)*—ποιεῖν αὐτοὺς ἀισχύνεσθαι. *ἀνακαλεῖσθαι*, ἐνθαρρύνειν. *καὶ (μιμῆσθαι)*, καὶ ἐν γένει. *εἰς πρηγορίαν*, πρὸς καθησύχασιν. *τὸν μαστὸν ὑπέχουσιν* (αὐτοῖς), θέτουν τὸν μαστὸν εἰς τὸ στόμα των (πδ. κεφ. 5). *δεῖ δέ*, ἀλλ' ἐξ ἄλλου πρέπει. *ἐπαίρω τινά*, ἐμβάλλω ἔπαρσιν εἰς τινά. *φυσῶ τινά*, φουσκώνω τινά, καθιστῶ τινά ματαιόφρονα. *χαυνοῦμαι*, καθίσταμαι χαῦνος (κενός), ματαιόδοξος. *ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν ἐπαίνων*, διὰ τῶν ὑπερβολικῶν ἐπαίνων. *θρῦπτομαι*, ἀκκίζομαι, κάμνω νάζια, γίνομαι καμαριάρης.

Κεφ. 13.—*Ἦδη δέ*, πρὸς δὲ τούτοις. *τὸ λίαν φιλεῖν*, ἢ μεγάλη (ἢ ὑπερβολικὴ) ἀγάπη. *φωτεινότερον*, σαφέστερον. *σπεύδοντες γάρ*, ἐπειδὴ δηλ. βιάζονται (νὰ ἴδουν). *τάχιον*, τὸ ταχύτερον. *ἀπαυδῶ*, ἀποκάμνω. *ἐκπίπτουσι*, ἐκτρέπονται τοῦ

προορισμού των. *καὶ ἄλλως, καὶ γενικῶς. βαρύνομαι*, πιέζομαι. *εὐηνώως*, πρῶως (πβ. κεφ. 10). *αὖξεται*, προάγεται. *βαπτίζεται*, καταβάλλεται. *ἀναπνοή*, ἀνακούφισις, *ἀνάπαισις* (ὅπως καὶ λέγεται κατωτέρω). *σπουδή*, ἐργασία. *εὐρέθη* μᾶλλον θὰ ἴημοζεν *ἐδόθη* (δηλονότι ὑπὸ τῆς φύσεως). *ἐνεργοὶ πράξεις*, σοβαρὰ ἔργα. *συνελόντι δ' εἰπεῖν*, ἵνα δὲ συντόμως εἴπω. *τῶν πόνων ἄρτυμα*, τῶν κόπων καρύκευμα, ἥδυσμα. *τοῦτο* δηλ. τὴν ἀνάπαισιν ἀπὸ τῶν κόπων.

Ἀνίημι, χαλαρώνω. *ἐπιτείνω*, τανύω. *καθόλου* (πβ. κεφ. 4). *ἐνδεία καὶ πληρώσει*, δι' ἐλλείψεως καὶ πληρώσεως, δηλ. δι' ἀπωλείας (σωματικῶν) στοιχείων καὶ ἀναπληρώσεως τούτων (πβ. φαινόμενα καύσεως, ἀναπνοῆς, θρέψεως κλπ.). *ἄξιον δ' ἐπιτιμῶν τῶν πατέρων ἐνίοις*, εἶναι δὲ ἄξιοι ἐπιτιμῆσεως, κατακρίσεώς τινες τῶν πατέρων. *ἐπιτρέψαντες* = ἐπειδὴν ἐπιτρέψωσιν. *αὐτοί, οἱ ἴδιοι*, ἦτοι αὐτοπροσώπως (ὁμοίως κατωτ. τὸ αὐτούς). *τὸ παράπαν*, καθ' ὅλοκληρίαν. *πλεῖστον τοῦ δέοντος ἀμαρτάνοντες*, μέγιστον σφάλμα οὕτω διαπράττοντες, καὶ ἔτσι διαπράττουν μέγιστον σφάλμα. *παρ' ὀλίγας ἡμέρας*, κατὰ διαστήματα ὀλίγων ἡμερῶν. *δοκιμασίαν λαμβάνειν τῶν παιδῶν* = λαμβάνειν γνῶσιν τῆς ἐν ταῖς μαθήμασι πορείας τῶν παιδῶν. *ἀλλὰ μή, καὶ ὄχι. ἔχειν*, στηρίζειν. *μισθωτοῦ (ἀνθρώπου)* δηλ. τοῦ παιδαγωγοῦ ἢ διδασκάλου. *καὶ γάρ, διότι βεβαίως. ἅλειονα ποιήσονται τὴν ἐπιμέλειαν* = πλεῖτον ἐπιμελήσονται. *μέλλοντες* (= ἐὰν μέλλωσι), ἐὰν πρόκειται. *ἐκάστοτε*, δηλ. «παρ' ὀλίγας ἡμέρας».

Κἀνταῦθα δὴ, καὶ ἐδῶ δὰ ἴσα ἴσα, ἐν τῷ προκειμένῳ βεβαίως ἐφαρμόζεται. *τὸ ῥηθὲν* (πβ. Ξενοφ. Οἰκονομ. XII, 20). *χάριεν*, εὐφυῆς λόγιον, εὐφυολόγημα. *ὡς, ὅτι δηλαδὴ. παιῖνον*, (πίων), παχύνω. *ὡς, ὅσον. ἀσκειν καὶ συνεθίζειν* ἐνν. ἐκ τῶν προηγουμένων τὸ δεῖ. *συνεθίζειν*, γυμνάζειν. *ὡσπερ (ταμεῖον)*, τρόπον τινά. *μυθολογοῦσιν*, ἐν ταῖς μύθοις λέγουσιν. *αἰνιττόμενοι καὶ παραδηλοῦντες* (ἐπεξηγήσεις τοῦ προηγ. διὰ τοῦτο), θέλοντες νὰ ὑποσημάνουν καὶ νὰ ὑποδηλώσουν. *οὐδὲν οὕτως πέφυκε γεννᾶν . . . ὡς, οὐδὲν ἔχει ἐκ φύσεως τόσην ἱκανότητα εἰς τὸ γεννᾶν . . . ὅσην. καὶ τοῖνον*, λοιπόν. *κατ' ἀμφοτέρα*, καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις (ἐπεξηγεῖται διὰ τῶν ἐπομ. εἶτε – εἶτε),

εἶεν, ἤθελε τύχει νὰ εἶναι. *τὴν πλεονεξίαν τῆς φύσεως*, τὴν ἐκ φύσεως (τυχόν) ὑπάρχουσαν ὑπεροχὴν (δηλ. τὸ «ἐκ φύσεως μνημονικόν»). *ἐπιρρωνύω*, ἐνισχύω. *τὴν ἔλλειψιν* δηλ. τὴν «ἐκ φύσεως ἐπιλησμοσύνην». *καὶ οἱ μὲν*, καὶ οὕτω οἱ μὲν πρῶτοι (δηλ. οἱ ἐκ φύσεως μνήμονες). *οἱ δ' ἑαυτῶν*, οἱ δὲ δευτέροι τοῦ ἑαυτοῦ των (δηλ. θὰ γίνουν καλύτεροι ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἦσαν, ἐὰν ἔμενον ἀνάσκητοι). *τὸ Ἡσιόδειον*, τοῦ Ἡσιόδου τὸ ῥητόν (πβ. Ἔργα καὶ Ἡμέρας στίχ. 361). *καὶ* (σμικρὸν) ἐπιδοτικῶς. *κατατίθεμαι*, οἰκονομῶ, ἀποταμιεύω. *θομὰ* (ἐξ οὗ θαμῶν, θαμίζω, θαμιστικός), συχνά. *ἔρδω*, πράττω. *τάχα*, ταχέως. *καὶ τὸ* = καὶ τοῦτο δηλ. τὸ «σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ».

Τοίνυν, δέ. *ὅτι τὸ μνημονικόν* κλπ. (ἐπεξήγησις τοῦ προηγ. τοῦτο), ὅτι τὸ εἰς τὴν μνήμην (εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς μνήμης) ἀναφερόμενον ... *πρὸς τὴν παιδείαν*, σχετικῶς μὲ τὴν παιδείαν. *οὐκ ἐλαχίστην συμβάλλεται μοῖραν*, μέγιστον μέρος συνεισφέρει, τὰ μέγιστα συντελεῖ (ὠφελεῖ). *μνήμη*, ἀνάμνησις. *εὐβουλία*, τὸ ὀρθῶς σκέπτεσθαι, τὸ λαμβάνειν ὀρθὰς ἀποφάσεις. *γίγνεται παράδειγμα τῆς εὐβουλίας*, χρησιμεύει ὡς συμβουλῆ πρὸς λήψιν ὀρθῶν ἀποφάσεων περὶ τῶν μελλόντων.

Κεφ. Ι Δ. — *Καὶ μέντοι*, εἰ δέ, πρὸς δὲ τούτοις. *ἀπακτέον* = δεῖ ἀπάγειν, πρέπει νὰ προφυλάσῃ τις. *σκιή* (ἰωνικῶς), σκιά· *λόγος ἔργου σκιή*· διὰ τούτων ἤθελε νὰ δηλώσῃ ὁ Δημόκριτος ὅτι σύμφωνοι πρὸς τοὺς λόγους τινὸς πρέπει νὰ εἶναι καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ. *Δημόκριτος*, φιλόσοφος ἐξ Ἀδδῆρων τῆς Θράκης (460—370 π. Χ.), μαθητὴς τοῦ Λευκίππου τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς περὶ τῶν ἀτόμων θεωρίας. *γὲ μὴν* = δέ. *ἐντευκτικός*, κοινωνικός (ἀντιθ. τοῦ *ἀνέντευκτος*, ἀκοινωνήτος). *παρασκευαστέον* = δεῖ παρασκευάζειν, πρέπει νὰ καθιστῶμεν. *φιλοπροσήγορος*, ὁ ὡς φίλος προσαγορεύων τοὺς ἄλλους, καταδεκτικός. *τοίνυν*, δέ. *ἀμισῆς*, ὁ μὴ μισούμενος, ὁ μὴ μισητός· *ἀμισεῖς γίνονται ἂν τοῖς συνοῦσι*. θὰ κατορθώσουν νὰ (μὴ) γίνωνται μισητοὶ εἰς τοὺς μεθ' ἑαυτῶν συναναστρεφόμενους, θὰ κατορθώσουν νὰ μὴ προκαλοῦν μίση ἀπὸ μέρους τῶν φίλων των. *παντελῶς*· συνδετέον μὲ τὸ *ἀπαραχώρητοι* (= ἀνένδοτοι), τὸ δὲ *μὴ γιγνώμενοι* = εἰ μὴ γίνοντο, ἐὰν δὲν ἤθελον φαίνεσθαι. *ζήτη-*

σις, συζήτησις. *καὶ τὸ ἠτιᾶσθαι ἐπίστασθαι*—καὶ τὸ ἐπίστασθαι ἠτιᾶσθαι. *ἐν οἷς τὸ νικᾶν βλαβερὸν* (πβ. τὰ κατὰ Θεμιστοκλέα καὶ Εὐρυδιάδην πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας). *ὡς ἀληθῶς*, ὄντως, πραγματικῶς. *νίκη Καδμεία*, νίκη δηλ. βλάβης πρόξενος καὶ οὐχὶ ὠφελείας· παρήχθη δὲ ἡ φράσις κατὰ τινας μὲν ἐκ τοῦ μύθου τῶν Σπαρτῶν, ἦτοι τῶν ὑπὸ τοῦ Κάδμου σπαρέντων ὀδόντων τοῦ δράκοντος γεννηθέντων πολεμιστῶν, οἵτινες πάντες σχεδὸν ἐφόνευσαν ἀλλήλους, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τοῦ πολέμου τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, καθ' ὃν ἐνίκησε μὲν μαχόμενος περὶ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Κάδμειαν ὁ Ἐτεοκλής, ἀλλ' ἐφονεύθη καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ ἠττηθεὶς ἀδελφός του Πολυνεΐκης. *ἐπαγαγέσθαι*, νὰ προσαγάγω, νὰ παρουσιάσω. *τὸν σοφὸν* (πβ. «ὁ ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος»). *δυσὸν λεγόντων...* *θυμουμένου*, ὅταν δύο συζητοῦν, ἐὰν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν θυμῶνῃ. *ὁ μὴ ἀντιτείνων τοῖς λόγοις*, ὁ μὴ ἀντιλέγων, ὁ ὑποχωρῶν.

Ἄ τοῖνον κ.λ.π.—ἄ τοῖνον ἐπιτηθευτέα (ἐστὶ) τοῖς νέοις (οὐχ) ἦττον οὐδενὸς τῶν εἰρημένων ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, (ταῦτα) καὶ δὴ λεκτέον· *ἄ τοῖνον*, ὅσα δέ. *ἐπιτηθευτέα (ἐστὶ) τοῖς νέοις*, πρέπει νὰ πράττουν οἱ νέοι (πβ. κεφ. 12 «τῶν ἐπιτηθευμάτων»). *καὶ δὴ*, τῶρα εὐθύς. *ἀτύφωτος*, ἄνευ τύφου, ἄνευ ἀλαζονείας (πβ. τὰ ἐν τέλει τοῦ κεφ. 12). *τὴν γλῶτταν κατέχειν* δηλ. μὴ λαλεῖν ἀπερίσκεπτα καὶ ἐν οὐ θέοντι. *τῆς ὀργῆς ὑπερᾶνω γίνεσθαι* (πβ. ἐν κεφ. 9 «ὀργῆς κατακρατεῖν»). *τῶν χειρῶν κρατεῖν*, τῶν χειρῶν ἐξουσιάζειν, νὰ ἔχη τις καθαρὰ (παστρικὰ) τὰ χέρια του, νὰ μὴ μουνταρεύῃ τὰ χέρια του, δηλ. νὰ μὴ κλέπτῃ καὶ νὰ μὴ πράττῃ ἀνήθικα ἔργα χάριν χρημάτων *ἡλίκον πόσον μέγα*, ἦτοι σπουδαῖον. *σκεπτέον* (ἐστὶν ἡμῖν)—σχεψόμεθα (πβ. κεφ. 1). *γνωριμώτερα*, μᾶλλον κατανοητὰ (τὰ πράγματα). *οἶον*, παραδείγματος χάριν. *ἀπὸ τοῦ τελευταίου* δηλ. «τοῦ τῶν χειρῶν κρατεῖν». *λήμμα*, τὸ λαμβανόμενον, ἡ ὠφέλεια, τὸ κέρδος· *τὰς χεῖρας ὑποσχόντες λήμμασιν ἀδίκους*, τὰς χεῖρας τείναντες ὑποκάτω λημμάτων ἀδίκων, ἦτοι θελήσαντες νὰ προσπορισθοῦν ἀθέμιτα κέρδη. *τῶν προβεβιωμένων* (ἐνν. αὐτοῖς)—τῶν πρότερον βεβιωμένων αὐτοῖς, τῶν προηγουμένων πράξεων τοῦ βίου των, ὅσων κατὰ τὸν πρότερον βίον των εἶχον πράξει. *ἐξέχεαν*, ἔχασαν. *σακκίον*, σακκίδιον. *παρὰλύω*,

λύω ἐκ τοῦ πλαγίου· *παραλύσας τὰ σακκία*, ἀφοῦ κρυφὰ ἐξήλωσε τὰ σακκίδια (πδ. Πλουτάρχου Λύσανδρον, ΧVI «ὁ δὲ Λύσανδρος τῶν χρημάτων τὰ περιόντα ἀπέστειλεν εἰς Λακεδαίμονα διὰ Γυλίππου· ὁ δὲ, ὡς λέγεται, τὰς ῥαφὰς τῶν ἀγγείων κάτωθεν ἀναλύσας καὶ ἀφελὼν συχρὸν ἀργύριον ἐξ ἑκάστου πάλιν συνέρραψεν, ἀγνοήσας ὅτι γραμματίδιον ἐντὴν ἑκάστῳ τὸν ἀριθμὸν σημαίνον»). *φυγὰς* (κατηγορούμενον προληπτικόν), ἀπηλάθη ἐκ τῆς Σπάρτης καὶ κατέστη φυγὰς.

Τὸ ἀόργητον, τὸ μὴ ὀργίζεσθαι, ἢ ἀοργησία, τὸ κρατεῖν τῆς ὀργῆς. *γάρ*, παραδείγματος χάριν. *λακτίσαντος αὐτόν*, ὅτε (ποτὲ) ἐλάκτισεν αὐτόν. *βδελυρός*, κακοήθης, συχαμερός. *τοὺς ἀμφ' αὐτόν*, τοὺς περὶ ἑαυτόν, τοὺς μαθητὰς καὶ φίλους του. *σφαδάζω*, σπασμωδικῶς κινουμαι, κινῶ σπασμωδικῶς χεῖρας καὶ πόδας, ταράσσομαι ἐξ ὀργῆς, μαίνομαι. *ὡς ἐθέλειν*—ὥστε ἐθέλειν. *διώκω τινά*, καταδιώκω τινά ποινικῶς, καταγγέλλω τινά εἰς τὰ δικαστήρια. *ἀντιλακτίσαι*, νὰ τὸν λακτίσωμεν καὶ ἡμεῖς. *ἀξιῶ*, κρίνω πρέπον. *οὐ μὴν παντελῶς κατεπροίξατο*, ἀλλ' ἔμως δὲν ἔμεινεν ὅλως διόλου ἀτιμώρητος διὰ τὴν πρᾶξιν του (τὸ *κατεπροίξατο* σχετίζεται μὲ τὴν λ. *προίξ*, *προικός*). (*πάντων*) δέ, τοῦναντίον. *ἀπήγγξατο* ἔνεστ. *ἀπάγχομαι* (πδ. ἀγχόνῃ). *ἐξέφερε*, παρίστανεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς. *παντοίως*, μὲ πάντα κωμικὸν τρόπον. *κατασκευδαννύντος* (ἐνν. ὡς ἀντικείμενον) *τοῦ Σωκράτους*· *κατασκευδαννυμί τινός τι*, χύνω, σκωρπίζω ἐπάνω τινός τι. *ἀνακωμωδῶ*, ἐμπαίζω (κοροῦδεύω) ἐν κωμῳδίᾳ (ὡς πρὸς τὴν πρόθεσιν ἀνά πδ. ἀνυμνῶ)· *τοιαῦτ' ἀνακωμωδοῦντός (σε)*, ἐν ᾧ τοιοῦτους ἐμπαιγμοὺς σοῦ κάμνει. *οὐκ ἔγωγε*, διόλου. *Ἀριστοφάνους δὲ ὅτε κλπ.*, ὅτε δὲ ὁ Ἄρ. κατὰ τὴν παράστασιν τῶν Νεφελῶν παντοιοτρόπως πᾶσαν ὕβριν διεσκόρπιζεν ἐναντίον του (δηλ. τοῦ Σωκράτους) καὶ τις ἐκ τῶν παρευρισκομένων εἶπεν... *τῷ θεάτρῳ*—ἐν τῷ θεάτρῳ (παραβάλλεται τὸ θέατρον πρὸς μέγα συμπόσιον διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρευρισκομένων θεατῶν· τὰ μετ' εὐφυΐας δὲ γινόμενα σκώμματα ἦσαν ἀνεκτὰ ἐν τοῖς συμπόσις τῶν ἀρχαίων, ἰδίᾳ δὲ τῶν Λακωνῶν, καὶ εὐάρεστον μέρος τῆς ὅλης διασκευάσεως ἀπετέλουν).

Ἀδελφὰ καὶ σύζυγα, ἐντελῶς ὅμοια, ἀπαράλλακτα. *φανήσονται πεποιηκότες*, θὰ δειχθῆ ὅτι ἔχουν πράξει. *στρατηγῶν*

δ' ἐτύχανε, κατὰ τὸν ὅποιον ἔτυχε νὰ εἶναι στρατηγός· ὁ Ἄρχύτας, σύγχρονος τοῦ Πλάτωνος Πυθαγόρειος φιλόσοφος, πολιτικός καὶ ἐπτάκις τῶν Ταραντίνων στρατηγός, ἦτο πρὸς τούτοις ἔξοχος εἰς τὰ μαθηματικά, τὰ μηχανικά καὶ τὰ ἁρμονικά. **γῆν**, ἕνα ἄγρον τοῦ, **καταλαμβάνω**, εὐρίσκω. **κεχερωμένος**, ἀκαλλιέργητος. **ἐπίτροπος**, ἐπιστάτης. **ολμῶζω** (φωνάζω οἶμοι), σκούζω, θρηνηῶ· **ὄμωξας ἄν**, «θὰ σ' ἔπαιρνε ὁ διάβολος». **λίχνος** (πδ. κεφ. 4). **κροτῶ τινα**, κτυπῶ, δέρω τινά· **τοῦτον ἀπελθὼν κρότησον**—ἄπελθε τοῦτον λαβὼν καὶ κρότησον, πᾶς ἐ τον καὶ δεῖρέ τον. **δέ**, ἀλλά. **οὔν**, ὅπωςδῆποτε ὅμως. **εἰς ὅσον οἶόν τ' ἐστί** (πδ. ἐν κεφ. 11 «εἰς δύναμιν»). **τούτοις παραδείγμασι χρωμένους**, ταῦτα ἔχοντες ὡς παραδείγματα. **ὕφαιρῶ**, ἐλαττώνω κάπως, μετριάζω ὀλίγον. **τὸ πολὺ τῆς ἀκρατοῦς καὶ μαινομένης ὀργῆς**, τὴν λίαν ἀσυγκράτητον καὶ μανιώδη ὀργὴν (πδ ἐν κεφ. 10 «ἐν ταῖς ὀργαῖς ἐκπαθεῖς καὶ θηριώδεις»). **ἐς τᾶλλα**, καὶ εἰς τὰ ἄλλα. **ἐνάμιλλος**, ἄξιος ἀνταγωνιστής, ἐφάμιλλος. **καλοκαγαθία**, ἀρετή. **ἀλλ' οὐδὲν . . .**—ἀλλ' οὐδὲν ἦττον τῆς σοφίας ἐκείνων, ὡσπερ θεῶν, ἱεροφάνται καὶ δαδοῦχοι ὄντες· **ἱεροφάνται** ἐλέγοντο οἱ τὰ Ἑλευσίνα μυστήρια μυοῦντες ἀνώτατοι ἱερεῖς, **δαδοῦχοι** δὲ ἕτεροι, **δαδας** ἢ πυρσοὺς φέροντες κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων, οἶονεὶ διάκονοι τῶν ἱεροφαντῶν· **ἱεροφάνται καὶ δαδοῦχοι** λοιπὸν (μεταφορικῶς ἐνταῦθα) οἶονεὶ κατηχητῆ καὶ μεταλαμπαδευταί. **περικινίζω**, τσιμπῶ ἀπὸ γῦρο-γῦρο· **καὶ ταῦτα περικινίζειν**, καὶ ἀπ' αὐτὰ κάτι τι νὰ παίρνωμεν.

Ὡσπερ **ὑπεθέμην**, κατὰ τὴν σειράν, τὴν ὁποίαν ὄρισα νὰ ἀκολουθήσω (πδ. ἀνωτ. «ἔν' ἀπὸ τοῦ τελευταίου πρῶτον ἀρξῶμαι»). **λοιπὸν** (ἐστίν)—λείπεται, ὑπολείπεται. **φαῦλον**, μηδαμινόν, ἀνάξιον λόγου. **πλεῖστον διαμαρτάνει τῆς ἀληθείας** (πδ. κεφ. 8 «γνώμης διαμαρτάνων»).

Εὐκαιρος σιγή, ἢ ἐν καιρῷ (καταλλήλῳ ὥρᾳ) σιωπή. **κρεῖττον**, προτιμότερον, συμφερώτερον. **δοκεῖ μοι** (παρενθετικῶς), ὡς φρονῶ, κατὰ τὴν γνώμην μου. **τὰς μυστηριώδεις τελετάς**, τὰς τελετάς τῶν μυστηρίων. **καταδεικνύω**, ἀνακαλύπτω τι καὶ δεικνύω αὐτό, ἐφευρίσκω καὶ διδάσκω, εἰσάγω (πδ. καθ--ίστημι, καθ-ιερῶ). **ἐπὶ τὴν πίστιν τῶν ἀνθρωπίνων μυστηρίων**, εἰς τὴν πιστὴν τήρησιν τῶν ἀνθρωπίνων μυστικῶν, τῶν ἀπορρήτων.

τὸν ἀπὸ τῶν θεῶν φόβον, τὸν φόβον, ὃν ἐνέπνεον τοῖς μύσταις οἱ θεοί, ὅπως μὴ ἀνακοινῶσι τοῖς ἀμύητοις τὰ ἐν ταῖς τελεταῖς ὄρωμενα.) [αἰ, αἰ] ἀφ' ἐτέρου, ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἂν κριθῆ τὸ πρᾶγμα. *ἐξεπιεῖν*, φανερωσαί, ἐκδηλώσαι. *ἀναλαβεῖν*, ἀνακαλέσαι. | *ἀκρασία γλώσσης* = ἀκράτεια γλώσσης, ἀκριτομυθία (τοῦν. ἐχεμυθία). *τύπου ἔνεκεν*, χάριν δείγματος.

Πορφυρεῖς, | πορφυροβαφεῖς καὶ ἄρα πολυτίμους καὶ ἑορταστικὰς. *ἵνα θύσειε τὰ ἐπινίκια τοῦ πολέμου* = ἵνα θύσῃ θυσίαν ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ ἐν τῷ πολέμῳ· *κατὰ κεφαλὴν*, κατ' ἄτομον. *ὁ πορφύρεος θάνατος Ὀμήρου*, ὁ λεγόμενος ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου π. θ. ἐκάλεσε δὲ οὕτως ὁ Ὀμηρος (Ἰλιάδ. Ε, 83) τὸν θάνατον ἔνεκα τοῦ αἵματος τοῦ χυνομένου ἐν ταῖς μάχαις· ὁ δὲ Θεόκριτος παύει ἐνόει ὅτι ἡ δαπάνη πρὸς κατασκευὴν τῆς πορφυρεῖς ἐσθῆτος ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἦτο ἴση πρὸς θάνατον. *Ἀντιγονοῦ* (ἰδὲ κεφ. 7). *ἑτερόφθαλμος*, ὁ ἀποβαλὼν τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν (*μονόφθαλμος* δὲ ὁ ἐκ φύσεως ἔχων ἕνα μόνον ὀφθαλμόν, οἷοι ἦσαν οἱ Κύκλωπες). *τὴν πήρωσιν*, τὴν βλάβην (τῶν ὀφθαλμῶν), τὴν ἑτεροφθαλμίαν. *προφέρω*, προβάλλω ὄνειδιστικῶς, ὄνειδίζω. *ἐν τάξει*, ἐν ἀξιώματι τ. ἔ. ὅστις εἶχε λάθει ἀξιωμακά τι (πολιτικὸν ἢ στρατιωτικὸν καὶ δὲν ἦτο πλέον ἀρχιμάγειρος). *πέμπας ποραγενέσθαι* = μεταπεμπψάμενος, προσκαλέσας. *λόγον δοῦναι καὶ λαβεῖν* = διαλεχθῆναι. *ταῦτα ἀπαγγέλλοντος*, τὴν ἀξίωσιν ταύτην (τοῦ Ἀντιγόου) ἀνακοινώσαντος (τοῦ Εὐτροπίωνος πρὸς τὸν Θεόκριτον). *παραθεῖναι*, νά με προσφέρεις πρὸς βρώσιν, νά με σερβίρεις (εἰς ἀνθρώπους τὴν τροφήν *παρατίθεμεν*, εἰς τὰ ζῷα *παραβάλλομεν*). *πηρὸς* (τὸν ὀφθαλμόν), ἀνάπηρος, ἑτερόφθαλμος. *τοιγαροῦν*, διὰ τοῦτο λοιπόν. *τῆς ἀθυροστομίας* (γεν. τῆς αἰτίας), τῆς φλυαρίας. *δίδωμι δίκην*, τιμωροῦμαι. *πέμπας* ἄνδρας, δημίους. *ἀνεῖλε* (ἀναιρῶ), ἐφόνευσε. *ὅπερ ἐστὶν ἱεροπρεπέστατον* (προεξαγγελτικὴ παράθεσις), πρᾶγμα θεϊότατον. *ἐθίζειν ἐνν. δεῖ* (πβ. κεφ. 13 «ἀσχεῖν καὶ συνεθίζειν»). *μέτριος*, ἀνεκτός, ὑποφερτός (πβ. κεφ. 7 «τῶν δούλων τῶν σπουδαίων»).

Κεφ. 16.—*Εὐταξίας καὶ κοσμιότητος*, ὁ καὶ ἐπεξηγηματικὸς (πβ. κεφ. 2 καὶ 5 «ὑπόχαλκον καὶ κίβδηλον», «ὑποβολιμαίαν καὶ παρέγγραπτον»)· *εὐταξία* δὲ εἶναι ὁ *τεταγμένος βίος Πλουτάρχου* «*Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς*». *Ἐκδοσις Β'*. 4

τιῦ 7 κεφ. ἐπὶ τὴν . . . μεταβήσομαι, θὰ μεταβῶ εἰς τὴν ἐξέτα-
 σιν τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν (14—21 ἔτους).
 μοχθηρὸν ἔθος, κακὴ συνήθεια. οἴνους ἐπέστησαν, διότι οὗτοι
 ἐπέστησαν, ὡς ἐπιστάτας (φύλακας) κατέστησαν. τὴν τῶν μει-
 ρακίων ὄρμην, τὰ ὄρμητικὰ μειράκια. ἀφετον εἶσαν νέμεσθαι,
 ἀπολελυμένα ἀφήκαν νὰ βόσκουν, (ἢ δὲ μεταφορᾶ ἐκ τῶν ζῴων,
 διότι ἀφετος ὄνος, πῶλος κτλ. λέγεται ὁ βόσκων ἀνεπιτήρητος
 εἰς τοὺς λειμῶνας). δέον (αἰτ. ἀπόλυτος)=εἰ καὶ ἔδει, ἐν ᾧ
 εἶχον καθήκον. ποιεῖσθαι τὴν εὐλάβειαν τῶν μειρακίων=
 εὐλαβεῖσθαι τὰ μειράκια (πδ. κεφ. 9 «διευλαβεῖσθαι καὶ φεύ-
 γειν»), φοβεῖσθαι τὰ μ. μὴ παρεκτραπῶσι καὶ διὰ τοῦτο φυλα-
 κὴν ποιεῖσθαι αὐτῶν=φυλάσσειν, προσφυλάσσειν αὐτά. λάσιμα
 (ἰῶμαι), εὐθεράπευτα, εὐδιόρθωτα. ὀλιγοῦρία . . . παραγωγὴ . . .
 ἀνηκουστία· ἐπεξήγησις τοῦ πλημμελήματα· ὀλιγοῦρία παιδα-
 γωγῶν, ἀδιαφορία (πρὸς τὰς συμβουλὰς) τῶν παιδαγωγῶν των
 (πδ. κεφ. 10 «ὀλιγῶρος ἔχειν»). παραγωγὴ, ἀπάτη. ἀνηκου-
 στία, ἀπειθεια. νεανισκεύομαι, εἰσέρχομαι εἰς τὴν νεανικὴν
 ἡλικίαν. ὑπερφυῆς, ὑπερβολικός. σχέτλιος, δεινός. ἀμετρία γα-
 στρός, κτάρχησις εἰς τὸ φαγητόν. κύβοι καὶ κῶμοι· ἰδὲ κεφ.
 7. πότος, οἶνοποσία. κατέχειν, συγκρατεῖν. προσήκεν· ἰδὲ κεφ.
 9 καὶ 11. ἀταμίευτος, ὁ μὴ ταμιευόμενος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ
 φυλαχθῆ, νὰ κρατηθῆ καὶ ἐπομένως ὁ ἀνυπότακτος, ὁ ἀκατά-
 σκετος (πδ. κεφ. 11 «ταμιεύεσθαι»). σκιρτητικός, ὁ ἔχων κλίσιν
 εἰς τὸ σκιρτᾶν, πηδᾶν, εὐεξέγερτος, ὄρμητικός. ἀντιλαμβάνομαι
 τινος, συγκρατῶ τι (πδ. κεφ. 10 «τῆς φιλοσοφίας ἀντιλαμβάνε-
 σθαι»). τῇ ἀνοίᾳ διδάσιν ἐξουσίαν ἐπὶ τὰ ἀδικήματα, τῇ
 ἀνοήτῳ ταύτῃ ἡλικίᾳ ἐπιτρέπουσι νὰ ἀδικῆ. ἔδει (πδ. ἀνωτ.
 «προσήκεν»). παρὰ τοῦτον τὸν καιρὸν, κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύ-
 την (πδ. κεφ. 2 «παρὰ πάντα τὸν βίον»). φυλάττειν, περιορίζειν,
 προσέχειν. ἐργηγορέναι, ἀγρύπνως ἐπιτηρεῖν. καρτερίαν (εἰς
 ἡδονάς), σωφροσύνην. περιποιεῖσθαι τι, περιποιῶ τι ἑμαυτῷ,
 κτῶμαί τι. στοιχεῖα (τῆς ἀρετῆς), ἀπαραίτητα στηρίγματα. τῶν
 ἐπιτηδευμάτων ἰδὲ κεφ. 11. ὀκνηρός, διστακτικός, δειλός.
 ἀπεργάζομαι, καθιστῶ.

Κεφ. 17.—Καθόλου δέ, γενικῶς δ' εἰπεῖν, ἐν γένει δέ,

ἀπειργω, ἀπομακρύνω (πβ. κεφ. 13 «ἀπακτέον»). **συνουσία** (σύ-
νειμι), συναναστροφή (πβ. κεφ. 14 «τοῖς συνοῦσι»). **ἀποφέρον-**
ται, ἀποκομίζουσι μεθ' ἑαυτῶν (πβ. κεφ. 9 «ἕνα μὴ ἀποφέρωνται
τι τῆς ἐκεῖνων φαυλότητος»). **αἰνίγμασι**, δι' αἰνιγματωδῶν, ἀλ-
ληγορικῶν φράσεων τὰς συμβολικὰς δὲ ταύτας ῥήτρας (**σύμ-**
βολα Πυθαγόρου) μετετεχειρίζοντο οἱ μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρου
ἐν τῇ σχολῇ, ἕνα μὴ γίνωνται καταληπτοὶ εἰς τοὺς ἀμύητους.
συμβάλλεται ῥοπήν (πβ. κεφ. 4 «μεγάλη τοι ῥοπή» καὶ 12
«συμβάλλεται μοῖτραν»). **μελάνουροι**, **ἰχθύες** καὶ σήμερον **μελα-**
νούρια καλούμενοι. **μέλανες ἄνθρωποι**, μοχθηροὶ (πβ. καὶ τὸ
σημερινὸν «**βαμμένος**—μοχθηρὸς ἄνθρωπος). **μὴ ζυγὸν ὑπερ-**
βαίνειν, ἐν τῇ ζυγαριᾷ (ὅταν τις ζυγίξῃ) νὰ μὴ ἀπαταῖ. **πλεῖ-**
στον λόγον ποιεῖσθαι τῆς δικαιοσύνης (πβ. κεφ. 7 «πλεῖω λό-
γον ποιεῖται τῆς χάριτος»). **μὴ ἐπὶ χοίτικος καθίσαι**, νὰ μὴ
ἐπαναπαυθῆ, ἀρκεσθῆ τις εἰς (ἕνα μόνον) χοίτικα· ἦτο δ' ὁ χοῖ-
νιξ μέτρον χωρητικότητος ἰδίως σιτηρῶν, τὸ $\frac{1}{48}$ τοῦ μεδίμνου
(324 σημερινὰ δράμια) καὶ ἄρα ἐξαρκοῦν πρὸς τροφήν μιᾶς μό-
νης ἡμέρας. **ὅπως παρασκευάσωμεν** (πλαγ. ἐρώτ.), πῶς θὰ πο-
ρισθῶμεν. **μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιὰν**=μὴ τῷ τυχόντι προτεί-
νειν τὴν χεῖρα. **προχέλω**, ἀπερισκέπτως. **συναλλάσσειν**; συνά-
πτειν σχέσεις. **ἐπιτηδεύειν**, διάγειν. **ὥς μὴ δεῖν αὐτόν**, ὥστε
νὰ μὴ δεσμεύῃ αὐτόν, ἦτοι νὰ διατηρῆ τις ἐν τῷ βίῳ ἐλευθέραν
τὴν βούλησιν. **θυμούμενον** (πβ. κεφ. 14 «θατέρου θυμουμένου»).
ὕπεικειν, ὑποχωρεῖν. **κατατρύχω**, καταδασανίζω. **κυαμευτοὶ**
γὰρ ἦσαν . . . διότι κυάμους (κουκκιά) μετεχειρίζοντο πρότερον
εἰς τὰς ψηφοφορίας, διὰ τῶν ὀπείων ἐξέλεγον τοὺς ἄρχοντας· ἢ
κλήρωσις δ' ἐγένετο οὕτως· εἰς ἕνα κάδον ἐτίθεντο πινακία φέ-
ροντα ἐπιγεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων, εἰς ἕτερον δὲ
κάδον ἰσάριθμοι τοῖς πινακίοις κύαμοι, ὧν λευκοὶ μὲν ἦσαν ὅσοι
καὶ οἱ λαγχάνοντες ἄρχοντες, μέλανες δὲ οἱ λοιποί· ἐξῆγον δὲ
συγχρόνως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κάδων ἀνὰ ἓν πινακίον καὶ ἕνα
κύαμον καί, ἂν ὁ κύαμος ἦτο λευκός, ἐλάγχχανεν ὁ ὑποψήφιος, οὗ
τὸ ὄνομα ἦτο γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ πινακίου. **σιτίον**, τροφή (πβ.
ἄσιτος, σιτευτός, συσσίτιον). **ἄμις**, οὐροδόχον ἀγγεῖον. **ἀστεῖος**
λόγος, ὁ λόγος τῶν ἀστῶν, ἦτοι ὁ κομψὸς καὶ χαρτεῖς. **ἐπὶ τοὺς**

όρους, εἰς τὰ τέρματα, εἰς τὸ τέλος. **φέρω εὐκόλως**, δεικνύω ἀταραξίαν, εἶμαι ἤρεμος.

Ἀνακάμπτω, ἐπανακάμπτω, ἐπιστρέφω ὀπίσω. **ἀπάγειν δεῖ** (πβ. ἀπακτέον ἐν κεφ. 14), **διατελεῶ λέγων**, ἐξακολουθεῖν νὰ λέγω, ἀδιαλείπτως λέγω. **ἐξώλης**, ὁ ἐξολοθρευτὴς, ὁ ὀλέθριος. **ἐκτραχλίξω** (ἐπὶ ἱππων), ἐκτινάσσω ἄνω τοῦ τραχήλου τὸν ἀναβάτην καὶ εἶτα καταρρίπτω, καταστρέφω. **προρριζοὺς ἐκτρίβουσι**, σύρριζα ξεπατώνουν, ἦτοι παντελῶς καταστρέφουν (ἢ μεταφορᾶ ἐκ τῶν δένδρων). **ἐπίλυπος**, λίαν λυπηρὸς. **δέλεαρ ἀφύλακτον**, δόλωμα (δελεαστικὸν μέσον), ἀπὸ τοῦ ὁποῦ δὲν δύναται τις νὰ προφυλαχθῆ. **νήφω**, εἶμαι νηφάλιος, σώφρων, ἀπέχομαι τοῦ οἴνου. **οἱ δὲ κόλακες**. **σωφρονῶ**, εἶμαι ἐγκρατὴς εἰς τὰς σωματικὰς ἡδονὰς (ἀντίθετον τούτου τὸ ἀκολασταίνω καὶ ἀσελαίνω). **φυλάττειν τὰ (χρήματα)**, νὰ εἶναι οἰκονόμοι. **στιγμὴ χρόνου πᾶς ἔστιν ὁ βίος**, βίος ὁ βίος ἡμῶν εἶναι ὡς μία στιγμὴ τοῦ (αἰωνίου, ἀπεράντου) χρόνου καὶ διὰ τοῦτο, λέγουσιν οἱ κόλακες, **προσῆκε ζῆν καὶ οὐ παραζῆν (ἡμᾶς)**, ἔπρεπεν ἡμεῖς νὰ ζῶμεν καλῶς, νὰ ἀπολαύωμεν τῆς ζωῆς καὶ νὰ μὴ ψευτοζῶμεν. **φροντιστέον ἡμῖν**—δεῖ ἡμᾶς φροντίζειν, νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν. **κρονόληρος**, γέρων φλύαρος, ξεμωραμμένος (ἢ λ. ἐκ τοῦ **Κρόνος** = ὁ παλαιότατος, παμπάλαιος θεὸς καὶ **λήρος** = φλυαρία). **σοροδαίμων** (ἢ σορός = θήκη νεκροῦ, τάφος), ὁ ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοῦ τάφου εὐρισκόμενος, ὁ τυμβογέρων, ὁ ἐσχατόγηρος, τὸ «σαράβαλον». **ἀράμενοι μετέωρον**, σιηκώσαντες ὑψηλά. **ἐξοίσομεν** (ἐκφέρω, ἐκφορά), θά κηδεύσωμεν.

Μιαρὸς (μιαίνω), μεμολυσμένος, λερωμένος (ἠθικῶς). **ὑποκριταὶ φιλίας** (γεν. ἀντικ.), ὑποκρινόμενοι φιλίαν. **ἀγευστος**, (μεταφ.), ἔστερημένος. **ὑπερόπτης**, καταφρονητὴς. **ἀγόμενοι ἐπὶ τοὺς νέους**, προσερχόμενοι πρὸς τοὺς νέους, πλησιάζοντες τοὺς νέους. **ὡς ἐκ λυρικῆς τέχνης**, αἰονεὶ μετὰ τεχνασμάτων, θελγῆτρων τῆς λύρας (μουσικῆς), ἧτις θέλγουσα προσελκύει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. **σεσηρότες παρακ.** τοῦ **σαίρω** = διαστέλλω τὰ χεῖλη καὶ δεικνύω τοὺς ὀδόντας (ὡς οἱ κύνες) καὶ μεταφ. γελῶ προσποιητὸν γέλωτα. **οἱ τρέφοντες αὐτούς**. **μέρη ψυχῆς ὑποβολιμαῖα** (ἄντες) καὶ **μέρη βίου νόθα** τ. ἔ. καὶ τὴν ψυχὴν ὑποβολιμαίαν καὶ τὸν βίον νόθον ἔχοντες, διότι καὶ οἱ λόγοι

αὐτῶν καὶ αἱ πράξεις κανονίζονται κατὰ τὰς ὁρέξεις ἄλλων. πρὸς τὸ **νεῦμα τῶν πλουσίων**, συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν τῶν πλουσίων, ἤτοι ἄρκει ἔν ἀπλοῦν μόνον βλέμμα τῶν πλουσίων (καὶ ὄχι λόγος) διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ἀμέσως τὸ θέλημά των ὑπὸ τῶν κολάκων. **ὕβριζονται** ὑπὸ τῶν τρεφόντων αὐτοῦς. **ὕβριζεσθαι δοκοῦντες τότε**, νομίζοντες ὅτι τότε ἀληθῶς ὑβρίζονται, περιφρονοῦνται. **μάτην**, χωρὶς νὰ παρέχωσιν ἐκδούλευσιν τινα εἰς τοὺς τρέφοντας αὐτοῦς. **παραιτρέφονται**, ὡς παράσιτοι τρέφονται. **εἴ τω μέλει τῆς εὐαγωγίας**—εἴ τι (τῶν πατέρων) μέλει, εἴαν τις τῶν πατέρων φροντίζη περὶ τῆς καλῆς ἀγωγῆς, ἀνατροφῆς. **θρέμματα**, ζῖα, κτήνη. **τὰς τῶν συμφοιτητῶν μοχθηρίας**, τοὺς μοχθηροὺς συμφοιτητάς, τοὺς φαύλους συσπουδαστάς. **ἐπιεικῆς**, χρηστός, ἀγαθός.

Κεφ. 18.—**Ἀνθρώπινα**, κατορθωτὰ ὑπ' ἀνθρώπων, μὴ ὑπερβαίνοντα τὴν δύναμιν ἀνθρώπων (ὥστε τὰ ἀνωτέρω, ἅτινα ἐχαρακτήρισεν ὡς **καλὰ καὶ συμφέροντα**, θεωρεῖ πῶς δυσκατόρθωτα πρὸς κεφ. 15 «χαλεπὰ ταῦτα καὶ δυσμίμητα»). **τοὺς πατέρας** καὶ φυσικά καὶ τοὺς διδασκάλους. **τὴν φύσιν**, τὸν χαρακτήρα. **πολλαχοῦ**, εἰς πολλὰς περιστάσεις, πολλάκις. **τὴν τέρψιν**, τὴν ἡδονὴν ἐκ τῶν γλυκέων χυμῶν. **πάροδος**, πλαγία (ὄχι κατ' εὐθεῖαν) εἴσοδος. **τὴν ἀποτομίαν τῶν ἐπιτιμημάτων**, τὸ ἀπότομον, τὴν τραχύτητα τῶν ἐπιπλήξεων. **τοτὲ μὲν—τοτὲ δέ**, ἄλλοτε μὲν—ἄλλοτε δέ. **ἀφεῖναι καὶ χαλάσαι**, ν' ἀφήσῃσι καὶ χαλαρώσῃσι (ὁ καὶ ὡς ἐν κεφ. 2, ἢ μεταφορὰ δ' ἐκ τῶν ἵππων, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἀναβάται ἀφιέντες καὶ χαλῶντες τὰς ἡνίας ἐπιτρέπουσι νὰ τρέχωσιν ἐλεύθεροι). **ἀντιτεῖναι** τὰς ἡνίας, εἰς ἐναντίαν διεύθυνσιν (εἰς τὰ ὀπίσω) νὰ τεντώνωσι τὰς ἡνίας καὶ οὕτω μὴ ἐπιτρέπωσιν εἰς αὐτοὺς νὰ τρέχωσι κατὰ βούλησιν. **εἰ δὲ μὴ γε** εὐκόλως δύνανται φέρειν τὰς ἁμαρτίας τῶν παιδῶν. **πρὸς καιρόν**, προσκαίρως, βραχὺν τινα χρόνον. **ἀποφλεγμαίνω**—παύομαι φλεγμαίνων (ὀργιζόμενος), ξεθυμώνω. **ὀξύθυμον—βαρύθυμον**, ὀξύθυμος μὲν ὁ εὐκόλως ὀργιζόμενος καὶ ταχέως πραυνόμενος, βαρύθυμος δ' ὁ βαρέως ὀργιζόμενος καὶ δυσκόλως πραυνόμενος. **ὡς, διότι. τὸ δυσμενὲς καὶ δυσκατάλλακτον**, ἢ πρὸς τὰ τέκνα δυσμένεια τῶν γονέων καὶ βραδεῖα συγχώρησις

τῶν ἀμαρτημάτων των, ἄρα καὶ ἐμμονή εἰς τὴν δυσμένειαν. **δυσκατάλλακτον**· ἐκ τοῦ **καταλλάσσομαι**, συμφιλιώνομαι.

Ἄλλὰ (δεῖ τοὺς φρονίμους πατέρας) **μεταφέρειν ἐπὶ τὰ γινόμενα**, ἀλλὰ ὀφείλουσιν οἱ γονεῖς νὰ ἐφαρμόζουσιν εἰς τὰ γινόμενα ὑπὸ τῶν παίδων ἀμαρτήματα. **τὸ ἀμβλυώττον**—τὴν ἀμβλυωπίαν, τοῦ ῥ. **ἀμβλυώττω** (πδ. τυφλώττω), εἶμαι ἀμβλυωπός, μύωψ, ἔχω ἀσθενή τὴν ὄρασιν. **δύσκωφος**, σχεδὸν ταυτόσημον πρὸς τὸ **δυσήκοος**. **ὡς**=ὥστε. **ὀρῶντας**—**ἀκούοντας** ἔναντι. **μετοχαί**. **φέρω**=ὑποφέρω, ἀνέχομαι. **κραιπάλη**, τὸ ἀποτέλεσμα ἰσχυρᾶς οἰνοποσίας, κεφαλαλγία ἐκ πολυποσίας, μέθη. **κραιπαλῶ**, ἔχω κραιπάλην. **ἐξελέγχω**, ἐξετάζω καὶ ἐπιπλήττω. **ἐφείσω** (φείδομαι), ἐφάνης φειδωλός (εἰς τὸν νέον). **βουκολῶ**, ἀπατῶ. **οἰκέτης** (πδ. κεφ. 8). **ξεῦγος** βοῶν. **χθιζός**, χθесинός. **ἀποπνέων χθιζῆς μέθης**, ἀποπνέων ὁσμὴν χθесинῆς μέθης. **μύρων ὄζων**, μυρίζων ἀπὸ μυρωδικᾶ (ἅτινα οἱ παλαιοὶ ἐθεώρουν ἀπρεπῆ εἰς ἀνδρας). **σκιρτώσα νεότης**, οἱ ζῶηροὶ νέοι (πδ. κεφ. 16 «σκιρτητικόν»). **πώλοδαμνεῖται** (πδ. κεφ. 4 «ἔπποι πωλοδαμνηθέντες»).

Κεφ. 19.—**Τοὺς ἤττους τῶν ἡδονῶν**, τοὺς ἠττωμένους ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, τοὺς ἀκολάστους. **δυσήκοος** (ὁ δυσκόλως ἀκούων), ὁ δυσπειθής (ἀντίθ. εὐήκοος). **γάμψ καταξεῦξαι**, διὰ τοῦ γάμου νὰ δεσμεύσῃσιν ὡς ἐν ζυγῷ. **ἐγγυᾶσθαι** (ἐγγύη), ἀρραβωνίζειν, μνηστεύειν. **ἔλα**· προστ. τοῦ ποιητ. ἐλάω=ἐλαύνω· **τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα** (παροιμία), ἔλαυνε τὴν ὁμοίαν σοι, ἐπιδίωκε νὰ λάβῃς γυναῖκα ὁμοίαν πρὸς σέ. **μακρῷ κρείττους**, πολὺ ὑπερτέρας κατὰ τὸν πλοῦτον.

Κεφ. 20.—**Περιγράφω**, περιορίζω διὰ γραμμῶν, περικλείω, συμπληρῶ. **τὰς ὑποθήκας** (πδ. κεφ. 4 καὶ 11). **τῷ μηδὲν ἀμαρτάνειν**=τῷ φυλάττεσθαι τὰ ἀμαρτήματα καὶ πράττειν πάντα ἃ δεῖ, φυλαττόμενοι τὰ ἀμαρτήματα καὶ πράττοντες πάντα τὰ δέοντα νὰ παρέχωσιν . . . ὥσπερ (πρὸς) **κάτοπτρον**. **ὡς**, διότι. **οἵτινες**=εἰ τινες. **ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἐκείνων**, ἐν ᾧ ὀνομάζουσιν ἐκείνους (τοὺς υἱοὺς) **κακοὺς καὶ διὰ τοῦτο κατηγοροῦσιν αὐτοὺς** (πδ. παροιμίαν «τῶνομά μας εἰς τὸ χωριό μας»). **τὸ δ' ὄλον** (πδ. κεφ. 7 καὶ 8). **ζῶντες**, ἐὰν ζῶσιν (οἱ πατέρες). **παρρησίαν**

ἄγουσι—παρρησίαν ἔχουσι, τολμῶσι (πβ. ἡσυχίαν, σχολήν ἄγω). *μή τι γε*, πολὺ ὀλιγώτερον βέβαια. *γένονται* ἂν οἱ γονεῖς, εἰ ζῶεν φαύλως. *ὅπου γὰρ...* ἐκ τοῦ Πλάτωνος ἐν Νόμοις V, 739 C.

Εἰς τὸν σωφρονισμόν, ὡς πρὸς τὴν καλὴν ἀνατροφήν. *ἐπιτηδεύειν*, μηχανᾶσθαι, πράττειν τοὺς γονεῖς (πβ. κεφ. 12 «ἐπιτηδεύματα»). *Εὐρυδίκην*· τίς αὕτη δὲν εἶναι γνωστὸν, πιθανολογεῖται δὲ ὅτι ἦτο σύζυγος τοῦ Φιλίππου ἐξ Ἰλλυρίας καὶ ὅτι ὀνομαζομένη Αὐδάτα μετωνομάσθη ὑπ' αὐτοῦ Εὐρυδίκη· ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐν τῷ ἐπιγράμματι ἡ Εὐρυδίκη λέγεται Ἰραπολιήτις, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἐν Ἰλλυρίᾳ πόλις ἔχουσα τοῦτο τὸ ὄνομα δὲν ὑπῆρχεν, ὑπῆρχε δὲ Ἰεράπολις ἐν Φρυγίᾳ πρὸς βορρᾶν τῆς Λαοδικείας καὶ ἑτέρα ἐν Συρίᾳ πρὸς δυσμᾶς τοῦ Εὐφράτου, φαίνεται ὅτι κατὰ λάθος μνήμης ὁ Πλούταρχος ἐκάλεσεν Ἰλλυρίδα τὴν Εὐρυδίκην ἐξ Ἀσίας πάντως οὖσαν. *τριβάρβαρος*, λίαν βάρβαρος, βαρβαρωτάτη (τὸ *τρις* ἐπιτακτικὸν ὡς ἐν τοῖς τρικυμία, τρισάσμενος, τρισμάκαρ, τρισκατάρατος κλπ.). *ἐπὶ τῇ μαθήσει τῶν τέκνων*, ἵνα διδάξῃ, παιδαγωγήσῃ τὰ τέκνα τῆς. *ὄψὲ τῆς ἡλικίας*, ἐν ἡλικίᾳ προβεβηκυῖα, γραῖα οὖσα. *τόνδ(ε)* τὸν ἀνδριάντα ἢ τρίποδα ἢ τοιοῦτόν τι ἀνάθημα. *εὐῖστος* (εὐ+ἰδ, τοῦ οἶδα), εὐγνωστος, λαμπρός· *εὐῖστον πόθον ἐλοῦσα τῇ ψυχῇ*, λαμπρόν τι ποθήσασα. *μνημεῖα λόγων*, ἅτινα εἶναι ὑπομνήσεις τῶν λόγων, τῶν γνώσεων. *γεγαυῖα*· ποιητ. παρακ. τοῦ γίγνομαι =γεγονυῖα, εἰ καὶ ἐγεγόνει. *ἠβώντων*, ἐν τῇ ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ ὄντων. *ἐξεπόνησε*, ἐκοπίασε. *πάσας τὰς προειρημένας ὑποθήκας*. *συμπεριλαβεῖν*, πάσας ὁμοῦ περιλαβεῖν καὶ ἐπιτελέσαι. *εὐχῆς ἔργον* (πβ. κεφ. 14 «χαλεπὰ ταῦτα καὶ δυσμίμητα»). *εὐμοιρίας δεόμενόν ἐστι*, εὐτυχίας δεῖται (τ. ἔ. εὐφυΐας, εὐγενείας, πλούτου, ἀγαθῶν παιδαγωγῶν κ. τ. ὅ.). *ἀνυστόν*, κατορθωτόν (πβ. κεφ. 4 «ἀνύσιμον πρᾶγμα»). *δ' οὖν*, ὅπωςδῆποτε. *ἀνθρωπίνῃ φύσει*, τοῖς ἀνθρώποις.

ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

- 1) Γραμματική τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης.
- 2) Ἑλλ. Χρηστομάθεια τόμος Α' (μῦθοι, διηγήματα, ἐπιστολαί, περιγραφαί, μυθολογία).
- 3) » » » Β' (Ξεν. Ἀνάβασις Α', Β', Γ').
- 4) » » » Γ'-α' (Ἀνάβασις Δ', Ε', Ϛ, Ζ').
- 5) » » » Γ'-β' (Ξεν. Ἑλληνικῶν Γ' καὶ Δ' καὶ Λουκιανοῦ Ἐνήπτιον καὶ Ἀνάχαρσις).

- α') Μεθοδικὸν Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλλ. γλώσσης.
- β') Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτεία.
- γ') Ἀρριανοῦ Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου.
- δ') Δυσίου Λόγοι.
- ε') Πλουτάρχου Θεμιστοκλής.
- ς) » Ἀριστείδης (τὸ μόνον ἐγκεκριμένον).
- ζ') » Περικλῆς (τὸ μόνον ἐγκεκριμένον).
- η') » Ἄγρις καὶ Κλεομένης (τὸ μόνον ἐγκεκριμένον).
- θ') » Τ. καὶ Γ. Γράγχος.
- ι') » Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς (τὸ μόνον ἐγκεκριμένον).
- ια') Θεοφράστου χαρακτῆρες (τὸ μόνον ἐγκεκριμένον).
- ιβ') Κοντάνια καὶ Κανόνες τῆς Ἑκκλησι. ποιήσεως.
(τὸ μόνον ἐγκεκριμένον).
- Σχόλια εἰς τὸ «Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς».
- Ἄδ. Κοραῆ Πολιτικαὶ παραινέσεις πρὸς τοὺς Ἕλληνας».

Τιμᾶται Δραχ. 5.